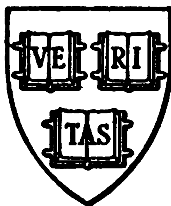
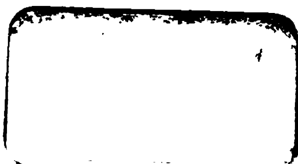
M. Tullii · Ciceronis · Academicorum · 1863

VE
RI
TAS

M. TULLII CICERONIS
OPERA QUAE SUPERSUNT OMNIA
EDIDERUNT
J. G. BAITER C. L. KAYSER.

No. 19.

M. TULLII CICERONIS

ACADEMICORUM QUAE SUPERSUNT.

RECENSUIT

J. G. BAITER.

EDITIO STEREOTYPA.

EX OFFICINA BERNHARDI TAUCHNITZ.
LIPSIAE MDCCCLXIII.

BERNHARD TAUCHNITZ.

GRIECHISCHE UND RÖMISCHE CLASSIKER

OCTAV-(SCHUL-)AUSGABEN, TASCHENAUSGABEN UND PRACHTAUSGABEN.

OCTOBER 1886.

ARISTOPHANIS comoediae. Ed. AUGUSTUS MEINEKE.
Octavausgabe. 2 Voll. ℳ 3,00.
Vol. 1. ℳ 1,50. — Vol. 2. ℳ 1,50.
Jede Comoedie einzeln ℳ 0,45.
Taschenausgabe. 2 Voll. ℳ 2,70.
Vol. 1. ℳ 1,20. — Vol. 2. ℳ 1,50.
Jede Comoedie einzeln ℳ 0,30.
Prachtausgabe. 2 Voll. ℳ 7,50.
Vol. 1. ℳ 3,75. — Vol. 2. ℳ 3,75.

DEMOSTHENIS orationes. Edidit IMM. BEKKER.
Octavausgabe. 3 Voll. ℳ 4,50.
Vol. 1. Pars 1. ℳ 0,75. Pars 2. ℳ 0,75.
Vol. 2. Pars 1. ℳ 0,75. Pars 2. ℳ 0,75.
Vol. 3. Pars 1. ℳ 0,75. Pars 2. ℳ 0,75.
Taschenausgabe. 3 Voll. ℳ 4,20.
Vol. 1. Pars 1. ℳ 0,60. Pars 2. ℳ 0,60.
Vol. 2. Pars 1. ℳ 0,75. Pars 2. ℳ 0,75.
Vol. 3. Pars 1. ℳ 0,75. Pars 2. ℳ 0,75.
Prachtausgabe. 3 Voll. ℳ 11,25.
Vol. 1. ℳ 3,75. — Vol. 2. ℳ 3,75.
Vol. 3. ℳ 3,75.

EURIPIDIS tragoediae. Ed. AUG. WITZSCHEL.
Octavausgabe. 3 Voll. ℳ 3,00.
Vol. 1. ℳ 1,00. — Vol. 2. ℳ 1,00.
Vol. 3. ℳ 1,00.
Jede Tragoedie einzeln ℳ 0,30.
Taschenausgabe. 3 Voll. ℳ 2,70.
Vol. 1. ℳ 0,90. — Vol. 2. ℳ 0,90.
Vol. 3. ℳ 0,90.
Jede Tragoedie einzeln ℳ 0,30.
Prachtausgabe. 3 Voll. ℳ 11,25.
Vol. 1. ℳ 3,75. — Vol. 2. ℳ 3,75.
Vol. 3. ℳ 3,75.

HERODOTI historiae. Ed. ABICHT.
Octavausgabe. 2 Voll. ℳ 2,70.
Vol. 1. ℳ 1,35. — Vol. 2. ℳ 1,35.
Prachtausgabe. 2 Voll. ℳ 6,00.
Vol. 1. ℳ 3,00. — Vol. 2. ℳ 3,00.

HOMERI Ilias. Edidit GUILELMUS BAEUMLEIN.
Octavausgabe. 2 Partes. ℳ 1,50.
Pars 1. ℳ 0,75. — Pars 2. ℳ 0,75.
Taschenausgabe. 2 Partes. ℳ 1,50.
Pars 1. ℳ 0,75. — Pars 2. ℳ 0,75.
Prachtausgabe. ℳ 5,25.

HOMERI Odyssea. Ed. BAEUMLEIN.
Octavausgabe. 2 Partes. ℳ 1,50.
Pars 1. ℳ 0,75. — Pars 2. ℳ 0,75.
Taschenausgabe. 2 Partes. ℳ 1,20.
Pars 1. ℳ 0,60. — Pars 2. ℳ 0,60.
Prachtausgabe. ℳ 3,75.

LUCIANI Samosatensis opera. Ed. GUILELMUS DINDORF.
Octavausgabe. 3 Voll. ℳ 6,30.
Vol. 1. Pars 1. ℳ 1,05. Pars 2. ℳ 1,05.
Vol. 2. Pars 1. ℳ 1,05. Pars 2. ℳ 1,05.
Vol. 3. Pars 1. ℳ 1,05. Pars 2. ℳ 1,05.
Prachtausgabe. 3 Voll. ℳ 13,50.
Vol. 1. ℳ 4,50. — Vol. 2. ℳ 4,50.
Vol. 3. ℳ 4,50.

LYSIAE orationes. Ed. ANTONIUS WESTERMANN.
Octavausgabe. ℳ 1,20.
Taschenausgabe. ℳ 0,90.
Prachtausgabe. ℳ 3,00.

PLATONIS opera. Ed. M. SCHANZ.
Octavausgabe.
No. 1. Euthyphro, Apologia, Crito, Phaedo. ℳ 0,60.
No. 2. Cratylus, Theaetetus. ℳ 0,75.
No. 5. Symposion, Phaedrus. ℳ 0,45.
No. 6. Alcibiades I. et II., Hipparchus, Amatores, Theages. ℳ 0,45.
No. 7. Charmides, Laches, Lysis. ℳ 0,45.
No. 8. Euthydemus, Protagoras. ℳ 0,45.
No. 9. Gorgias, Meno. ℳ 0,60.
No. 10. Hippias maior, Hippias minor, Io, Menexenus, Clitopho. ℳ 0,45.
No. 13. Leges I—VI. ℳ 0,75.

Kritische Ausgabe.
Vol. 1. Euthyphro, Apologia, Crito, Phaedo. ℳ 6,00.
Vol. 2. Fasciculus I.: Cratylus. ℳ 3,00.
Vol. 2. Fasciculus II.: Theaetetus. ℳ 3,00.
Vol. 5. Fasciculus I.: Symposion. ℳ 2,00.
Vol. 5. Fasciculus II.: Phaedrus ℳ 2,00.
Vol. 6. Fasciculus I.: Alcibiades I. et II., Hipparchus, Amatores, Theages. ℳ 3,00.
Vol. 6. Fasciculus II.: Charmides, Laches, Lysis. ℳ 2,00.
Vol. 7. Euthydemus, Protagoras. ℳ 4,50.
Vol. 8. Gorgias, Meno. ℳ 5,00.
Vol. 9. Hippias maior, Hippias minor, Io, Menexenus, Clitopho. ℳ 3,00.
Vol. 12. Leges I—VI. ℳ 6,00.

Fortsetzung auf der dritten Seite dieses Umschlages.

M. TULLII CICERONIS

ACADEMICORUM

QUAE SUPERSUNT.

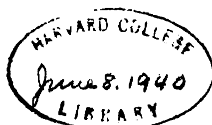
RECENSUIT

J. G. BAITER.

EDITIO STEREOTYPA.

EX OFFICINA BERNHARDI TAUCHNITZ.

LIPSIAE MDCCCLXIII.

HARVARD COLLEGE
June 8. 1940
LIBRARY

M. TULLII CICERONIS ACADEMICORUM QUAE SUPERSUNT.

PROOEMIUM.

Cicero, qui ab ineunte aetate philosophiae operam dederat, cum ceteras philosophorum scholas earumque decreta cognovit, tum inprimis ad Academicorum rationem disciplinamque se applicavit, non solum propterea quod eorum praecepta proxime ad veritatem accedere videbantur, sed etiam quod eorum consuetudine de omnibus rebus in utramque partem disputandi maxime oratorem ali adiuvarique sibi persuaserat. Cum igitur defensionum laboribus senatoriisque muneribus aut omnino aut magna ex parte esset liberatus, et post bellum civile Pompeio devicto et occiso is esset rei publicae status, ut eam unius consilio atque cura gubernari necesse esset, primum ipsius rei publicae causa philosophiam Romanis explicandam putavit, magni existimans interesse ad decus et ad laudem civitatis, res tam graves tamque praeclaras Latinis etiam litteris contineri, deinde etiam ad animi aegritudinem leniendam, fortunae magna et gravi commotam iniuria, melius nihil facere posse sibi visus est quam si se non modo ad legendos libros, sed etiam ad totam philosophiam pertractandam dedisset.

Postquam igitur in libro, quem Hortensium inscripserat, universam philosophiam collaudaverat ad eiusque studium cohortatus erat, contulit se ad Academicorum doctrinam explicandam, quod eorum genus philosophandi minime arrogans maximeque et constans et elegans arbitrabatur. Haec Academica initio duobus libris comprehenderat in iisque Catulum, Lucullum, Hortensium disputantes induxerat, quorum librorum ipse priorem Catulum, alterum Lucullum nominavit. Quos cum Attico describendos misisset, postea nova prooemia addidit (Cic. ad Att. XIII, 32.), quorum alterum, in Luculli laudem, exstat, alterum, quod Catulum laudibus extulit, cum ipso libro, cui praemissum erat, periit. Sed cum Academica sua in Catuli, Luculli, Hortensii personas minus cadere videret, quod erat hominibus nota non illorum quidem *ἀπαιδευσία*, sed in iis rebus *ἀτριψία*, eosdem illos sermones ad Catonem Brutumque transtulit. (Cic. ad Att. XIII, 16.) Monitus vero ab Attico, M. Terentium Varronem, qui Ciceroni magnam et gravem *προσφώνησιν* denuntiaverat, moleste ferre, quod ipsi in libris Tullianis locus nondum datus esset, totam illam *Ἀκαδημικὴν σύνταξιν* ab hominibus nobilissimis abstulit transtulitque in Varronem et ex duobus libris contulit in quattuor, ita ut totum opus quamvis multis detractis grandius efficeretur, multa vero splendidiora, breviora,

meliora fierent. (Cic. ad Att. XIII, 12. 13. 16. cf. Quintil. III, 6, 64.) In his quattuor libris, quibus Academicam omnem quaestionem ita accurate absolvit, ut nihil posset supra, quae erant contra ἀκαταληψίαν praeclare collecta ab Antiocho Varroni dedit et ad ea ipse respondit Philonis partibus sibi adsumptis; tertius in illo sermone erat Atticus. (Cic. ad Att. XIII, 19.) Diu tamen dubitavit atque cum Attico deliberavit, utrum re vera hi libri ad Varronem mittendi essent an ad Brutum transeundum, qui ipse quoque erat Antiochius. (Cic. ad Att. XIII, 14. 19. 22. 23. 25.) Tandem omni dubitatione sublata quattuor illae διφθέραι ad Varronem missae sunt adiuncta epistula, quam inter epistulas ad familiares servatam (IX, 8.) cum aliis nos quoque libro primo praemisimus. Etsi vero priorem editionem Academicorum duobus libris comprehensam Cicero ipse noluit in manus hominum pervenire, divulgata tamen sunt ex apographo ad Atticum misso quaedam exempla, quo factum est ut alter liber, qui Lucullus inscriptus est, ad nostram usque aetatem perveniret. Posterioris autem editionis ad Varronem missae fragmentum tantum superest libri primi; reliqua praeter locos non nullos a grammaticis, praesertim Nonio, item a Lactantio et Augustino servatos perierunt. Ceterum in Academicorum posteriorum libro primo et secundo ea potissimum Ciceronem retractasse, quae in Catulo, in tertio et quarto ea, quae in Lucullo exposita erant, et per se veri simile est et ex parte confirmatur eo, quod Nonius quattuordecim locos, qui in Lucullo leguntur, ad Academicorum libros tertium et quartum rettulit, ad tertium quidem tres (Luc. §§. 27. 51. 57.), ad quartum undecim (Luc. §§. 67—137.), ut liber tertius in Luculli §. 63 finem, quartus a §. 64 initium cepisse videatur. Unde etiam id sequitur, aptius posteriorum Academicorum librum primum Lucullo praeponi, cum alii, quos Orellius secutus est, Lucullo priorem locum adsignaverint. Totum autem corpus Academica nominavit ipse Cicero de offic. II. §. 8. Tim. c. 1. ad Att. XIII, 13. 19; Academicam quaestionem ad Att. XIII, 19; Ἀκαδημικὴν σύνταξιν ad Att. XIII, 16; Ἀκαδημικήν ad Att. XIII, 12; Academiam XIII, 13; Academicos libros ad Att. XVI, 6, 4. Tusc. disp. II. 54. de deorum nat. I. §. 11. de divinat. II. §. 1.

CICERO VARRONI.

Etsi munus flagitare, quamvis quis ostenderit, ne 1
populus quidem solet nisi concitatus, tamen ego exspectatione promissi tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem. misi autem ad te quattuor admonitores non nimis verecundos; nosti enim profecto os [eius] adulescentioris Academiae: ex ea igitur media excitatos misi, qui metuo ne te forte flagitent; ego autem mandavi, ut rogarent. exspectabam omnino iam diu meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem quam aliquid accepissem, ut possem te remunerari quam simillimo munere. sed cum tu tardius faceres, id est, ut ego interpretor, diligentius, teneri non potui quin coniunctionem studiorum amorisque nostri quo possem litterarum genere declararem. feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius: tibi dedi partis Antiochinas, quas a te probari intellexisse mihi videbar; mihi sumpsi Philonis. puto fore ut, cum legeris, mirere nos id locutos esse inter nos, quod numquam locuti sumus; sed nosti morem dialogorum. post haec autem, mi 2
Varro, quam plurima, si videbitur, et de nobis inter nos; sero fortasse, sed superiorum temporum fortuna rei publicae causam sustineat, haec ipsi praestare debemus. atque utinam quietis temporibus atque aliquo si non bono, at saltem certo statu civitatis haec inter nos studia exercere possemus! quamquam tum quidem vel aliae quaepiam rationes honestas nobis et curas et actiones darent: nunc autem quid est sine his cur vivere velimus? mihi vero cum his ipsis vix, his autem detractis ne vix quidem. sed haec coram et saepius. migrationem et emptionem feliciter evenire volo tuumque in ea re consilium probo. cura ut valeas.

M. TULLII CICERONIS
ACADEMICORUM POSTERIORUM
AD M. VARRONEM

LIBER PRIMUS.

In hoc Academicorum posteriorum fragmento post exordium, quo Cicero de instituto philosophiae Latinis litteris illustrandae agit et sermonis instituendi occasionem demonstrat c. 1—3, Varro primum, inde a Socrate repetens usque ad Arcesilam, philosophiae rationem exponit, c. 4—13; deinde Cicero ab Arcesila incipit et in Carneade desinit. Summa sermonis Varroniani haec est: Socratem primum coepisse de moribus magis quam de rerum natura disputare, in qua sola superiores philosophi versati erant, atque in omnibus sermonibus usum esse illa εἰρωνείᾳ, qua nihil se scire diceret nisi id ipsum, quod nihil sciret. Huius discipuli, Platonis, auctoritate unam et consentientem duobus vocabulis philosophiae formam institutam esse, Academicorum et Peripateticorum, qui certam et completam philosophiae formulam composuerint, sed Socraticam dubitationem et de omnibus rebus sine adsensione disputandi consuetudinem reliquerint, atque ita artem philosophiae effecerint, c. 4. Triplicem autem fuisse philosophandi rationem, unam, de vita et moribus, quae a natura peteretur, cui parendum, in qua summum bonum quaerendum dicerent, c. 5. 6; de natura alteram, quae contineretur effectione et materia, quam fingeret et formaret effectio, c. 7 coll. c. 2; tertiam, quae in ratione et disserendo versaretur, ductam illam quidem a sensibus, sed ita, ut iudicium veritatis non tribueretur sensibus fallentibus, sed menti, quae sola cerneret quod semper esset, simplex et unius modi et tale, quale esset, quam ἰδέαν appellavisset Plato. Omnem a sensibus ductam cognitionem opinabilem tantum esse, scientiam tantum in animi motionibus et rationibus inesse, c. 8. Aristotelem deinde primum ἰδέας labefactasse, Theophrastum vitam beatam in sola virtute esse positam negasse, Stratonem totum se ad naturae obscuritatem contulisse, c. 9; Zenonem autem, disciplinam corrigere conatum, plurima in triplici illa ratione novasse, c. 10. 11. Tum vero Zenoni se opposuisse Arcesilam, rerum obscuritate commotum, et revocasse veterem illam omnibus de rebus dubitandi consuetudinem nihilque dixisse sciri posse, ne id ipsum quidem, quod Socrates excepisset, cf. lib. II. c. 24. Hanc esse Academiam novam appellatam et ad Carneadem perductam, c. 12.

In Cumano nuper cum mecum Atticus noster esset, 1
nuntiatum est nobis a M. Varrone, venisse eum Roma 1
pridie vesperi et, nisi de via fessus esset, continuo ad nos
venturum fuisse: quod cum audissemus, nullam moram
interponendam putavimus quin videremus hominem no-
biscum et studiis eisdem et vetustate amicitiae coniun-
ctum; itaque confestim ad eum ire perreximus, paulum-
que cum ab eius villa abessemus, ipsum ad nos venientem
vidimus, atque illum complexi, ut mos amicorum est,
satis tum longo intervallo, ad suam villam reduximus.
hic pauca primo, atque [ea] percontantibus nobis, ecquid 2
forte Roma novi, Atticus 'omitte ista, quae nec percon-
tari nec audire sine molestia possumus, quaeso,' inquit 'et
quaere potius, ecquid ipse novi; silent enim diutius Mu-
sae Varronis quam solebant, nec tamen istum cessare,
sed celare quae scribat existimo.' 'minime vero;' inquit
ille 'intemperantis enim arbitror esse scribere quod oc-
cultari velis; sed habeo opus magnum in manibus idque
iam pridem; ad hunc enim ipsum' — me autem dicebat
— 'quaedam institui, quae et sunt magna sane et liman-
tur a me politius.' et ego 'ista quidem,' inquam 'Varro, 3
iam diu exspectans non audeo tamen flagitare; audivi
enim e Libone nostro, cuius nosti studium — nihil enim
eum eius modi celare possumus —, non te ea intermittere,
sed accuratius tractare nec de manibus umquam depo-
nere. illud autem mihi ante hoc tempus numquam in
mentem venit a te requirere; sed nunc, postea quam sum
ingressus res eas, quas tecum simul didici, mandare mo-
nimentis philosophiamque veterem illam a Socrate ortam
Latinis litteris inlustrare, quaero quid sit cur, cum multa
scribas, hoc genus praetermittas, praesertim cum et ipse
in eo excellas et id studium totaque ea ars longe ceteris
et studiis et artibus antecedat.'

Tum ille 'rem a me saepe deliberatam et multum 2
agitatam requiris; itaque non haesitans respondebo, sed 4
ea dicam, quae mihi sunt in promptu, quod ista ipsa de
re multum, ut dixi, et diu cogitavi. nam cum philoso-
phiam viderem diligentissime Graecis litteris explicatam,
existimavi, si qui de nostris eius studio tenerentur, si
essent Graecis doctrinis eruditi, Graeca potius quam

nostra lecturos, sin a Graecorum artibus et disciplinis abhorrerent, ne haec quidem curaturos, quae sine eruditione Graeca intellegi non possunt; itaque ea nolui scribere, quae nec indocti intellegere possent nec docti legere
5 curarent. vides autem — eadem enim ipse didicisti —
non posse nos Amafinii aut Rabirii similis esse, qui nulla arte adhibita de rebus ante oculos positis volgari sermone disputant; nihil definiunt, nihil partiuntur, nihil apta interrogatione concludunt, nullam denique artem esse nec dicendi nec disserendi putant. nos autem praeceptis dialecticorum et oratorum etiam, quoniam utramque vim unam esse nostri putant, sic parentes, ut legibus, verbis quoque novis cogimur uti, quae docti, ut dixi, a Graecis petere malent, indocti ne a nobis quidem acci-
6 pient, ut frustra omnis suscipiatur *labor*. iam vero phy-
sica, si Epicurum, id est, si Democritum probarem, possem scribere ita plane, ut Amafinius. quid est enim magnum, cum causas rerum efficientis sustuleris, de corpusculorum — ita enim appellat atomos — concursione fortuita loqui? nostra tu physica nosti: quae cum contineantur ex effectione et ex materia ea, quam fingit et format effectio, adhibenda etiam geometria est, quam quibusnam quisquam enuntiare verbis aut quem ad intellegendum poterit adducere? haec ipsa de vita et moribus et de expetendis fugiendisque rebus **. illi enim simpliciter pecudis et hominis idem bonum esse censent: apud nostros autem non ignoras quae sit et quanta sub-
7 tilitas. sive enim Zenonem sequare, magnum est efficere
ut quis intellegat, quid sit illud verum et simplex bonum, quod non possit ab honestate seiungi — quod bonum quale sit negat omnino Epicurus *se* sine voluptatibus sensum moventibus ne suspicari *quidem* —: si vero Academiam veterem persequamur, quam nos, ut scis, probamus, quam erunt illa acute explicanda nobis! quam argute, quam obscure etiam contra Stoicos disserendum! totum igitur illud philosophiae studium mihi quidem ipse sumo et ad vitae constantiam quantum possum et ad delectationem animi, nec ullum arbitror, ut apud Platonem est,
8 maius aut melius a dis datum munus homini. sed meos
amicos, in quibus est studium, in Graeciam mitto [id est,

ad Graecos ire iubeo], ut ea a fontibus potius hauriant
quam rivulos consectentur; quae autem nemo adhuc
docuerat, nec erat unde studiosi scire possent, ea quan-
tum potui — nihil enim magno opere meorum miror —
feci ut essent nota nostris; a Graecis enim peti non po-
terant, ac post L. Aelii nostri occasum ne a Latinis qui-
dem. et tamen in illis veteribus nostris, quae, Menippum
imitati, non interpretati, quadam hilaritate conspersimus,
quo facilius minus docti intellegerent, iucunditate quadam
ad legendum invitati, multa admixta ex intima philoso-
phia, multa dicta dialectice; in laudationibus, in his ipsis
antiquitatum prooemiis philosophe scribere voluimus, si
modo consecuti sumus.' tum ego 'sunt' inquam 'ista, 3 9
Varro; nam nos in nostra urbe peregrinantis errantisque
tamquam hospites tui libri quasi domum reduxerunt, ut
possemus aliquando qui et ubi essemus agnoscere: tu
aetatem patriae, tu descriptiones temporum, tu sacrorum
iura, tu sacerdotum, tu domesticam, tu bellicam discipli-
nam, tu sedem regionum locorum, tu omnium divinarum
humanarumque rerum nomina, genera, officia, causas
aperuisti, plurimumque idem poëtis nostris omninoque
Latinis et litteris luminis et verbis attulisti, atque ipse
varium et elegans omni fere numero poëma fecisti philo-
sophiamque multis locis inchoasti, ad impellendum satis,
ad edocendum parum. causam autem probabilem tu 10
quidem adfers; aut enim Graeca legere malent qui erunt
eruditi, aut ne haec quidem qui illa nescient: sed eam
mihi non sane probas: immo vero haec et qui illa non
poterunt et qui Graeca poterunt non contemnent sua.
quid enim causae est cur poëtas Latinos Graecis litteris
eruditi legant, philosophos non legant? an quia delectat
Ennius, Pacuvius, Accius, multi alii, qui non verba, sed
vim Graecorum expresserunt poëtarum? quanto magis
philosophi delectabunt, si, ut illi Aeschylum, Sophoclem,
Euripidem, sic hi Platonem imitentur, Aristotelem, Theo-
phrastum? oratores quidem laudari video, si qui e nostris
Hyperidem sunt aut Demosthenem imitati. ego autem 11
- dicam enim, ut res est — dum me ambitio, dum ho-
nores, dum causae, dum rei publicae non solum cura,
sed quaedam etiam procuratio multis officiis implicatum

et constrictum tenebat, haec inclusa habebam et, ne ob-
solescerent, renovabam, cum licebat, legendo: nunc vero
et fortunae gravissimo percussus volnere et administra-
tione rei publicae liberatus doloris medicinam a philoso-
phia peto et otii oblectationem hanc honestissimam iu-
dico; aut enim huic aetati hoc maxime aptum est, aut
iis rebus, si quas dignas laude gessimus, hoc in primis
consentaneum, aut etiam ad nostros civis erudiendos ni-
hil utilius, aut, si haec ita non sunt, nihil aliud video
12 quod agere possimus. Brutus quidem noster, excellens
omni genere laudis, sic philosophiam Latinis litteris per-
sequitur, nihil ut isdem de rebus Graeca desideres, et
eandem quidem sententiam sequitur quam tu; nam Ari-
stum Athenis audivit aliquam diu, cuius tu fratrem An-
tiochum: quam ob rem da, quaeso, te huic etiam generi
litterarum.'

4 13 Tum ille: 'istuc quidem considerabo, nec vero sine
te. sed de te ipso quid est,' inquit 'quod audio?' 'qua-
nam' inquam 'de re?' 'relictam a te veterem Academiam,'
inquit 'tractari autem novam.' 'quid? ergo' inquam
'Antiocho id magis licuerit, nostro familiari, remigrare in
domum veterem e nova quam nobis in novam e vetere?
certe enim recentissima quaeque sunt correcta et emen-
data maxime: quamquam Antiochi magister Philo, ma-
gnus vir, ut tu existimas ipse, negat in libris, quod coram
etiam ex ipso audiebamus, duas Academias esse errorem-
que eorum, qui ita putarunt, coarguit.' 'est,' inquit 'ut
dicis; sed ignorare te non arbitror, quae contra Philonis
14 Antiochus scripsit.' 'immo vero et ista et totam veterem
Academiam, a qua absum iam diu, renovari a te, nisi
molestum est, velim;' et simul 'adsidamus,' inquam 'si
videtur.' 'sane istuc quidem;' inquit 'sum enim admodum
infirmus; sed videamus, idemne Attico placeat fieri a me,
quod te velle video.' 'mihi vero;' ille 'quid est enim quod
malim quam ex Antiocho iam pridem audita recordari et
simul videre satisne ea commode dici possint Latine?'
quae cum dicta, in conspectu consedimus omnes.

15 Tum Varro ita exorsus est: 'Socrates mihi videtur, id
quod constat inter omnis, primus a rebus occultis et ab
ipsa natura involutis, in quibus omnes ante eum philo-

sophi occupati fuerunt, avocavisse philosophiam et ad vitam communem adduxisse, ut de virtutibus et vitiis omninoque de bonis rebus et malis quaereret, caelestia autem vel procul esse a nostra cognitione censeret, vel, si maxime cognita essent, nihil tamen ad bene vivendum. hic in omnibus fere sermonibus, qui ab iis, qui 16
illum audierunt, perscripti varie copioseque sunt, ita disputat, ut nihil adfirmet ipse, refellat alios; nihil se scire dicat nisi id ipsum, eoque praestare ceteris, quod illi quae nesciant scire se putent, ipse, se nihil scire, id unum sciat; ob eamque rem se arbitrari ab Apolline omnium sapientissimum esse dictum, quod haec esset una hominis sapientia, non arbitrari se scire quod nesciat. quae cum diceret constanter et in ea sententia permaneret, omnis eius oratio tantum in virtute laudanda et in hominibus ad virtutis studium cohortandis consumebatur, ut e Socraticorum libris maximeque Platonis intellegi potest. Platonis autem auctoritate, qui varius et multi- 17
plex et copiosus fuit, una et consentiens duobus vocabulis philosophiae forma instituta est, Academicorum et Peripateticorum, qui rebus congruentes nominibus differebant; nam cum Speusippum, sororis filium, Plato philosophiae quasi heredem reliquisset, duo autem praestantissimos studio atque doctrina, Xenocratem Calchedonium et Aristotelem Stagiritem, qui erant cum Aristotele Peripatetici dicti sunt, quia disputabant inambulantes in Lycio, illi autem, qui Platonis instituto in Academia, quod est alterum gymnasium, coetus erant et sermones habere soliti, e loci vocabulo nomen habuerunt. sed utrique Platonis ubertate completi certam quandam disciplinae formulam composuerunt et eam quidem plenam ac refertam, illam autem Socraticam dubitanter de omnibus rebus et nulla adfirmatione adhibita consuetudinem disserendi reliquerunt; ita facta est, quod minime Socrates probabat, ars quaedam philosophiae et rerum ordo et descriptio disciplinae. quae quidem erat primo 18
duobus, ut dixi, nominibus una; nihil enim inter Peripateticos et illam veterem Academiam differebat: abundantia quadam ingenii praestabat, ut mihi quidem videtur, Aristoteles, sed idem fons erat utrisque et eadem rerum

5 expetendarum fugiendarumque partitio. Sed quid ago?' inquit 'aut sumne sanus, qui haec vos doceo? nam etsi non sus Minervam, ut aiunt, tamen inepte quisquis Minervam docet.' tum Atticus 'tu vero' inquit 'perge, Varro; valde enim amo nostra atque nostros, meque ista delectant, cum Latine dicuntur et isto modo.' 'quid me' inquam 'putas, qui philosophiam iam professus sim populo nostro me exhibiturum?' 'pergamus igitur,' inquit
19 'quoniam placet. Fuit ergo iam accepta a Platone philosophandi ratio triplex: una de vita et moribus, altera de natura et rebus occultis, tertia de disserendo et, quid verum quid falsum, quid rectum in oratione pravumve, quid consequens quid repugnans, iudicando. ac primum illam partem bene vivendi a natura petebant eique parendum esse dicebant, neque ulla alia in re nisi in natura quaerendum esse illud summum bonum, quo omnia referrentur; constituebantque extremum esse rerum expetendarum et finem bonorum, adeptum esse omnia a natura et animo et corpore et vita. corporis autem alia ponebant esse in toto, alia in partibus: valetudinem, viris, pulchritudinem in toto, in partibus autem sensus integros et praestantiam aliquam partium singularum, ut in pedibus celeritatem, vim in manibus, claritatem in voce, in lingua
20 etiam explanatam vocum impressionem; animi autem, quae essent ad conprehendendam virtutem idonea; eaque ab iis in naturam et *in* mores dividebantur. naturae celeritatem ad discendum et memoriam dabant, quorum utrumque mentis esset proprium et ingenii; morum autem putabant studia esse et quasi consuetudinem, quam partim exercitationis adsiduitate, partim ratione formabant, in quibus erat philosophia ipsa: in qua quod inchoatum est neque absolutum, progressio quaedam ad virtutem appellatur, quod autem absolutum, virtus, id est quasi perfectio naturae omniumque rerum, quas in animis po-
21 nunt, una res optima. ergo haec animorum: vitae autem — id enim erat tertium — adiuncta esse dicebant, quae ad virtutis usum valerent; nam virtus in animi bonis et in corporis cernitur et in quibusdam, quae non tam naturae quam beatae vitae adiuncta sunt; hominem enim esse censebant quasi partem quandam civitatis et universi generis

humani, eumque esse coniunctum cum omnibus communi
quadam societate. ac de summo quidem atque naturali
bono sic agunt; cetera autem pertinere ad id putant aut
adaugendum aut tenendum, ut divitias, ut opes, ut glo-
riam, ut gratiam. ita tripartita ab iis inducitur ratio bo-
norum. atque haec illa sunt tria genera, quae putant 6 22
plerique Peripateticos dicere: id quidem non falso; est
enim haec partitio illorum: illud inprudenter, si alios esse
Academicos, qui tum appellabantur, alios Peripateticos
arbitrantur. communis haec ratio et utrisque hic bono-
rum finis videbatur, adipisci, quae essent prima natura
quaeque ipsa per sese expetenda, aut omnia aut maxima;
ea sunt autem maxima, quae in ipso animo atque in ipsa
virtute versantur. itaque omnis illa antiqua philosophia
sensit in una virtute esse positam beatam vitam, nec
tamen beatissimam, nisi adiungerentur et corporis et
cetera, quae supra dicta sunt, ad virtutis usum idonea.
ex hac descriptione agendi quoque aliquid in vita et 23
officii ipsius initium reperiebatur, quod erat in conserva-
tione earum rerum, quas natura praescriberet. hinc
gignebatur fuga desidiae voluptatumque contemptio, ex
quo laborum dolorumque susceptio multorum magnorum-
que recti honestique causa et earum rerum, quae erant
congruentes cum praescriptione naturae, unde et amicitia
exsistebat et iustitia atque aequitas; eaeque et voluptati-
bus et multis vitae commodis anteponebantur. haec qui-
dem fuit apud eos morum institutio et eius partis, quam
primam posui, forma atque descriptio.

De natura autem — id enim sequebatur — ita dice- 24
bant, ut eam dividerent in res duas, ut altera esset effi-
ciens, altera autem quasi huic se praebens, ea qua effi-
ceretur aliquid. in eo, quod efficeret, vim esse censebant,
in eo autem, quod efficeretur, materiam quandam; in
utroque tamen utrumque: neque enim materiam ipsam
cohaerere potuisse, si nulla vi contineretur, neque vim
esse sine aliqua materia; nihil est enim quod non alicubi
esse cogatur. sed quod ex utroque, id iam corpus et
quasi qualitatem quandam nominabant; dabitis enim
profecto, ut in rebus inusitatis, quod Graeci ipsi faciunt,
a quibus haec iam diu tractantur, utamur verbis inter-

7 dum inauditis.' 'nos vero,' inquit Atticus 'quin etiam
25 Graecis licebit utare, cum voles, si te Latina forte defi-
cient.' 'bene sane facis; sed enitar ut Latine loquar,
nisi in huiusce modi verbis, ut philosophiam aut rheto-
ricam aut physicam aut dialecticam appellem, quibus, ut
aliis multis, consuetudo iam utitur pro Latinis. qualita-
tes igitur appellavi, quas *ποιότητας* Graeci vocant; quod
ipsum apud Graecos non est volgi verbum, sed philoso-
phorum, atque id in multis; dialecticorum vero verba
nulla sunt publica; suis utuntur. et id quidem commune
omnium fere est artium: aut enim nova sunt rerum no-
varum facienda nomina aut ex aliis transferenda. quod
si Graeci faciunt, qui in his rebus tot iam saecula ver-
santur, quanto id nobis magis concedendum est, qui haec
26 nunc primum tractare conamur?' 'tu vero,' inquam
'Varro, bene etiam meriturus mihi videris de tuis civibus,
si eos non modo copia rerum auxeris, uti fecisti, sed
etiam verborum.' 'audebimus ergo' inquit 'novis verbis
uti te auctore, si necesse erit. earum igitur qualitatum
sunt aliae principes, aliae ex iis ortae: principes sunt
unius modi et simplices, ex iis autem ortae variae sunt
et quasi multiformes. itaque aër — hoc quoque utimur
iam pro Latino — et ignis et aqua et terra primae sunt,
ex iis autem ortae animantium formae earumque rerum,
quae gignuntur e terra. ergo illa initia et, ut e Graeco
vertam, elementa dicuntur: e quibus aër et ignis movendi
vim habent et efficiendi, reliqua partis accipiendi et quasi
patiendi, aquam dico et terram. quintum genus, e quo
essent astra mentesque, singulare eorumque quattuor,
quae supra dixi, dissimile Aristoteles quoddam esse re-
27 batur. sed subiectam putant omnibus sine ulla specie
atque carentem omni illa qualitate — faciamus enim tra-
ctando usitatius hoc verbum et tritius — materiam quan-
dam, e qua omnia expressa atque efficta sint: quae for-
mas omnis accipere possit omnibusque modis mutari
atque ex omni parte; eoque etiam interire, non in nihilum,
sed in suas partis, quae infinite secari ac dividi possint,
cum sit nihil omnino in rerum natura minimum, quod
dividi nequeat; quae autem moveantur, omnia intervallis
28 moveri, quae intervalla item infinite dividi possint. et

cum ita moveatur illa vis, quam qualitatem esse diximus, et cum sic ultro citroque versetur, et materiam ipsam totam penitus commutari putant et illa effici, quae appellant qualia; e quibus, omni natura cohaerente et continuata, cum omnibus suis partibus unum effectum esse mundum, extra quem nulla pars materiae sit nullumque corpus; partis autem esse mundi omnia, quae insint in eo, quae natura sentiente teneantur, in qua ratio perfecta insit, quae sit eadem sempiterna; nihil enim valentius
esse, a quo intereat; quam vim animum esse dicunt 29
mundi eandemque esse mentem sapientiamque perfectam, quem deum appellant omniumque rerum, quae sunt ei subiectae, quasi prudentiam quandam, procurantem caelestia maxime, deinde in terris ea, quae pertineant ad homines; quam interdum eandem necessitatem appellant, quia nihil aliter possit atque ab ea constitutum sit evenire, quasi fatalem et immutabilem continuationem ordinis sempiterni; non numquam eandem fortunam, quod efficiat multa inprovisa et necopinata nobis propter obscuritatem ignorationemque causarum.

Tertia deinde philosophiae pars, quae erat in ratione 8 30
et in disserendo, sic tractabatur ab utrisque: quamquam oreretur a sensibus, tamen non esse iudicium veritatis in sensibus; mentem volebant esse rerum iudicem; solam censebant idoneam cui crederetur, quia sola cerneret id, quod semper esset simplex et unius modi et tale quale esset. hanc illi *ἰδέαν* appellant, iam a Platone ita no-
minatam, nos recte speciem possumus dicere. sensus 31
autem omnis hebetes et tardos esse arbitrabantur, nec percipi ullo modo res ullas, quae subiectae sensibus viderentur, quod aut ita essent parvae, ut sub sensum cadere non possent, aut ita mobiles et concitatae, ut nihil umquam unum esset *et* constans, ne idem quidem, quia continenter laberentur et fluerent omnia. itaque hanc
omnem partem rerum opinabilem appellabant. scien- 32
tiam autem nusquam esse censebant nisi in animi notionibus atque rationibus; qua de causa definitiones rerum probabant et has ad omnia, de quibus disceptabatur, adhibebant. verborum etiam explicatio probabatur, id est, qua de causa quaeque essent ita nominata, quam *ἐτυμο-*

λογίαν appellabant; post argumentis quibusdam et rerum
notis quasi ducibus utebantur ad probandum et ad con-
cludendum id, quod explanari volebant: in quo tradeba-
tur omnis dialecticae disciplina, id est orationis ratione
conclusae: huic quasi ex altera parte oratoria vis dicendi
adhibebatur, explicatrix orationis perpetuae ad persua-
dendum accommodatae.

33 Haec erat illis forma a Platone tradita, cuius quas
acceperim dissupationes, si voltis, exponam.' 'nos vero
volumus' inquam 'ut pro Attico etiam respondeam.' 'et
recte,' inquit 'respondes; praeclare enim explicatur Peri-
9 pateticorum et Academiae veteris auctoritas.' 'Aristoteles
igitur primus species, quas paulo ante dixi, labefactavit,
quas mirifice Plato erat amplexatus, ut in iis quiddam
divinum esse diceret. Theophrastus autem, vir et ora-
tione suavis et ita moratus, ut probitatem quandam prae
se et ingenuitatem ferret, vehementius etiam fregit quo-
dam modo auctoritatem veteris disciplinae; spoliavit enim
virtutem suo decore inbecillamque reddidit, quod negavit
34 in ea sola positum esse beate vivere; nam Strato, eius
auditor, quamquam fuit acri ingenio, tamen ab ea di-
sciplina omnino semovendus est: qui cum maxime neces-
sariam partem philosophiae, quae posita est in virtute et
moribus, reliquisset totumque se ad investigationem na-
turae contulisset, in ea ipsa plurimum dissedit a suis;
Speusippus autem et Xenocrates, qui primi Platonis ra-
tionem auctoritatemque susceperant, et post eos Polemo
et Crates unaque Crantor, in Academia congregati, dili-
genter ea, quae a superioribus acceperant, tuebantur.
iam Polemonem audiverant adsidue Zeno et Arcesilas;
35 sed Zeno, cum Arcesilam anteiret aetate valdeque sub-
tiliter dissereret et peracute † moveretur, corrigere cona-
tus est disciplinam.

Eam quoque, si videtur, correctionem explicabo, sicut
solebat Antiochus.' 'mihi vero' inquam 'videtur; quod
10 vides idem significare Pomponium.' 'Zeno igitur nullo
modo is erat, qui, ut Theophrastus, nervos virtutis inci-
deret, sed contra qui omnia, quae ad beatam vitam per-
tinerent, in una virtute poneret nec quicquam aliud nu-
meraret in bonis, idque appellaret honestum, quod esset

simplex quoddam et solum et unum bonum. cetera au- 36
tem etsi nec bona nec mala essent, tamen alia secundum
naturam dicebat, alia naturae esse contraria; his ipsis
alia interiecta et media numerabat. quae autem secun-
dum naturam essent, ea sumenda et quadam aestimatione
dignanda docebat contraque contraria; neutra autem in
mediis relinquebat, in quibus ponebat nihil omnino [esse]
momenti. sed quae essent sumenda, ex iis alia pluris 37
esse aestimanda, alia minoris: quae pluris, ea praeposita
appellabat, reiecta autem, quae minoris; atque ut haec
non tam rebus quam vocabulis commutaverat, sic inter
recte factum atque peccatum officium et contra officium
media locabat quaedam, recte facta sola in bonis actio-
nibus ponens, prave, id est peccata, in malis; officia au-
tem [et] servata praetermissaque media putabat, ut dixi.
cumque superiores non omnem virtutem in ratione esse 38
dicerent, sed quasdam virtutes natura aut more perfectas,
hic omnis in ratione ponebat; cumque illi ea genera vir-
tutum, quae supra dixi, seiungi posse arbitrarentur, hic
nec id ullo modo fieri posse disserebat, nec virtutis usum
modo, ut superiores, sed ipsum habitum per se esse
praeclarum; nec tamen virtutem cuiquam adesse, quin
ea semper uteretur; cumque perturbationes animi illi ex
homine non tollerent naturaque et condolescere et concu-
piscere et extimescere et efferri laetitia dicerent, sed eas
contraherent in angustumque deducerent, hic omnibus
his quasi morbis voluit carere sapientem; cumque eas 39
perturbationes antiqui naturalis esse dicerent et rationis
expertis, aliaque in parte animi cupiditatem, *in* alia ratio-
nem conlocarent, ne his quidem adsentiebatur; nam et
perturbationes voluntarias esse putabat opinionisque iu-
dicio suscipi, et omnium perturbationum matrem esse
arbitrabatur immoderatam quandam intemperantiam. haec
fere de moribus. De naturis autem sic sentiebat, 11
primum uti quattuor initiis rerum illis quintam hanc na-
turam, ex qua superiores sensus et mentem effici reban-
tur, non adhiberet; statuebat enim ignem esse ipsam *eam*
naturam, quae cuique gigneret mentem atque sensus.
discrepabat etiam ab isdem, quod nullo modo arbitrabatur
quicquam effici posse ab ea, quae expers esset corporis,

cuius generis Xenocrates et superiores etiam animum esse dixerant; nec vero aut quod efficeret aliquid aut quod
40 efficeretur posse esse non corpus. Plurima etiam in illa tertia philosophiae parte mutavit: in qua primum de sensibus ipsis quaedam dixit nova, quos iunctos esse censuit e quadam quasi inpulsione oblata extrinsecus — quam ille *φαντασίαν*, nos visum appellemus licet; et teneamus hoc quidem verbum; erit enim utendum in reliquo sermone saepius —; sed ad haec, quae visa sunt et quasi accepta sensibus, adsensionem adiungit animorum, quam
41 esse volt in nobis positam et voluntariam. visis non omnibus adiungebat fidem, sed iis solum, quae propriam quandam haberent declarationem earum rerum, quae viderentur; id autem visum, cum ipsum per se cerneretur, conprehendibile, — feretis hoc? 'nos vero;' inquam 'quonam enim alio modo *καταληπτόν* diceres?' — sed, cum acceptum iam et adprobatum esset, conprehensionem appellabat, similem iis rebus, quae manu prehenderentur; ex quo etiam nomen hoc duxerat, cum eo verbo antea nemo tali in re usus esset; plurimisque idem novis verbis — nova enim dicebat — usus est. quod autem erat sensu conprehensum, id ipsum sensum appellabat et, si ita erat conprehensum, ut convelli ratione non posset, scientiam, sin aliter, inscientiam nominabat; ex qua exsisteret etiam opinio, quae esset inbecilla et cum
42 falso incognitoque communis. sed inter scientiam et inscientiam conprehensionem illam, quam dixi, conlocabat eamque neque in rectis neque in pravis numerabat, sed soli credendum esse dicebat. e quo sensibus etiam fidem tribuebat, quod, ut supra dixi, conprehensio facta sensibus et vera esse illi et fidelis videbatur, non quod omnia, quae essent in re, conprehenderet, sed quia nihil, quod cadere in eam posset, relinqueret, quodque natura quasi normam scientiae et principium sui dedisset, unde postea notiones rerum in animis inprimerentur, e quibus non principia solum, sed latiores quaedam ad rationem inveniendam viae aperirentur; errorem autem et temeritatem et ignorantiam et opinationem et suspitionem et uno nomine omnia, quae essent aliena firmae et constantis adsensionis, a virtute sapientiaque removebat. atque in

his fere commutatio constitit omnis dissensioque Zenonis a superioribus.'

Quae cum dixisset, 'breviter sane minimeque ob- 12 43
scure exposita est' inquam 'a te, Varro, et veteris Academiae ratio et Stoicorum: † verum esse autem arbitror, ut Antiocho, nostro familiari, placebat, correctionem veteris Academiae potius quam novam aliquam disciplinam putandam.' tunc Varro 'tuae sunt nunc partes,' inquit 'qui ab antiquorum ratione desciscis et ea, quae ab Arcesila novata sunt, probas, docere, quod et qua de causa discidium factum sit, ut videamus satisne ista sit iusta defectio.' tum ego 'cum Zenone,' inquam 'ut accepimus, 44
Arcesilas sibi omne certamen instituit, non pertinacia aut studio vincendi, ut mihi quidem videtur, sed earum rerum obscuritate, quae ad confessionem ignorationis adduxerant Socratem et iam ante Socratem Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, omnis paene veteres, qui nihil cognosci, nihil percipi, nihil sciri posse dixerunt: angustos sensus, inbecillos animos, brevia curricula vitae, et, ut Democritus, in profundo veritatem esse demersam, opinionibus et institutis omnia teneri, nihil veritati relinqui, denique omnia tenebris circumfusa esse [dixerunt]. ita- 45
que Arcesilas negabat esse quicquam quod sciri posset, ne illud quidem ipsum, quod Socrates sibi reliquisset; sic omnia latere censebat in occulto, neque esse quicquam, quod cerni aut intellegi posset; quibus de causis nihil oportere neque profiteri neque adfirmare quemquam neque adsensione adprobare, cohibereque semper et ab omni lapsu continere temeritatem, quae tum esset insignis, cum aut falsa aut incognita res adprobaretur; neque hoc quicquam esse turpius quam cognitioni et perceptioni adsensionem adprobationemque praecurrere. huic rationi quod erat consentaneum faciebat, ut contra omnium sententias disserens de sua plerosque deduceret, ut, cum in eadem re paria contrariis in partibus momenta rationum invenirentur, facilius ab utraque parte adsensio sustineretur. hanc Academiam novam appel- 46
lant, quae mihi vetus videtur, si quidem Platonem ex illa vetere numeramus, cuius in libris nihil adfirmatur et in utramque partem multa disseruntur, de omnibus quaeritur,

nihil certi dicitur: sed tamen illa, quam exposuisti, vetus, haec nova nominetur, quae usque ad Carneadem perducta, qui quartus ab Arcesila fuit, in eadem Arcesilae ratione permansit. Carneades autem nullius philosophiae partis ignarus et, ut cognovi ex iis, qui illum audierant, maximeque ex Epicureo Zenone, qui cum ab eo plurimum dissentiret, unum tamen praeter ceteros mirabatur, incredibili quadam fuit facultate et co*pia dicendi* * * *

M. TULLII CICERONIS
ACADEMICORUM PRIORUM
LIBER SECUNDUS
QUI INSCRIBITUR LUCULLUS.

ARGUMENTUM.

In hoc libro post prooemium de laudibus Luculli, de instituto suo, de occasione ineundae huius disputationis, Lucullus c. 4 sq. ingreditur disputationem contra Academicos et Philonem ab Antiocho acceptam, quocum saepe fuerat. Eius summa haec est: esse *καταληπτά*, quae comprehendi possint, hoc est, e definitione Zenonis, quam reiciebat Philo, talia visa (*φαντασίας*) impressa et effiicta ex eo, unde sint, qualia esse non possint ex eo, unde non sint, c. 6 extr., in quo tota controversia agitur. Initio facto a sensibus ostendit sensuum iudicia vera et certa esse, si sani sint et valentes et omnia removeantur, quae obstent et impediant, inprimis si exercitatio et ars adhibeatur; ex his igitur visis oriri *ἐννοίας*, notitias, quae si falsae aut incertae sint, omnem rerum et cognitionem et memoriam tolli; maxime vero virtutum cognitionem documento esse, multa et comprehendi posse et percipi. Ergo si qui comprehendi quicquam posse negent, eos ipsam virtutem tollere, immo vitam evertere funditus et animal animo orbare, c. 7—10. Deinde cum horum reicit sententiam, qui certum esse quicquam negant, veri simile concedunt, quod sublata veri et falsi notione et constituta communitate veri cum falso similitudo veri iudicari non possit, tum eorum rationem, qui, percepta cum negent, perspicua largiuntur: neque enim perspicuum esse quicquam posse, v. c. avem albam esse, quando accidere possit, ut eadem sit nigra, c. 10. 11. Quoniam autem perceptio cum adsensione coniuncta sit, hanc docet esse certissimam c. 12. His disputatis et expositis c. 13 totius Academicorum rationis fundamentis, ostendit aut eorum ratiocinationes, quibus nihil comprehendi contendant, incertas esse aut falsum id, quod disputent, c. 14. Sed ut pares esse Academicis possimus neque a veritate desciscamus, necesse esse primo quae pro perspicuitate responderi possint teneamus, deinde captiosis eorum interrogationibus occurrere possimus, c. 15. Itaque explicatis c. 15 tribus Academicorum argumentis, quorum primum et ultimum est genus illud interrogandi, quod soriten veteres vocabant, quibus contendunt nihil inter visa falsa et vera interesse, iis c. 16, 17, 18 respondet et totum illud genus interrogandi tamquam vitiosum reicit. His singulis deinde respondet Cicero, postea quam primo se Lucullo excusavit de philosophiae Academicae studio,

magnum se opinatorem esse confessus, c. 20, 21; deinde de Antiochi in deserenda Philonis disciplina levitate pauca dixit c. 22. Commemoratis ergo summorum hominum auctoritatibus, qui nihil certi esse contenderint, c. 23, 24 sensuum veritatem impugnat. Aut cum Epicuro dicendum esse sensus numquam fallere hominem et, si semel mentiti sint, numquam iis credendum, aut cum Lucullo alia sensuum visa esse vera, alia falsa: quo sumpto nullam verorum a falsis discernendorum notam relinqui, c. 25, 26. Male autem illud obici, artificiis adhibitis et cogitatione effici posse ut intellegamus aliter res esse ac videantur, somnia, ubi evigilaverimus, falsa putari et visa vinolentorum et furiosorum, ubi se receperint. Nam de hoc non disputari, sed qualia haec videantur, cum videantur, id quaeri. Non enim esse dubium quin, cum videantur, probentur, ex quo efficiatur inter visa vera et falsa ad animi adsensum nihil interesse, c. 27, 28. Neque rationem magis quicquam ac sensus percipere. Nam quod dialecticae multum Stoici tribuant, primum non posse dialecticum v. c. de rebus geometricis iudicare, nisi geometriam didicerit, deinde non posse solvere soritas, propterea quod natura nobis eam cognitionem negarit, ut ullius rei fines statuere possimus, idque magno argumento esse falsam esse illam definitionem, effatum esse id, quod aut verum aut falsum sit, c. 28—30. Quod sublata perceptione, quamvis relicta probabilitate, vitam omnem, sensum, memoriam, artem etc. tolli putet, in eo valde errare. Nam in plerisque actionibus, vel Stoicis consentientibus, tamquam in navigando probabilitate homines duci eamque ad actiones sufficere; eadem sentire Academicum quae Stoicum, nihil mutari, iudicio tantum utrumque discrepare, quod ad ipsos sensus nullam vim habeat: memoria etiam errores, non tantum comprehensa, teneri, in artibus autem plerisque nos probabilitate duci, nihil dialectica opus esse, c. 30—34. Neque vero ex Antiochi mente eum repugnantia dicere, qui visa concedat aut vera esse aut falsa, nihil tamen inter se differre contendat. Neque enim verum ab Academicis omnino tolli, sed tantum percipiendi signum, c. 34. A cap. 35 deinceps usque ad c. 47 copiosam addit disputationem de summorum philosophorum dissensionibus in omnibus philosophiae partibus: ex quo pateat nihil exploratum esse, sed in omnibus probabilitatem esse sequendam, atque etiam, id quod omnes praeter Stoicos concedant, sapientem posse opinari.

---

1 Magnum ingenium L. Luculli magnumque optima-
1 rum artium studium, tum omnis liberalis et digna homine nobili ab eo percepta doctrina, quibus temporibus florere in foro maxume potuit, caruit omnino rebus urbanis. ut enim admodum adulescens cum fratre pari pietate et industria praedito paternas inimicitias magna cum gloria est persecutus, in Asiam quaestor profectus, ibi per mul-

tos annos admirabili quadam laude provinciae praefuit; deinde absens factus aedilis, continuo praetor — licebat enim celerius legis praemio —, post in Africam, inde ad consulatum; quem ita gessit, ut diligentiam admirarentur omnes, ingenium agnoscerent. post ad Mithridaticum bellum missus a senatu non modo opinionem vicit omnium, quae de virtute eius erat, sed etiam gloriam superiorum. idque eo fuit mirabilius, quod ab eo laus 2
imperatoria non admodum exspectabatur, qui adulescentiam in forensi opera, quaesturae diuturnum tempus, Murena bellum in Ponto gerente, in [Asia] pace consumpserat. sed incredibilis quaedam ingenii magnitudo non desideravit indocilem usus disciplinam. itaque cum totum iter et navigationem consumpsisset partim in percontando a peritis, partim in rebus gestis legendis, in Asiam factus imperator venit, cum esset Roma profectus rei militaris rudis. habuit enim divinam quandam memoriam rerum, verborum maiorem Hortensius — sed, quo plus in negotiis gerendis res quam verba prosunt, hoc erat memoria illa praestantior; quam fuisse in Themistocle, quem facile Graeciae principem ponimus, singularem ferunt: qui quidem etiam pollicenti cuidam se artem ei memoriae, quae tum primum proferebatur, traditurum respondisse dicitur oblivisci se malle discere: credo, quod haerebant in memoria quaecumque audierat et viderat. tali ingenio praeditus Lucullus adiunxerat etiam illam, quam Themistocles spreverat, disciplinam; itaque, ut litteris consignamus quae monimentis mandare volumus, sic ille in animo res insculptas habebat. tan- 3
tus ergo imperator in omni genere belli fuit, proeliis, oppugnationibus, navalibus pugnis totiusque belli instrumento et adparatu, ut ille rex post Alexandrum maxumus hunc a se maiorem ducem cognitum quam quemquam eorum, quos legisset, fateretur. in eodem tanta prudentia fuit in constituendis temperandisque civitatibus, tanta aequitas, ut hodie stet Asia Luculli institutis servandis et quasi vestigiis persequendis. sed etsi magna cum utilitate rei publicae, tamen diutius quam vellem tanta vis virtutis atque ingenii peregrinata afuit ab oculis et fori et curiae. quin etiam, cum victor a Mithridatico

bello revertisset, inimicorum calumnia triennio tardius
quam debuerat triumphavit; nos enim consules intro-
duximus paene in urbem currum clarissumi viri, cuius
mihi consilium et auctoritas quid tum in maximis rebus
profuisset dicerem, nisi de me ipso dicendum esset, quod
hoc tempore non est necesse. ita privabo potius illum
debito testimonio quam id cum mea laude communicem.
2 4 sed quae populari gloria decorari in Lucullo debuerunt,
ea fere sunt et Graecis litteris celebrata et Latinis; nos
autem illa externa cum multis, haec interiora cum paucis
ex ipso saepe cognovimus: maiore enim studio Lucullus
cum omni litterarum generi, tum philosophiae deditus
fuit, quam qui illum ignorabant arbitrabantur, nec vero
ineunte aetate solum, sed et pro quaestore aliquot annos
et in ipso bello, in quo ita magna rei militaris esse oc-
cupatio solet, ut non multum imperatori sub ipsis pelli-
bus otii relinquatur. cum autem e philosophis ingenio
scientiaque putaretur Antiochus, Philonis auditor, excel-
lere, eum secum et quaestor habuit et post aliquot annos
imperator, quique esset ea memoria, qua ante dixi, ea
saepe audiendo facile cognovit, quae vel semel audita
meminisse potuisset. delectabatur autem mirifice lectione
librorum, de quibus audiebat.

5 At vereor interdum ne talium personarum, cum am-
plificare velim, minuam etiam gloriam. sunt enim multi,
qui omnino Graecas non ament litteras, plures, qui phi-
losophiam, reliqui, qui etiam si haec non inprobent, tamen
earum rerum disputationem principibus civitatis non ita
decoram putent. ego autem, cum Graecas litteras M.
Catonem in senectute didicisse acceperim, P. autem Afri-
cani historiae loquantur in legatione illa nobili, quam
ante censuram obiit, Panaetium unum omnino comitem
fuisse, nec litterarum Graecarum nec philosophiae iam
6 ullum auctorem requiro. restat ut iis respondeam, qui
sermonibus eius modi nolint personas tam gravis inli-
gari: quasi vero clarorum virorum aut tacitos congressus
esse oporteat aut ludicros sermones aut rerum conloquia
leviorum! etenim, si quodam in libro vere est a nobis
philosophia laudata, profecto eius tractatio optimo atque
amplissimo quoque dignissima est, nec quicquam aliud

videndum est nobis, quos populus Romanus hoc in gradu
conlocavit, nisi ne quid privatis studiis de opera publica
detrahamus. quod si, cum fungi munere debebamus,
non modo operam nostram numquam a populari coetu
removimus, sed ne litteram quidem ullam fecimus nisi
forensem, quis reprehendet otium nostrum, qui in eo non
modo nosmet ipsos hebescere et languere nolumus, sed
etiam ut plurimis prosimus enitimur? gloriam vero non
modo non minui, sed etiam augeri arbitramur eorum,
quorum ad popularis inlustrisque laudes has etiam minus
notas minusque pervolgatas adiungimus. sunt etiam qui 7
negent in his, qui in nostris libris disputent, fuisse earum
rerum, de quibus disputatur, scientiam: qui mihi viden-
tur non solum vivis, sed etiam mortuis invidere. restat 3
unum genus reprehensorum, quibus Academiae ratio non
probatur; quod gravius ferremus, si quisquam ullam
disciplinam philosophiae probaret praeter eam, quam
ipse sequeretur. nos autem, quoniam contra omnis, qui
se scire arbitrantur, dicere quae videntur solemus, non
possumus, quin alii a nobis dissentiant, recusare: quam-
quam nostra quidem causa facilis est, qui verum invenire
sine ulla contentione volumus, idque summa cura studio-
que conquirimus. etsi enim omnis cognitio multis est
obstructa difficultatibus eaque est et in ipsis rebus ob-
scuritas et in iudiciis nostris infirmitas, ut non sine causa
antiquissimi et doctissimi invenire se posse quod cupe-
rent diffisi sint, tamen nec illi defecerunt neque nos
studium exquirendi defatigati relinquemus; neque nostrae
disputationes quicquam aliud agunt nisi ut in utramque
partem dicendo eliciant et tamquam exprimant aliquid,
quod aut verum sit aut ad id quam proxime accedat.
nec inter nos et eos, qui se scire arbitrantur, quicquam 8
interest, nisi quod illi non dubitant quin ea vera sint
quae defendunt, nos probabilia multa habemus, quae se-
qui facile, adfirmare vix possumus. hoc autem liberiores
et solutiores sumus, quod integra nobis est iudicandi
potestas, nec ut omnia, quae praescripta et quasi im-
perata sint, defendamus necessitate ulla cogimur. nam
ceteri primum ante tenentur adstricti, quam quid esset
optimum iudicare potuerunt; deinde infirmissimo tempore

aetatis aut obsecuti amico cuidam aut una alicuius, quem primum audierunt, oratione capti de rebus incognitis iudicant et, ad quamcumque sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad eam tamquam ad saxum adhaerescunt.
9 nam quod dicunt omnia se credere ei, quem iudicent fuisse sapientem, probarem, si id ipsum rudes et indocti iudicare potuissent — statuere enim, qui sit sapiens, vel maxime videtur esse sapientis —, sed, ut *potuerint*, potuerunt omnibus rebus auditis, cognitis etiam reliquorum sententiis, iudicaverunt autem re semel audita *atque* ad unius se auctoritatem contulerunt. sed nescio quo modo plerique errare malunt eamque sententiam, quam adamaverunt, pugnacissime defendere quam sine pertinacia, quid constantissime dicatur, exquirere.

Quibus de rebus et alias saepe nobis multa quaesita et disputata sunt et quondam in Hortensii villa, quae est ad Baulos, cum eo Catulus et Lucullus nosque ipsi postridie venissemus quam apud Catulum fuissemus; quo quidem etiam maturius venimus, quod erat constitutum, si ventus esset, Lucullo in Neapolitanum, mihi in Pompeianum navigare. cum igitur pauca in xysto locuti
4 essemus, tum eodem in spatio consedimus. hic Catulus
10 'etsi heri' inquit 'id quod quaerebatur paene explicatum est, ut tota fere quaestio tractata videatur, tamen exspecto ea, quae te pollicitus es, Luculle, ab Antiocho audita dicturum.' 'equidem' inquit Hortensius 'feci plus quam vellem; totam enim rem Lucullo integram servatam oportuit. et tamen fortasse servata est; a me enim ea, quae in promptu erant, dicta sunt, a Lucullo autem reconditiora desidero.' tum ille 'non sane,' inquit 'Hortensi, conturbat me exspectatio tua, etsi nihil est iis, qui placere volunt, tam adversarium; sed quia non laboro, quam valde ea, quae dico, probaturus sim, eo minus conturbor; dicam enim nec mea et ea, in quibus, si non fuerint, vinci me malim quam vincere. sed me hercule, ut quidem nunc se causa habet, etsi hesterno sermone labefactata est, mihi tamen videtur esse verissima. agam igitur, sicut Antiochus agebat; nota enim mihi res est: nam et vacuo animo illum audiebam et magno studio, eadem de re etiam saepius, ut etiam maiorem exspecta-

tionem mei faciam quam modo fecit Hortensius.' cum ita esset exorsus, ad audiendum animos ereximus. at 11
ille 'cum Alexandriae pro quaestore' inquit 'essem, fuit Antiochus mecum, et erat iam antea Alexandriae familiaris Antiochi Heraclitus Tyrius, qui et Clitomachum multos annos et Philonem audierat, homo sane in ista philosophia, quae nunc prope dimissa revocatur, probatus et nobilis, cum quo Antiochum saepe disputantem audiebam, sed utrumque leniter; et quidem isti libri duo Philonis, de quibus heri dictum a Catulo est, tum erant adlati Alexandriam tumque primum in Antiochi manus venerant; et homo natura lenissumus — nihil enim poterat fieri illo mitius — stomachari tamen coepit. mirabar; nec enim umquam ante videram. at ille, Heracliti memoriam inplorans, quaerere ex eo, viderenturne illa Philonis aut ea num vel e Philone vel ex ullo Academico audivisset aliquando? negabat: Philonis tamen scriptum agnoscebat; nec id quidem dubitari poterat; nam aderant mei familiares, docti homines, P. et C. Selii et Tetrilius Rogus, qui se illa audivisse Romae de Philone et ab eo ipso illos duo libros dicerent descripsisse. tum 12
et illa dixit Antiochus, quae heri Catulus commemoravit a patre suo dicta Philoni, et alia plura; nec se tenuit quin contra suum doctorem librum etiam ederet, qui Sosus inscribitur. tum igitur et cum Heraclitum studiose audirem contra Antiochum disserentem et item Antiochum contra Academicos, dedi Antiocho operam diligentius, ut causam ex eo totam cognoscerem. itaque conpluris dies adhibito Heraclito doctisque conpluribus et in iis Antiochi fratre, Aristo, et praeterea Aristone et Dione, quibus ille secundum fratrem plurumum tribuebat, multum temporis in ista una disputatione consumpsimus. sed ea pars, quae contra Philonem erat, praetermittenda est; minus enim acer est adversarius is, qui ista, quae sunt heri defensa, negat Academicos omnino dicere: etsi enim mentitur, tamen est adversarius lenior. ad Arcesilan Carneademque veniamus.' quae cum di- 5
xisset, sic rursus exorsus est: 'primum mihi videmini — 13
me autem nomine appellabat —, cum veteres physicos nominatis, facere idem, quod seditiosi cives solent, cum

aliquos ex antiquis claros viros proferunt, quos dicant fuisse popularis, ut eorum ipsi similes esse videantur. repetunt iam *a* P. Valerio, qui exactis regibus primo anno consul fuit, commemorant reliquos, qui leges popularis de provocationibus tulerint, cum consules essent; tum ad hos notiores, C. Flaminium, qui legem agrariam aliquot annis ante secundum Punicum bellum tribunus pl. tulerit invito senatu et postea bis consul factus sit, L. Cassium, Q. Pompeium: illi quidem etiam P. Africanum referre in eundem numerum solent; duo vero sapientissimos et clarissimos fratres, P. Crassum et P. Scaevolam, aiunt Ti. Graccho legum auctores fuisse, alterum quidem [ut videmus] palam, alterum [ut suspicantur] obscurius. addunt etiam C. Marium; et de hoc quidem nihil mentiuntur. horum nominibus tot virorum atque tantorum expositis, eorum se institutum sequi di-
14 cunt: similiter vos, cum perturbare, ut illi rem publicam, sic vos philosophiam bene iam constitutam velitis, Empedoclen, Anaxagoran, Democritum, Parmeniden, Xenophanen, Platonem etiam et Socratem profertis; sed neque Saturninus, ut nostrum inimicum potissimum nominem, simile quicquam habuit veterum illorum, nec Arcesilae calumnia conferenda est cum Democriti verecundia. et tamen isti physici raro admodum, cum haerent aliquo loco, exclamant quasi mente incitati, Empedocles quidem, ut interdum mihi furere videatur, abstrusa esse omnia, nihil nos sentire, nihil cernere, nihil omnino quale sit posse reperire: maiorem autem partem mihi quidem omnes isti videntur nimis etiam quaedam adfirmare plusque
15 profiteri se scire quam sciant. quod si illi tum in novis rebus, quasi modo nascentes, haesitaverunt, nihilne tot saeculis, summis ingeniis, maxumis studiis explicatum putamus? nonne, cum iam philosophorum disciplinae gravissimae constitissent, tum exortus est, ut in optuma re publica Ti. Gracchus, qui otium perturbaret, sic Arcesilas, qui constitutam philosophiam everteret et in eorum auctoritate delitisceret, qui negavissent quicquam sciri aut percipi posse? quorum e numero tollendus est et Plato et Socrates: alter, quia reliquit perfectissimam disciplinam, Peripateticos et Academicos, nominibus diffe-

rentis, re congruentis, a quibus Stoici ipsi verbis magis
quam sententiis dissenserunt; Socrates autem de se ipse
detrahens in disputatione plus tribuebat iis, quos volebat
refellere; ita cum aliud diceret atque sentiret, libenter uti
solitus est ea dissimulatione, quam Graeci εἰρωνείαν vocant;
quam ait etiam in Africano fuisse Fannius, idque propterea
vitiosum in illo non putandum, quod idem fuerit in So-
crate. sed fuerint illa veteribus, si voltis, incognita: 6 16
nihilne est igitur actum, quod investigata sunt, postea-
quam Arcesilas Zenoni, ut putatur, obtrectans, nihil novi
reperienti, sed emendanti superiores inmutatione verbo-
rum, dum huius definitiones labefactare volt, conatus est
clarissimis rebus tenebras obducere? cuius primo non
admodum probata ratio, quamquam floruit cum acumine
ingenii tum admirabili quodam lepore dicendi, proxime
a Lacyde solo retenta est, post autem confecta a Car-
neade, qui est quartus ab Arcesila; audivit enim Hege-
sinum, qui Euandrum audierat, Lacydi discipulum, cum
Arcesilae Lacydes fuisset. sed ipse Carneades diu tenuit
— nam nonaginta vixit annos —, et qui illum audierant
admodum floruerunt: e quibus industriae plurimum in
Clitomacho fuit — declarat multitudo librorum —, in-
genii non minus in Hagnone, in Charmada eloquentiae,
in Melanthio Rhodio suavitatis. bene autem nosse Car-
neaden Stratoniceus Metrodorus putabatur. iam Clito- 17
macho Philo vester operam multos annos dedit; Philone
autem vivo patrocinium Academiae non defuit. sed quod
nos facere nunc ingredimur, ut contra Academicos dis-
seramus, id quidam e philosophis, et ii quidem non me-
diocres, faciundum omnino non putabant; nec vero esse
ullam rationem disputare cum iis, qui nihil probarent;
Antipatrumque Stoicum, qui multus in eo fuisset, repre-
hendebant, nec definiri aiebant necesse esse, quid esset
cognitio aut perceptio aut, si verbum e verbo volumus,
conprehensio, quam κατάληψιν illi vocant; eosque, qui
persuadere vellent, esse aliquid quod conprehendi et
percipi posset, inscienter facere dicebant, propterea quod
nihil esset clarius ἐναργείᾳ, ut Graeci, perspicuitatem
aut evidentiam nos, si placet, nominemus fabricemurque,
si opus erit, verba, ne hic sibi — me appellabat iocans —

hoc licere soli putet: sed tamen orationem nullam putabant inlustriorem ipsa evidentia reperiri posse, nec ea, quae tam clara essent, definienda censebant. alii autem negabant se pro hac evidentia quicquam priores fuisse dicturos, sed ad ea, quae contra dicerentur, dici oportere
18 putabant, ne qui fallerentur. plerique tamen et definitiones ipsarum etiam evidentium rerum non inprobant, et rem idoneam, de qua quaeratur, et homines dignos, quibuscum disseratur, putant. Philo autem, dum nova quaedam commovet, quod ea sustinere vix poterat, quae contra Academicorum pertinaciam dicebantur, et aperte mentitur, ut est reprehensus a patre Catulo, et, ut docuit Antiochus, in id ipsum se induit, quod timebat. cum enim ita negaret quicquam esse, quod conprehendi posset — id enim volumus esse καταληπτόν —, si illud esset, sicut Zeno definiret, tale visum — iam enim hoc pro φαντασίᾳ verbum satis hesterno sermone trivimus —, visum igitur inpressum effictumque ex eo, unde esset, quale esse non posset ex eo, unde non esset: — id nos a Zenone definitum rectissime dicimus; qui enim potest quicquam conprehendi, ut plane confidas perceptum id cognitumque esse, quod est tale, quale vel falsum esse possit? — hoc cum infirmat tollitque Philo, iudicium tollit incogniti et cogniti; ex quo efficitur nihil posse conprehendi: ita inprudens eo, quo minime volt, revolvitur. qua re omnis oratio contra Academiam suscipitur a nobis, ut retineamus eam definitionem, quam Philo voluit evertere; quam nisi obtinemus, percipi nihil posse concedimus.

7 19 Ordiamur igitur a sensibus, quorum ita clara iudicia et certa sunt, ut, si optio naturae nostrae detur et ab ea deus aliqui requirat, contentane sit suis integris incorruptisque sensibus, an postulet melius aliquid, non videam quid quaerat amplius. nec vero hoc loco exspectandum est, dum de remo inflexo aut de collo columbae respondeam; non enim is sum, qui quicquid videtur tale dicam esse quale videatur: Epicurus hoc viderit et alia multa. meo autem iudicio ita est maxima in sensibus veritas, si et sani sunt ac valentes et omnia removentur, quae obstant et inpediunt. itaque et lumen mutari saepe volumus et situs earum rerum, quas intuemur, et intervalla

aut contrahimus aut diducimus, multaque facimus usque eo, dum aspectus ipse fidem faciat sui iudicii. quod idem fit in vocibus, in odore, in sapore, ut nemo sit nostrum, qui in sensibus sui cuiusque generis iudicium requirat acrius. adhibita vero exercitatione et arte [ut oculi pi- 20
ctura teneantur, aures cantibus,] quis est quin cernat, quanta vis sit in sensibus? quam multa vident pictores in umbris et in eminentia, quae nos non videmus! quam multa, quae nos fugiunt in cantu, exaudiunt in eo genere exercitati! qui primo inflatu tibicinis Antiopam esse aiunt aut Andromacham, cum id nos ne suspicemur quidem. nihil necesse est de gustatu et odoratu loqui, in quibus intellegentia, etsi vilior, est quaedam tamen. quid de tactu, et eo quidem, quem philosophi interiorem vocant, aut doloris aut voluptatis? in quo Cyrenaici solo putant veri esse iudicium, cui adsentiatur: — potestne igitur quisquam dicere inter eum, qui doleat, et inter eum, qui in voluptate sit, nihil interesse? aut, ita qui sentiet, non apertissime insaniat? atqui qualia sunt haec, 21
quae sensibus percipi dicimus, talia sequuntur ea, quae non sensibus ipsis percipi dicuntur, sed quodam modo sensibus, ut haec: 'illud est album, hoc dulce, canorum illud, hoc bene olens, hoc asperum.' animo iam haec tenemus conprehensa, non sensibus. 'ille' deinceps 'equus est, ille canis.' cetera series deinde sequitur, maiora nectens, ut haec, quae quasi expletam rerum conprehensionem amplectuntur: 'si homo est, animal est mortale, rationis particeps.' quo e genere nobis notitiae rerum inprimuntur, sine quibus nec intellegi quicquam nec quaeri disputarive potest. quod si essent falsae no- 22
titiae — ἐννοίας enim notitias appellare tu videbare —, si igitur essent eae falsae aut eius modi visis inpressae, qualia visa a falsis discerni non possent, quo tandem iis modo uteremur? quo modo autem, quid cuique rei consentaneum esset, quid repugnaret, videremus? memoriae quidem certe, quae non modo philosophiam, sed omnis vitae usus omnisque artis una maxime continet, nihil omnino loci relinquitur. quae potest enim esse memoria falsorum? aut quid quisquam meminit, quod non animo conprehendit et tenet? ars vero quae potest esse nisi

quae non ex una et duabus, sed ex multis animi perce-
ptionibus constat? quas si subtraxeris, qui distingues ar-
tificem ab inscio? non enim fortuito hunc artificem dice-
mus esse, illum negabimus, sed cum alterum percepta et
conprehensa tenere videmus, alterum non item. cumque
artium aliud eius modi genus sit, ut tantum modo animo
rem cernat, aliud, ut moliatur aliquid et faciat, quo modo
aut geometres cernere ea potest, quae aut nulla sunt aut
internosci a falsis non possunt, aut is, qui fidibus utitur,
explere numeros et conficere versus? quod idem in simi-
libus quoque artibus continget, quarum omne opus est
in faciendo atque agendo. quid enim est quod arte
effici possit, nisi is, qui artem tractabit, multa perceperit?

8 Maxime vero virtutum cognitio confirmat percipi
23 et conprehendi multa posse. in quibus solis inesse etiam
scientiam dicimus, quam nos non conprehensionem modo
rerum, sed eam stabilem quoque et inmutabilem esse
censemus, itemque sapientiam, artem vivendi, quae ipsa
ex sese habeat constantiam; ea autem constantia si nihil
habeat percepti et cogniti, quaero unde nata sit aut quo
modo? quaero etiam, ille vir bonus, qui statuit omnem
cruciatum perferre, intolerabili dolore lacerari potius
quam aut officium prodat aut fidem, cur has sibi tam
gravis leges inposuerit, cum, quam ob rem ita oporteret,
nihil haberet conprehensi, percepti, cogniti, constituti?
nullo igitur modo fieri potest ut quisquam tanti aestimet
aequitatem et fidem, ut eius conservandae causa nullum
supplicium recuset, nisi iis rebus adsensus sit, quae falsae
24 esse non possint. ipsa vero sapientia, si se ignorabit
sapientia sit necne, quo modo primum obtinebit nomen
sapientiae? deinde quo modo suscipere aliquam rem aut
agere fidenter audebit, cum certi nihil erit quod sequa-
tur? cum vero dubitabit, quid sit extremum et ultimum
bonorum, ignorans quo omnia referantur, qui poterit esse
sapientia? atque etiam illud perspicuum est, constitui
necesse esse initium, quod sapientia, cum quid agere
incipiat, sequatur, idque initium esse naturae accommo-
datum. nam aliter adpetitio — eam enim volumus esse
ὁρμήν —, qua ad agendum inpellimur et id adpetimus,
25 quod est visum, moveri non potest. illud autem, quod

movet, prius oportet videri eique credi: quod fieri non potest, si id, quod visum erit, discerni non poterit a falso. quo modo autem moveri animus ad adpetendum potest, si id, quod videtur, non percipitur, accommodatumne naturae sit an alienum? itemque, si quid officii sui sit non occurrit animo, nihil umquam omnino aget, ad nullam rem umquam inpelletur, numquam movebitur. quod si aliquid aliquando acturus est, necesse est id ei verum, quod occurrit, videri. Quid quod, si ista vera sunt, 26
ratio omnis tollitur, quasi quaedam lux lumenque vitae, tamenne in ista pravitate perstabitis? nam quaerendi initium ratio attulit, quae perfecit virtutem, cum esset ipsa ratio confirmata quaerendo; quaestio autem est adpetitio cognitionis quaestionisque finis inventio. at nemo invenit falsa, nec ea, quae incerta permanent, inventa esse possunt, sed, cum ea, quae quasi involuta fuerunt, aperta sunt, tum inventa dicuntur: sic et initium quaerendi et exitus percipiundi et conprehendendi tenetur. argumenti conclusio, quae est Graece ἀπόδειξις, ita definitur: ratio, quae ex rebus perceptis ad id, quod non percipiebatur, adducit. quod si omnia visa eius modi essent, qualia 9
isti dicunt, ut ea vel falsa esse possent, neque ea posset 27
ulla notio discernere, quo modo quemquam aut conclusisse aliquid aut invenisse diceremus? aut quae esset conclusi argumenti fides? ipsa autem philosophia, quae rationibus progredi debet, quem habebit exitum? sapientiae vero quid futurum est? quae neque de se ipsa dubitare debet neque de suis decretis, quae philosophi vocant δόγματα, quorum nullum sine scelere prodi poterit: cum enim decretum proditur, lex veri rectique proditur; quo e vitio et amicitiarum proditiones et rerum publicarum nasci solent. non potest igitur dubitari quin decretum nullum falsum possit esse sapientis, neque satis sit non esse falsum, sed etiam stabile, fixum, ratum esse debeat, quod movere nulla ratio queat. talia autem neque esse neque videri possunt eorum ratione, qui illa visa, e quibus omnia decreta sunt nata, negant quicquam a falsis interesse. ex hoc illud est natum, quod postulabat Hor- 28
tensius, ut id ipsum saltem perceptum a sapiente diceretis, nihil posse percipi. sed Antipatro hoc idem postu-

lanti, cum diceret, ei, qui adfirmaret nihil posse percipi,
unum tamen illud dicere percipi posse consentaneum esse,
ut alia non possent, Carneades acutius resistebat; nam
tantum abesse dicebat, ut id consentaneum esset, ut ma-
xime etiam repugnaret. qui enim negaret quicquam esse
quod perciperetur, eum nihil excipere: ita necesse esse
ne id ipsum quidem, quod exceptum non esset, conpre-
29 hendi et percipi ullo modo posse. Antiochus ad istum
locum pressius videbatur accedere: quoniam enim id ha-
berent Academici decretum — sentitis enim iam hoc me
δόγμα dicere —, nihil posse percipi, non debere eos in suo
decreto, sicut in ceteris rebus, fluctuari, praesertim cum
in eo summa consisteret; hanc enim esse regulam totius
philosophiae, constitutionem veri falsi, cogniti incogniti:
quam rationem quoniam susciperent docereque vellent,
quae visa accipi oporteret, quae repudiari, certe hoc
ipsum, ex quo omne veri falsique iudicium esset, perci-
pere eos debuisse: etenim duo esse haec maxima in phi-
losophia, iudicium veri et finem bonorum, nec sapientem
posse esse, qui aut cognoscendi initium ignoret aut ex-
tremum expetendi, ut aut unde proficiscatur aut quo per-
veniendum sit nesciat: haec autem habere dubia nec iis
ita confidere, ut moveri non possint, abhorrere a sapien-
tia plurimum. hoc igitur modo potius erat ab his postu-
landum, ut hoc unum saltem, percipi nihil posse, per-
ceptum esse dicerent. sed de inconstantia totius illorum
sententiae, si ulla sententia cuiusquam esse potest nihil
10 adprobantis, est, ut opinor, dictum satis. Sequitur
30 disputatio copiosa illa quidem, sed paulo abstrusior —
habet enim aliquantum a physicis —, ut verear ne maio-
rem largiar ei, qui contra dicturus est, libertatem et licen-
tiam. nam quid eum facturum putem de abditis rebus
et obscuris, qui lucem eripere conetur? sed disputari
poterat subtiliter, quanto quasi artificio natura fabricata
esset primum animal omne, deinde hominem maxime,
quae vis esset in sensibus, quem ad modum primum visa
nos pellerent, deinde adpetitio ab his pulsa sequeretur,
tum ut sensus ad res percipiendas intenderemus. mens
enim ipsa, quae sensuum fons est atque etiam ipsa sensus
est, naturalem vim habet, quam intendit ad ea, quibus

movetur. itaque alia visa sic arripit, ut iis statim utatur,
alia quasi recondit, e quibus memoria oritur. cetera
autem similitudinibus construit, ex quibus efficiuntur
notitiae rerum, quas Graeci tum ἐννοίας, tum προλήψεις
vocant. eo cum accessit ratio argumentique conclusio
rerumque innumerabilium multitudo, tum et perceptio
eorum omnium adparet, et eadem ratio perfecta his gra-
dibus ad sapientiam pervenit. ad rerum igitur scientiam 31
vitaeque constantiam aptissima cum sit mens hominis,
amplectitur maxime cognitionem, et istam κατάληψιν,
quam, ut dixi, verbum e verbo exprimentes, conprehen-
sionem dicemus, cum ipsam per se amat — nihil enim
est ei veritatis luce dulcius — tum etiam propter usum.
quocirca et sensibus utitur et artis efficit, quasi sensus
alteros, et usque eo philosophiam ipsam corroborat, ut
virtutem efficiat, ex qua re una vita omnis apta est. ergo
ii, qui negant quicquam posse conprehendi, haec ipsa
eripiunt vel instrumenta vel ornamenta vitae, vel potius
etiam totam vitam evertunt funditus ipsumque animal
orbant animo, ut difficile sit de temeritate eorum perinde
ut causa postulat dicere.

Nec vero satis constituere possum, quod sit eorum 32
consilium aut quid velint. interdum enim cum adhibe-
mus ad eos orationem eius modi, si ea, quae disputent,
vera sint, tum omnia fore incerta, respondent: quid ergo
istud ad nos? num nostra culpa est? naturam accusa,
quae in profundo veritatem, ut ait Democritus, penitus
abstruserit. alii autem elegantius, qui etiam queruntur,
quod eos insimulemus omnia incerta dicere, quantumque
intersit inter incertum et id, quod percipi non possit,
docere conantur eaque distinguere. cum his igitur aga-
mus, qui haec distinguunt: illos, qui omnia sic incerta
dicunt, ut stellarum numerus par an inpar sit, quasi
desperatos aliquos relinquamus. volunt enim — et hoc
quidem vel maxime vos animadvertebam moveri — pro-
babile aliquid esse et quasi veri simile, eaque se uti re-
gula et in agenda vita et in quaerendo ac disserendo.
quae ista regula est [veri et falsi], si notionem veri et 11
falsi, propterea quod ea non possunt internosci, nullam 33
habemus? nam si habemus, interesse oportet, ut inter

rectum et pravum, sic inter verum et falsum: si nihil interest, nulla regula est, nec potest is, cui est visio veri falsique communis, ullum habere iudicium aut ullam omnino veritatis notam. nam cum dicunt hoc se unum tollere, ut quicquam possit ita *verum* videri, ut non eodem modo falsum etiam possit videri, cetera autem concedere, faciunt pueriliter; quo enim omnia iudicantur sublato reliqua se negant tollere; ut si quis quem oculis privaverit, dicat ea, quae cerni possent, se ei non ademisse. ut enim illa oculis modo agnoscuntur, sic reliqua visis, sed propria veri, non communi veri et falsi nota. quam ob rem, sive tu probabilem visionem, sive probabilem et quae non inpediatur, ut Carneades volebat, sive aliud quid proferes quod sequare, ad visum illud, de quo agi-
34 mus, tibi erit revertendum. in eo autem si erit communitas cum falso, nullum erit iudicium, quia proprium [in] communi signo notari non potest; sin autem commune nihil erit, habeo quod volo: id enim quaero, quod ita mihi videatur verum, ut non possit item falsum videri. simili in errore versantur, cum convitio veritatis coacti perspicua a perceptis volunt distinguere et conantur ostendere esse aliquid perspicui, verum illud quidem *et* inpressum in animo atque mente, neque tamen id percipi ac conprehendi posse. quo enim modo perspicue dixeris album esse aliquid, cum possit accidere ut id, quod nigrum sit, album esse videatur? aut quo modo ista aut perspicua dicemus aut *menti* inpressa subtiliter, cum sit incertum, vere inaniterne moveatur? ita neque color neque corpus nec veritas nec argumentum nec sensus
35 neque perspicuum ullum relinquitur. ex hoc illud iis usu venire solet, ut, quicquid dixerint, a quibusdam interrogentur: 'ergo istuc quidem percipis?' sed qui ita interrogant, ab iis inridentur. non enim urguent, ut coarguant, neminem ulla de re posse contendere nec adseverare sine aliqua eius rei, quam sibi quisque placere dicit, certa et propria nota. quod est igitur istuc vestrum probabile? nam si, quod cuique occurrit et primo quasi aspectu probabile videtur, id confirmatur, quid eo levius?
36 sin, ex circumspectione aliqua et accurata consideratione quod visum sit, id se dicent sequi, tamen exitum non

habebunt, primum quia iis visis, inter quae nihil interest, aequaliter omnibus abrogatur fides; deinde, cum dicant posse accidere sapienti ut, cum omnia fecerit diligentissimeque circumspexerit, exsistat aliquid, quod et veri simile videatur et absit longissime a vero, *ne* si magnam partem quidem, ut solent dicere, ad verum ipsum aut quam proxime accedant, confidere sibi poterunt; ut enim confidant, notum iis esse debebit insigne veri: quo obscuro et oppresso quod tandem verum sibi videbuntur attingere? quid autem tam absurde dici potest quam cum ita loquuntur: est hoc quidem illius rei signum aut argumentum, et ea re id sequor, sed fieri potest ut id, quod significatur, aut falsum sit aut nihil [sit] omnino. sed de perceptione hactenus. si quis enim ea, quae dicta sunt, labefactare volet, facile etiam absentibus nobis veritas se ipsa defendet.

His satis cognitis, quae iam explicata sunt, nunc de 12
adsensione atque adprobatione, quam Graeci συγκατάθεσιν vocant, pauca dicemus, non quo non latus locus sit, sed paulo ante iacta sunt fundamenta. nam cum vim, quae esset in sensibus, explicabamus, simul illud aperiebatur, conprehendi multa et percipi sensibus, quod fieri sine adsensione non potest. deinde cum inter inanimum et animal hoc maxime intersit, quod animal agit aliquid — nihil enim agens ne cogitari quidem potest quale sit —, aut ei sensus adimendus est aut ea, quae est in nostra potestate sita, reddenda adsensio. at vero animus quo- 38
dam modo eripitur iis, quos neque sentire neque adsentiri volunt. ut enim necesse est lancem in libra ponderibus inpositis deprimi, sic animum perspicuis cedere. nam quo modo non potest animal ullum non adpetere id, quod accommodatum ad naturam adpareat — Graeci id *οἰκεῖον* appellant —, sic non potest obiectam rem perspicuam non adprobare. quamquam, si illa, de quibus disputatum est, vera sunt, nihil attinet de adsensione omnino loqui; qui enim quid percipit, adsentitur statim. sed haec etiam sequuntur, nec memoriam sine adsensione posse constare nec notitias rerum nec artis, idque, quod maximum est, ut sit aliquid in nostra potestate, in eo, qui rei nulli adsentietur, non erit. ubi igitur virtus, si 39

nihil situm est in ipsis nobis? maxime autem absurdum, vitia in ipsorum esse potestate neque peccare quemquam nisi adsensione, hoc idem in virtute non esse, cuius omnis constantia et firmitas ex iis rebus constat, quibus adsensa est et quas adprobavit; omninoque ante videri aliquid quam agamus necesse est, eique, quod visum sit, adsentiatur. qua re qui aut visum aut adsensum tollit, is omnem actionem tollit e vita.

13 Nunc ea videamus, quae contra ab his disputari so-
40 lent. sed prius † potestis totius eorum rationis quasi fundamenta cognoscere. conponunt igitur primum artem quandam de iis, quae visa dicimus, eorumque et vim et genera definiunt; in his, quale sit id, quod percipi et conprehendi possit, totidem verbis quot Stoici. deinde illa exponunt duo, quae quasi contineant omnem hanc quaestionem: quae ita videantur, ut etiam alia eodem modo videri possint nec in iis quicquam intersit, non posse eorum alia percipi, alia non percipi; nihil interesse autem, non modo si omni ex parte eiusdem modi sint, sed etiam si discerni non possint. quibus positis unius argumenti conclusione tota ab his causa conprehenditur. conposita autem ea conclusio sic est: 'eorum, quae videntur, alia vera sunt, alia falsa;' et 'quod falsum est, id percipi non potest; quod autem verum visum est, id omne tale est, ut eiusdem modi falsum etiam possit videri;' et 'quae visa sunt eius modi, ut in iis nihil intersit, non potest accidere ut eorum alia percipi possint, alia non possint: nullum igitur est visum, quod percipi pos-
41 sit.' quae autem sumunt, ut concludant id, quod volunt, ex his duo sibi putant concedi; neque enim quisquam repugnat. ea sunt haec: 'quae visa falsa sint, ea percipi non posse;' et alterum: 'inter quae visa nihil intersit, ex iis non posse alia talia esse, ut percipi possint, alia, ut non possint;' reliqua vero multa et varia oratione defendunt, quae sunt item duo, unum: 'quae videantur, eorum alia vera esse, alia falsa;' alterum: 'omne visum, quod sit a vero, tale esse, quale etiam a falso possit esse.'
42 haec duo proposita non praetervolant, sed ita dilatant, ut non mediocrem curam adhibeant et diligentiam. dividunt enim in partis, et eas quidem magnas: primum in

sensus, deinde in ea, quae ducuntur a sensibus et ab
omni consuetudine, quae obscurare volunt. tum per-
veniunt ad eam partem, ut ne ratione quidem et con-
iectura ulla res percipi possit. haec autem universa
concidunt etiam minutius: ut enim de sensibus hesterno
sermone vidistis, item faciunt de reliquis, in singulisque
rebus, quas in minima dispertiunt, volunt efficere iis
omnibus, quae visa sint, veris adiuncta esse falsa, quae a
veris nihil differant: ea cum talia sint, non posse conpre-
hendi. hanc ego subtilitatem philosophia quidem dignis- 14 43
simam iudico, sed ab eorum causa, qui ita disserunt,
remotissimam. definitiones enim et partitiones et horum
luminibus utens oratio, tum similitudines dissimilitudines-
que et earum tenuis et acuta distinctio fidentium est
hominum, illa vera et firma et certa esse, quae tutentur,
non eorum, qui clament nihilo magis vera illa esse quam
falsa. quid enim agant, si, cum aliquid definierint, roget
eos quispiam, num illa definitio possit in aliam rem trans-
ferri quamlubet? si posse dixerint, quid dicere habeant,
cur illa vera definitio sit? si negaverint, fatendum sit,
quoniam [vel illa] vera definitio transferri non possit in
falsum, quod ea definitione explicetur, id percipi posse:
quod minime illi volunt. eadem dici poterunt in omni-
bus partibus. si enim dicent ea, de quibus disserant, se 44
dilucide perspicere nec ulla communione visorum inpe-
diri, conprehendere ea se fatebuntur; sin autem negabunt
vera visa a falsis posse distingui, qui poterunt longius
progredi? occurretur enim, sicut occursum est. nam
concludi argumentum non potest nisi iis, quae ad con-
cludendum sumpta erunt, ita probatis, ut falsa eiusdem
modi nulla possint esse. ergo si rebus conprehensis et
perceptis nisa et progressa ratio hoc efficiet, nihil posse
conprehendi, quid potest reperiri, quod ipsum sibi repu-
gnet magis? cumque ipsa natura accuratae orationis hoc
profiteatur, se aliquid patefacturam quod non adpareat
et, quo id facilius adsequatur, adhibituram et sensus et
ea quae perspicua sint, qualis est istorum oratio, qui
omnia non tam esse quam videri volunt? maxime autem
convincuntur, cum haec duo pro congruentibus sumunt,
tam vehementer repugnantia: primum, esse quaedam falsa

visa; quod cum volunt, declarant quaedam esse vera;
deinde ibidem, inter falsa visa et vera nihil interesse. at
primum sumpseras, tamquam interesset: ita priori poste-
rius, posteriori superius non iungitur.

45 Sed progrediamur longius et ita agamus, ut nihil no-
bis adsentati esse videamur, quaeque ab iis dicuntur, sic
persequamur, ut nihil in praeteritis relinquamus. primum
igitur perspicuitas illa, quam diximus, satis magnam
habet vim, ut ipsa per sese ea, quae sint, nobis, ita ut
sint, indicet; sed tamen, ut maneamus in perspicuis fir-
mius et constantius, maiore quadam opus est vel arte vel
diligentia, ne ab iis, quae clara sint ipsa per sese, quasi
praestigiis quibusdam et captionibus depellamur. nam
qui voluit subvenire erroribus [Epicurus] iis, qui viden-
tur conturbare veri cognitionem, dixitque sapientis esse
opinionem a perspicuitate seiungere, nihil fecit; ipsius
enim opinionis errorem nullo modo sustulit. quam ob
46 rem, cum duae causae perspicuis et evidentibus rebus
adversentur, auxilia totidem sunt contra conparanda. ad-
versatur enim primum, quod parum defigunt animos et
intendunt in ea, quae perspicua sunt, ut, quanta luce ea
circumfusa sint, possint agnoscere; alterum est, quod
fallacibus et captiosis interrogationibus circumscripti at-
que decepti quidam, cum eas dissolvere non possunt,
desciscunt a veritate. oportet igitur et ea, quae pro
perspicuitate responderi possunt, in promptu habere, de
quibus iam diximus, et esse armatos, ut occurrere possi-
mus interrogationibus eorum captionesque discutere, quod
47 deinceps facere constitui. exponam igitur generatim
argumenta eorum, quoniam ipsi etiam illi solent non con-
fuse loqui. Primum conantur ostendere multa posse
videri esse, quae omnino nulla sint, cum animi inaniter
moveantur eodem modo rebus iis, quae nullae sint, ut
iis, quae sint. nam cum dicatis, inquiunt, visa quaedam
mitti a deo, velut ea, quae in somnis videantur quaeque
oraculis, auspiciis, extis declarentur — haec enim aiunt
probari Stoicis, quos contra disputant —, quaerunt, quo-
nam modo, falsa visa quae sint, ea deus efficere possit
probabilia, quae autem plane proxume ad verum acce-
dant, efficere non possit? aut, si ea quoque possit, cur

illa non possit, quae perdifficiliter, internoscantur tamen?
et, si haec, cur non inter quae nihil sit omnino? deinde, 48
cum mens moveatur ipsa per sese, ut et ea declarant,
quae cogitatione depingimus, et ea, quae vel dormienti-
bus vel furiosis videntur non numquam, veri simile est
sic etiam mentem moveri, ut non modo non internoscat,
vera illa visa sint anne falsa, sed ut in iis nihil intersit
omnino; ut si qui tremerent et exalbescerent, vel ipsi
per se motu mentis aliquo, vel obiecta terribili re extrin-
secus, nihil ut esset, qui distingueretur tremor ille et
pallor, neque ut quicquam interesset inter intestinum et
oblatum. postremo, si nulla visa sunt probabilia, quae
falsa sint, alia ratio est; sin autem sunt, cur non etiam
quae non facile internoscantur? cur non ut plane nihil
intersit? praesertim cum ipsi dicatis sapientem in furore
sustinere se ab omni adsensu, quia nulla in visis distin-
ctio adpareat. ad has omnis visiones inanis Antiochus 16
quidem et permulta dicebat et erat de hac una re unius 49
diei disputatio: mihi autem non idem faciundum puto,
sed ipsa capita dicenda. et primum quidem hoc repre-
hendendum, quod captiosissimo genere interrogationis
utuntur, quod genus minime in philosophia probari solet,
cum aliquid minutatim et gradatim additur aut demitur.
soritas hoc vocant, quia acervum efficiunt uno addito
grano. vitiosum sane et captiosum genus! sic enim ad-
scenditis: si tale visum obiectum est a deo dormienti, ut
probabile sit, cur non etiam ut valde veri simile? cur
deinde non ut difficiliter a vero internoscatur? deinde ut
ne internoscatur quidem? postremo ut nihil inter hoc et
illud intersit? huc si perveneris, me tibi primum quidque
concedente, meum vitium fuerit; sin ipse tua sponte pro-
cesseris, tuum. quis enim tibi dederit aut omnia deum 50
posse aut ita facturum esse, si possit? quo modo autem
sumis, ut, si quid cui simile esse possit, sequatur ut etiam
difficiliter internosci possint? deinde ut ne internosci qui-
dem? postremo ut eadem sint? ut, si lupi canibus similes
sunt, eosdem dices ad extremum. et quidem honestis
similia sunt quaedam non honesta et bonis non bona et
artificiosis minime artificiosa: quid dubitamus igitur ad-
firmare nihil inter haec interesse? ne repugnantia qui-

dem videmus? nihil est enim, quod de suo genere in
aliud genus transferri possit. at si efficeretur, ut inter
visa differentium generum nihil interesset, reperirentur
quae et in suo genere essent et in alieno. quod fieri qui
51 potest? omnium deinde inanium visorum una depulsio
est, sive illa cogitatione informantur, quod fieri solere
concedimus, sive in quiete sive per vinum sive per insa-
niam; nam ab omnibus eiusdem modi visis perspicuita-
tem, quam mordicus tenere debemus, abesse dicemus.
quis enim, cum sibi fingit aliquid et cogitatione depingit,
non, simul ac se ipse commovit atque ad se revocavit,
sentit quid intersit inter perspicua et inania? eadem ratio
est somniorum. num censes Ennium, cum in hortis cum
Servio Galba, vicino suo, ambulavisset, dixisse: 'visus
sum mihi cum Galba ambulare'? at, cum somniavit, ita
narravit:

. . . . visus Homerus adesse poëta.

idemque in Epicharmo:

nam videbar somniare med ego esse mortuum.

itaque, simul ut experrecti sumus, visa illa contemnimus
17 neque ita habemus, ut ea, quae in foro gessimus. 'at
52 enim dum videntur, eadem est in somnis species eorum-
que, quae vigilantes videmus.' primum interest, sed id
omittamus: illud enim dicimus, non eandem esse vim
neque integritatem dormientium et vigilantium nec mente
nec sensu. ne vinulenti quidem quae faciunt, eadem
adprobatione faciunt qua sobrii: dubitant, haesitant, re-
vocant se interdum iisque, quae videntur, inbecillius ad-
sentiuntur; cumque edormiverunt, illa visa quam levia
fuerint intellegunt. quod idem contingit insanis, ut et
incipientes furere sentiant et dicant aliquid, quod non sit,
id videri sibi, et, cum relaxentur, sentiant atque illa di-
cant Alcmaeonis:

sed mihi ne utiquam cor consentit cum oculorum aspectu.

53 'at enim ipse sapiens sustinet se in furore, ne adprobet
falsa pro veris.' et alias quidem saepe, si aut in sensi-
bus ipsius est aliqua forte gravitas aut tarditas, aut ob-
scuriora sunt quae videntur, aut a perspiciendo temporis
brevitate excluditur. quamquam totum hoc, sapientem
aliquando sustinere adsensionem, contra vos est: si enim

inter visa nihil interesset, aut semper sustineret aut numquam. sed ex hoc genere toto perspici potest levitas orationis eorum, qui omnia cupiunt confundere. quaerimus gravitatis, constantiae, firmitatis, sapientiae iudicium: utimur exemplis somniantium, furiosorum, ebriosorum. illud attendimus, in hoc omni genere quam inconstanter loquamur? non enim proferremus vino aut somno oppressos aut mente captos tam absurde, ut tum diceremus interesse inter vigilantium visa et sobriorum et sanorum et eorum, qui essent aliter adfecti, tum nihil interesse.
ne hoc quidem cernunt, omnia se reddere incerta, quod 54
nolunt; ea dico incerta, quae ἄδηλα Graeci. si enim res se ita habeant, ut nihil intersit, utrum ita cui videatur, ut insano an *ut* sano, cui possit exploratum esse de sua sanitate? quod velle efficere non mediocris insaniae est.

Similitudines vero aut geminorum aut signorum anulis inpressorum pueriliter consectantur. quis enim nostrum similitudines negat esse, cum eae plurimis in rebus adpareant? sed, si satis est ad tollendam cognitionem similia esse multa multorum, cur eo non estis con:enti, praesertim concedentibus nobis? et cur id potius :ontenditis, quod rerum natura non patitur, ut non suo quidque genere sit tale, quale est, nec sit in duobus aut pluribus nulla re differens nulla communitas? ut si sint et ova ovorum et apes apium simillimae. quid pugnas gitur? aut quid tibi vis in geminis? conceditur enim similis esse, quo contentus esse potueras: tu autem vis :osdem plane esse, non similis; quod fieri nullo modo
potest. dein confugis ad physicos eos, qui maxime in 55
Academia inridentur, a quibus ne tu quidem iam te abstinebis: et ais Democritum dicere, innumerabilis esse nundos, et quidem sic quosdam inter sese non solum imilis, sed undique perfecte et absolute ita paris, ut iner eos nihil prorsus intersit, [et eos quidem innumerabilis,] itemque homines. deinde postulas ut, si mundus :a sit par alteri mundo, ut inter eos ne minimum quidem ntersit, concedatur tibi, ut in hoc quoque nostro mundo liquid alicui sic sit par, ut nihil differat, nihil intersit. ur enim, inquies, ex illis individuis, unde omnia Democritus gigni adfirmat, in reliquis mundis et in iis quidem

innumerabilibus innumerabiles Quinti Lutatii Catuli non
modo possint esse, sed etiam sint, in hoc tanto mundo
Catulus alter non possit effici?

18 56 Primum quidem me ad Democritum vocas, cui non
adsentior potiusque refello propter id, quod dilucide do-
cetur a politioribus physicis singularum rerum singulas
proprietates esse. fac enim antiquos illos Servilios, qui
gemini fuerunt, tam similis quam dicuntur, num censes
etiam eosdem fuisse? non cognoscebantur foris, at domi;
non ab alienis, at a suis. an non videmus hoc usu ve-
nire, ut, quos numquam putassemus a nobis internosci
posse, eos consuetudine adhibita tam facile internoscere-
57 mus, uti ne minimum quidem similes viderentur? hic
pugnes licet, non repugnabo: quin etiam concedam illum
ipsum sapientem, de quo omnis hic sermo est, cum ei
res similes occurrant, quas non habeat dinotatas, reten-
turum adsensum nec umquam ulli viso adsensurum, nisi
quod tale fuerit, quale falsum esse non possit. sed et
ad ceteras res habet quandam artem, qua vera a falsis
possit distinguere, et ad similitudines istas usus adhiben-
dus est. ut mater geminos internoscit consuetudine ocu-
lorum, sic tu internosces, si adsueveris. videsne ut in
proverbio sit ovorum inter se similitudo? tamen hoc ac-
cepimus, Deli fuisse conpluris, salvis rebus illis, qui
gallinas alere permultas quaestus causa solerent: ii cum
ovum inspexerant, quae id gallina peperisset dicere sole-
58 bant. neque id est contra nos; nam nobis satis est ova illa
non internoscere: nihil enim magis adsentiri par est, hoc
illud esse, quasi inter illa omnino nihil interesset: habeo
enim regulam, ut talia visa vera iudicem, qualia falsa
esse non possint; ab hac mihi non licet transversum, ut
aiunt, digitum discedere, ne confundam omnia. veri enim
et falsi non modo cognitio, sed etiam natura tolletur, si
nihil erit quod intersit; ut etiam illud absurdum sit, quod
interdum soletis dicere, cum visa in animos inprimantur,
non vos id dicere, inter ipsas inpressiones nihil interesse,
sed inter species et quasdam formas eorum. quasi vero
non specie visa iudicentur! quae fidem nullam habebunt
59 sublata veri et falsi nota. Illud vero perabsurdum,
quod dicitis, probabilia vos sequi, si re nulla inpediamini.

primum qui potestis non inpediri, cum a veris falsa non
distent? deinde quod iudicium est veri, cum sit commune
falsi? ex his illa necessario nata est ἐποχή, id est adsen-
sionis retentio, in qua melius sibi constitit Arcesilas, si
vera sunt quae de Carneade non nulli existimant: si enim
percipi nihil potest, quod utrique visum est, tollendus
adsensus est. quid enim est tam futile quam quicquam
adprobare non cognitum? Carneadem autem etiam heri
audiebamus solitum esse *eo* delabi interdum, ut diceret
opinaturum, id est, peccaturum esse sapientem. mihi
porro non tam certum est esse aliquid, quod conprehendi
possit, de quo iam nimium etiam diu disputo, quam sa-
pientem nihil opinari, id est numquam adsentiri rei vel
falsae vel incognitae. Restat illud, quod dicunt, veri 60
inveniundi causa contra omnia dici oportere et pro omni-
bus. volo igitur videre quid invenerint. 'non solemus'
inquit 'ostendere.' quae sunt tandem ista mysteria? aut
cur celatis, quasi turpe aliquid, sententiam vestram? 'ut,
qui audient,' inquit 'ratione potius quam auctoritate du-
cantur.' quid, si utroque, num peius est? unum tamen
illud non celant, nihil esse quod percipi possit. an in
eo auctoritas nihil obest? mihi quidem videtur vel pluri-
mum: quis enim ista tam aperte perspicueque et per-
versa et falsa secutus esset, nisi tanta in Arcesila, multo
etiam maior in Carneade, et copia rerum et dicendi vis
fuisset?

Haec Antiochus fere et Alexandreae tum et multis 19 61
annis post multo etiam adseverantius, in Syria cum esset
mecum, paulo ante quam est mortuus. sed iam con-
firmata causa te, hominem amicissimum — me autem
appellabat — et aliquot annis minorem natu, non dubi-
tabo monere: tune, cum tantis laudibus philosophiam
extuleris Hortensiumque nostrum dissentientem commo-
veris, eam philosophiam sequere, quae confundit vera
cum falsis, spoliat nos iudicio, privat adprobatione omni,
orbat sensibus? et Cimmeriis quidem, quibus aspectum
solis sive deus aliquis sive natura ademerat sive eius
loci, quem incolebant, situs, ignes tamen aderant, quo-
rum illis uti lumine licebat: isti autem, quos tu probas,
tantis offusis tenebris ne scintillam quidem ullam nobis

ad dispiciendum reliquerunt; quos si sequamur, iis vin-
62 clis simus astricti, ut nos commovere nequeamus. sublata
enim adsensione omnem et motum animorum et actionem
rerum sustulerunt; quod non modo recte fieri, sed om-
nino fieri non potest. provide etiam ne uni tibi istam
sententiam minime liceat defendere: an tu, cum res oc-
cultissimas aperueris in lucemque protuleris iratusque
dixeris ea te conperisse — quod mihi quoque licebat, qui
ex te illa cognoveram —, negabis esse rem ullam, quae
cognosci, conprehendi, percipi possit? vide, quaeso, etiam
atque etiam ne illarum quoque rerum pulcherrimarum a
te ipso minuatur auctoritas.' quae cum dixisset ille,
63 finem fecit. Hortensius autem vehementer admirans
— quod quidem perpetuo Lucullo loquente fecerat, ut
etiam manus saepe tolleret; nec mirum: nam numquam
arbitror contra Academiam dictum esse subtilius — me
quoque, iocansne an ita sentiens — non enim satis in-
tellegebam —, coepit hortari ut sententia desisterem.

Tum mihi Catulus 'si te' inquit 'Luculli oratio
flexit, quae est habita memoriter, accurate, copiose, taceo
neque te quo minus, si tibi ita videatur, sententiam mu-
tes deterrendum puto: illud vero non censuerim, ut eius
auctoritate moveare; tantum enim te modo monuit,' inquit
adridens 'ut caveres ne quis inprobus tribunus pl., quorum
vides quanta copia semper futura sit, arriperet te et in
contione quaereret, qui tibi constares, cum idem negares
quicquam certi posse reperiri, idem te conperisse dixisses.
hoc, quaeso, cave ne te terreat. de causa autem ipsa
malim quidem te ab hoc dissentire; sin cesseris, non
magno opere mirabor. memini enim Antiochum ipsum,
cum annos multos alia sensisset, simul ac visum est,
sententia destitisse.' haec cum dixisset Catulus, me
omnes intueri.

20 Tum ego non minus commotus, quam soleo in causis
64 maioribus, huius modi quadam oratione sum exorsus:
'me, Catule, oratio Luculli de ipsa re ita movit, ut docti
hominis et copiosi et parati et nihil praetereuntis eorum,
quae pro illa causa dici possent, non tamen, ut ei respon-
deri posse diffiderem; auctoritas autem tanta plane me
movebat, nisi tu opposuisses non minorem tuam. adgre-

diar igitur, si pauca ante quasi de fama mea dixero. ego enim si aut ostentatione aliqua adductus aut studio 65 certandi ad hanc potissimum philosophiam me adplicavi, non modo stultitiam meam, sed etiam mores et naturam condemnandam puto. nam si in minimis rebus pertinacia reprehenditur, calumnia etiam coërcetur, ego de omni statu consilioque totius vitae aut certare cum aliis pugnaciter aut frustrari cum alios tum etiam me ipsum velim? itaque, nisi ineptum putarem in tali disputatione id facere, quod, cum de re publica disceptatur, fieri interdum solet, iurarem per Iovem deosque penatis me et ardere studio veri reperiendi et ea sentire, quae dicerem. qui enim possum non cupere verum invenire, cum gau- 66 deam, si simile veri quid invenerim? sed, ut hoc pulcherrimum esse iudico, vera videre, sic pro veris probare falsa turpissimum est. nec tamen ego is sum, qui nihil umquam falsi adprobem, qui numquam adsentiar, qui nihil opiner: sed quaerimus de sapiente. ego vero ipse et magnus quidem sum opinator — non enim sum sapiens — et meas cogitationes sic dirigo, non ad illam parvulam Cynosuram,

qua fidunt duce nocturna Phoenices in alto,

ut ait Aratus, eoque directius gubernant, quod eam tenent,

quae cursu interiore brevi convertitur orbe,

sed Helicen et clarissimos Septentriones, id est rationes has latiore specie, non ad tenue elimatas: eo fit ut errem et vager latius. sed non de me, ut dixi, sed de sapiente quaeritur; visa enim ista cum acriter mentem sensumve pepulerunt, accipio iisque interdum etiam adsentior, nec percipio tamen; nihil enim arbitror posse percipi. non sum sapiens: itaque visis cedo nec possum resistere. sapientis autem hanc censet Arcesilas vim esse maximam, Zenoni adsentiens, cavere ne capiatur ne fallatur videre; nihil est enim ab ea cogitatione, quam habemus de gravitate sapientis, errore, levitate, temeritate diiunctius. quid igitur loquar de firmitate sapientis? quem quidem nihil opinari tu quoque, Luculle, concedis. quod quoniam a te probatur — ut praepostere tecum agam; mox referam me ad ordinem —, haec primum conclusio

21 quam habeat vim considera. si ulli rei sapiens adsen-
67 tietur umquam, aliquando etiam opinabitur; numquam autem opinabitur: nulli igitur rei adsentietur. hanc conclusionem Arcesilas probabat; confirmabat enim et primum et secundum; Carneades non numquam [secundum] illud dabat, adsentiri aliquando: ita sequebatur etiam opinari; quod tu non vis et recte, ut mihi videris. sed illud primum, sapientem, si adsensurus esset, etiam opinaturum, falsum esse Stoici dicunt et eorum adstipulator Antiochus; posse enim eum falsa a veris et quae non
68 possint percipi ab iis, quae possint, distinguere. nobis autem primum, etiam si quid percipi possit, tamen ipsa consuetudo adsentiendi periculosa esse videtur et lubrica. quam ob rem cum tam vitiosum esse constet adsentiri quicquam aut falsum aut incognitum, sustinenda est potius omnis adsensio, ne praecipitet, si temere processerit. ita enim finitima sunt falsa veris eaque, quae percipi non possunt, *iis, quae possunt* — si modo ea sunt quaedam; iam enim videbimus —, ut tam in praecipitem locum non debeat se sapiens committere. sin autem omnino nihil esse, quod percipi possit, a me sumpsero et, quod tu mihi das, accepero, sapientem nihil opinari, effectum illud erit, sapientem adsensus omnis cohibiturum, ut videndum tibi sit, idne malis an aliquid opinaturum esse sapientem. neutrum, inquies, illorum. nitamur igitur, nihil posse percipi; etenim de eo omnis est controversia.

22 Sed prius pauca cum Antiocho, qui haec ipsa,
69 quae a me defenduntur, et didicit apud Philonem tam diu, ut constaret diutius didicisse neminem, et scripsit de his rebus acutissime; et idem haec non acrius accusavit in senectute quam antea defensitaverat. quamvis igitur fuerit acutus, ut fuit, tamen inconstantia levatur auctoritas; quis enim iste dies inluxerit, quaero, qui illi ostenderit eam, quam multos annos esse negitavisset, veri et falsi notam. excogitavit aliquid? eadem dicit quae Stoici. paenituit illa sensisse? cur non se transtulit ad alios et maxime ad Stoicos? eorum enim erat propria ista dissensio. quid? eum Mnesarchi paenitebat? quid? Dardani? qui erant Athenis tum principes Stoicorum. numquam a Philone discessit, nisi postea quam

ipse coepit qui se audirent habere. unde autem subito 70
vetus Academia revocata est? nominis dignitatem videtur, cum a re ipsa descisceret, retinere voluisse, quod erant qui illum gloriae causa facere dicerent, *cum* speraret etiam fore ut ii, qui se sequerentur, Antiochii vocarentur. mihi autem magis videtur non potuisse sustinere concursum omnium philosophorum. etenim de ceteris sunt inter illos non nulla communia: haec Academicorum est una sententia, quam reliquorum philosophorum nemo probet. itaque cessit; et ut ii, qui sub Novis solem non ferunt, item ille, cum aestuaret, veterum, ut Maenianorum, sic Academicorum umbram secutus est; quoque 71
solebat uti argumento tum, cum ei placebat nihil posse percipi, cum quaereret, Dionysius ille Heracleotes utrum conprehendisset certa illa nota, qua adsentiri dicitis oportere, illudne, quod multos annos tenuisset Zenonique magistro credidisset, honestum quod esset, id bonum solum esse, an quod postea defensitavisset, honesti inane nomen esse, voluptatem esse summum bonum, — qui ex illius commutata sententia docere vellet nihil ita signari in animis nostris a vero posse, quod non eodem modo possit a falso, is curavit *ut*, quod argumentum ex Dionysio ipse sumpsisset, ex eo ceteri sumerent.

Sed cum hoc alio loco plura, nunc ad ea, quae a te, Luculle, dicta sunt; et primum quod initio dixisti videa- 23 72
mus quale sit: similiter a nobis de antiquis philosophis commemorari atque seditiosi solerent claros viros, sed tamen popularis aliquos nominare. illi, cum res non bonas tractent, similes bonorum videri volunt: nos autem ea dicimus nobis videri, quae vosmet ipsi nobilissimis philosophis placuisse conceditis. Anaxagoras nivem nigram dixit esse. ferres me, si ego idem dicerem? tu, ne si dubitarem quidem. at quis est? num hic sophistes? — sic enim appellabantur ii, qui ostentationis aut quaestus causa philosophabantur —: maxima fuit et gravitatis et ingenii gloria. quid loquar de Democrito? quem cum 73
eo conferre possumus non modo ingenii magnitudine, sed etiam animi? qui ita sit ausus ordiri: 'haec loquor de universis.' nihil excipit de quo non profiteatur; quid enim esse potest extra universa? quis hunc philosophum

non anteponit Cleanthi, Chrysippo, reliquis inferioris aetatis? qui mihi cum illo collati quintae classis videntur. atque is non hoc dicit, quod nos, qui veri esse aliquid non negamus, percipi posse negamus: ille esse verum plane negat, sensusque idem non obscuros dicit, sed tenebricosos; sic enim appellat [eos]. is, qui hunc maxime est admiratus, Chius Metrodorus, initio libri, qui est de natura, 'nego' inquit 'scire nos sciamusne aliquid an nihil sciamus, ne id ipsum quidem, nescire aut scire,
74 scire nos, nec omnino, sitne aliquid an nihil sit.' furere tibi Empedocles videtur, at mihi dignissimum rebus iis, de quibus loquitur, sonum fundere. num ergo is excaecat nos aut orbat sensibus, si parum magnam vim censet in iis esse ad ea, quae sub eos subiecta sunt, iudicanda? Parmenides, Xenophanes, minus bonis quamquam versibus, sed tamen illi versibus increpant eorum adrogantiam quasi irati, qui, cum sciri nihil possit, audeant se scire dicere. et ab iis aiebas removendum Socraten et Platonem. cur? an de ullis certius possum dicere? vixisse cum iis equidem videor: ita multi sermones perscripti sunt, e quibus dubitari non possit quin Socrati nihil sit visum sciri posse; excepit unum tantum 'scire se nihil se scire,' nihil amplius. quid dicam de Platone? qui certe tam multis libris haec persecutus non esset, nisi probavisset. ironiam enim alterius, perpetuam praeser-
24 75 tim, nulla fuit ratio persequi. videorne tibi, non, ut Saturninus, nominare modo inlustris homines, sed etiam imitari? num quem nisi clarum, nisi nobilem? atqui habebam molestos vobis, sed minutos, Stilponem, Diodorum, Alexinum, quorum sunt contorta et aculeata quaedam sophismata; sic enim appellantur fallaces conclusiunculae. sed quid eos colligam, cum habeam Chrysippum, qui fulcire putatur porticum Stoicorum? quam multa ille contra sensus, quam multa contra omnia, quae in consuetudine probantur! at dissolvit idem. mihi quidem non videtur: sed dissolverit sane. certe tam multa non collegisset, quae nos fallerent probabilitate magna, nisi vi-
76 deret iis resisti non facile posse. quid Cyrenaici *tibi* videntur, minime contempti philosophi? qui negant esse quicquam quod percipi possit extrinsecus: ea se sola

percipere, quae tactu intumo sentiant, ut dolorem, ut voluptatem; neque se quo quid colore aut quo sono sit scire, sed tantum sentire adfici se quodam modo. satis multa de auctoribus. quamquam ex me quaesieras, nonne putarem post illos veteres tot saeculis inveniri verum potuisse, tot ingeniis tantisque studiis quaerentibus. quid inventum sit paulo post videro, te ipso quidem iudice. Arcesilan vero non obtrectandi causa cum Zenone pugnavisse, sed verum invenire voluisse, sic intellegitur: nemo 77
umquam superiorum non modo expresserat, sed ne dixerat quidem posse hominem nihil opinari, nec solum posse, sed ita necesse esse sapienti: visa est Arcesilae cum vera sententia, tum honesta et digna sapiente; quaesivit de Zenone fortasse, quid futurum esset, si nec percipere quicquam posset sapiens nec opinari sapientis esset. ille, credo, nihil opinaturum, quoniam esset, quod percipi posset. quid ergo id esset? visum, credo. quale igitur visum? tum illum ita definisse, ex eo, quod esset, sicut esset, inpressum et signatum et effictum. post requisitum, etiamne, si eiusdem modi esset visum verum, quale vel falsum: hic Zenonem vidisse acute nullum esse visum quod percipi posset, si id tale esset ab eo, quod est, ut eiusdem modi ab eo, quod non est, posset esse. recte consensit Arcesilas; ad definitionem additum: neque enim falsum percipi posse, neque verum, si esset tale, quale vel falsum. incubuit autem in eas disputationes, ut doceret nullum tale esse visum a vero, ut non eiusdem modi etiam a falso posset esse. haec est una con- 78
tentio, quae adhuc permanserit; nam illud, nulli rei adsensurum esse sapientem, nihil ad hanc controversiam pertinebat. licebat enim nihil percipere et tamen opinari, quod a Carneade dicitur probatum; equidem, Clitomacho plus quam Philoni aut Metrodoro credens, hoc magis ab eo disputatum quam probatum puto. sed id omittamus: illud certe opinatione et perceptione sublata sequitur, omnium adsensionum retentio, ut, si ostendero nihil posse percipi, tu concedas numquam adsensurum esse.

Quid ergo est quod percipi possit, si ne sensus qui- 25 79
dem vera nuntiant? quos tu, Luculle, communi loco de-

fendis: quod ne [id] facere posses, idcirco heri non necessario loco contra sensus tam multa dixeram. tu autem te negas infracto remo neque columbae collo commoveri. primum cur? nam et in remo sentio non esse id, quod videatur, et in columba pluris videri colores nec esse plus uno. deinde nihilne praeterea diximus? maneant illa omnia; laceratur ista causa; veracis vos esse sensus dicitis. igitur semper auctorem habetis eum, qui magno suo periculo causam agat. eo enim rem dimittit Epicurus, si unus sensus semel in vita mentitus sit, nulli um-
80 quam esse credendum. hoc est verum esse, confidere suis testibus † et inportata insistere! itaque Timagoras Epicureus negat sibi umquam, cum oculum torsisset, duas ex lucerna flammulas esse visas; opinionis enim esse mendacium, non oculorum: quasi quaeratur, quid sit, non quid videatur. sit hic quidem maiorum similis: tu vero, qui visa sensibus alia vera dicas esse, alia falsa, qui ea distinguis? sed desine, quaeso, communibus locis; domi nobis ista nascuntur. si, inquis, deus te interroget, sanis modo et integris sensibus, num amplius quid desideres, quid respondeas? utinam quidem roget! audiet, quam nobiscum male egerit. ut enim vera videamus, quam longe videmus? ego Catuli Cumanum ex hoc loco cerno, [regionem video,] Pompeianum non cerno, neque quicquam interiectum est, quod obstet, sed intendi acies longius non potest. o praeclarum prospectum! Puteolos videmus: at familiarem nostrum C. Avianium, fortasse
81 in porticu Neptuni ambulantem, non videmus. at ille nescio qui, qui in scholis nominari solet, mille et octingenta stadia quod abesset videbat; quaedam volucres longius: responderem igitur audacter isti vestro deo me plane his oculis non esse contentum. dicet me acrius videre quam illos piscis fortasse, qui neque videntur a nobis, et nunc quidem sub oculis sunt, neque ipsi nos suspicere possunt: ergo ut illis aqua, sic nobis aër crassus offunditur. 'at amplius non desideramus.' quid? talpam num desiderare lumen putas? neque tam quererer cum deo quod parum longe quam quod falsum viderem. videsne navem illam? stare nobis videtur, at iis, qui in nave sunt, moveri haec villa. quaere rationem cur ita videatur; quam ut ma-

xime inveneris, quod haud scio an non possis, non tu
verum testem habere, sed eum non sine causa falsum
testimonium dicere ostenderis. *sed* quid ego de nave? 26
vidi enim a te remum contemni. maiora fortasse quaeris. 82
quid potest esse sole maius? quem mathematici amplius
duodeviginti partibus confirmant maiorem esse quam ter-
ram. quantulus nobis videtur! mihi quidem quasi pe-
dalis. Epicurus autem posse putat etiam minorem esse
eum quam videatur, sed non multo; ne maiorem quidem
multo putat esse vel tantum esse, quantus videatur: ut
oculi aut nihil mentiantur aut non multum mentiantur.
ubi igitur illud est semel? sed ab hoc credulo, qui num-
quam sensus mentiri putat, discedamus: quin ne nunc
quidem, cum ille sol, qui tanta incitatione fertur, ut
celeritas eius quanta sit ne cogitari quidem possit, tamen
nobis stare videatur! sed, ut minuam controversiam, vi- 83
dete, quaeso, quam in parvo lis sit. quattuor sunt capita,
quae concludant nihil esse, quod nosci, percipi, conpre-
hendi possit, de quo haec tota quaestio est; e quibus pri-
mum est esse aliquod visum falsum, secundum non posse
id percipi, tertium, inter quae visa nihil intersit, fieri
non posse ut eorum alia percipi possint, alia non possint,
quartum nullum esse visum verum a sensu profectum,
cui non adpositum sit visum aliud, quod ab eo nihil in-
tersit quodque percipi non possit: horum quattuor capi-
tum secundum et tertium omnes concedunt; primum
Epicurus non dat; vos, quibuscum res est, id quoque
conceditis: omnis pugna de quarto est. qui igitur P. 84
Servilium Geminum videbat, si Quintum se videre pu-
tabat, incidebat in eius modi visum, quod percipi non
posset, quia nulla nota verum distinguebatur a falso; qua
distinctione sublata quam haberet in C. Cotta, qui bis
cum Gemino consul fuit, agnoscendo eius modi notam,
quae falsa esse non posset? negas tantam similitudinem
in rerum natura esse. pugnas omnino, sed cum adver-
sario facili. ne sit sane: videri certe potest: fallet igitur
sensum, et si una fefellerit similitudo, dubia omnia red-
diderit. sublato enim iudicio illo, quo oportet agnosci,
etiam si ipse erit, quem videris, qui tibi videbitur, tamen
non ea nota iudicabis, qua dicis oportere, ut non possit

85 esse eiusdem modi falsa. quando igitur potest tibi Pu-
blius Geminus Quintus videri, quid habes explorati, cur
non possit tibi Cotta videri, qui non sit, quoniam aliquid
videtur esse, quod non est? omnia dicis sui generis esse,
nihil esse idem, quod sit aliud. Stoicum est quidem nec
admodum credibile 'nullum esse pilum omnibus rebus
talem, qualis sit pilus alius, nullum granum.' haec re-
felli possunt, sed pugnare nolo. ad id enim, quod agitur,
nihil interest, omnibusne partibus visa res nihil differat,
an internosci non possit, etiam si differat. sed, si homi-
num similitudo tanta esse non potest, ne signorum qui-
dem? dic mihi, Lysippus eodem aere, eadem tempera-
tione, eodem caelo, † aqua, ceteris omnibus, centum
Alexandros eiusdem modi facere non posset? qua igitur
86 notione discerneres? quid? si in eiusdem modi cera cen-
tum sigilla hoc anulo inpressero, ecquae poterit in agno-
scendo esse distinctio? an tibi erit quaerendus anularius
aliqui, quoniam gallinarium invenisti Deliacum illum,
27 qui ova cognosceret? Sed adhibes artem advocatam
etiam sensibus. pictor videt quae nos non videmus, et,
simul inflavit tibicen, a perito carmen agnoscitur. quid?
hoc nonne videtur contra te valere, si sine magnis arti-
ficiis, ad quae pauci accedunt, nostri quidem generis
admodum, nec videre nec audire possimus? Iam illa
praeclara quanto artificio esset sensus nostros mentem-
que et totam constructionem hominis fabricata natura!
87 cur non extimescam opinandi temeritatem? etiamne hoc
adfirmare potes, Luculle, esse aliquam vim, cum pru-
dentia et consilio scilicet, quae finxerit vel, ut tuo verbo
utar, quae fabricata sit hominem? qualis ista fabrica est?
ubi adhibita? quando? cur? quo modo? tractantur ista
ingeniose, disputantur etiam eleganter; denique videan-
tur sane, ne adfirmentur modo. sed de physicis mox, et
quidem ob eam causam, ne tu, qui id me facturum paulo
ante dixeris, videare mentitus.

Sed ut ad ea, quae clariora sunt, veniam, res iam universas profundam, de quibus volumina inpleta sunt non a nostris solum, sed etiam a Chrysippo: de quo queri solent Stoici, dum studiose omnia conquisierit contra sensus et perspicuitatem contraque omnem consuetu-

dinem contraque rationem, ipsum sibi respondentem inferiorem fuisse, itaque ab eo armatum esse Carneadem. ea sunt eius modi, quae a te diligentissime tractata sunt: 88
dormientium et vinulentorum et furiosorum visa inbecilliora esse dicebas quam vigilantium, siccorum, sanorum. quo modo? quia, cum experrectus esset Ennius, non diceret 'se vidisse Homerum,' sed 'visum esse:' Alcmaeo autem,

sed mihi ne utiquam cor consentit . . .

similia de vinulentis. quasi quisquam neget et qui experrectus sit, eum somnia *sua visa putare*, et, cuius furor consederit, putare non fuisse ea vera, quae essent sibi visa in furore. sed non id agitur: tum, cum videbantur, quo modo viderentur, id quaeritur. nisi vero Ennium non putamus ita totum illud audivisse,

o pietas animi . . .,

si modo id somniavit, ut si vigilans audiret. experrectus enim potuit illa visa putare, ut erant, somnia: dormienti vero aeque ac vigilanti probabantur. quid? Iliona somno illo

mater, te appello —

nonne ita credidit filium locutum, ut experrecta etiam crederet? unde enim illa:

.. age asta: mane, audi: itera dum eadem istaec mihi:

num videtur minorem habere visis quam vigilantes fidem?

Quid loquar de insanis? qualis tandem fuit adfinis 28 89
tuus, Catule, Tuditanus? quisquam sanissimus tam certa putat quae videt quam is putabat quae videbantur? quid ille, qui

video, video te: vive, Ulixes, dum licet,

nonne etiam bis exclamavit se videre, cum omnino non videret? quid? apud Euripidem Hercules, cum, ut Eurysthei filios, ita suos configebat sagittis, cum uxorem interemebat, cum conabatur etiam patrem, non perinde movebatur falsis, ut veris moveretur? quid? ipse Alcmaeo tuus, qui negat cor sibi cum oculis consentire, nonne ibidem incitato furore:

. . unde haec flamma oritur?

et illa deinceps,

incedunt, incedunt: adsunt, me expetunt.

quid? cum virginis fidem inplorat:

fer mi auxilium: pestem abige a me, flammiferam hanc vim, quae me excruciat!
caerulea incinctae angui incedunt: circumstant cum ardentibus taedis:

num dubitas quin sibi haec videre videatur? itemque cetera:

intendit crinitus Apollo
arcum auratum luna innixus;
Diana facem iacit a laeva.

90 qui magis haec crederet, si essent, quam credebat, quia videbantur? adparet enim iam 'cor cum oculis consentire.' omnia autem haec proferuntur, ut illud efficiatur, quo certius nihil potest esse, inter visa vera et falsa ad animi adsensum nihil interesse; vos autem nihil agitis, cum illa falsa vel furiosorum vel somniantium recordatione ipsorum refellitis; non enim id quaeritur, qualis recordatio fieri soleat eorum, qui experrecti sint, aut eorum, qui furere destiterint, sed qualis visio fuerit aut furentium aut somniantium tum, cum movebantur. sed abeo a sensibus.

91 Quid est quod ratione percipi possit? dialecticam inventam esse dicitis, veri et falsi quasi disceptatricem et iudicem. cuius veri et falsi? et in qua re? in geometriane quid sit verum aut falsum iudicabit an in litteris an in musicis? at ea non novit. in philosophia igitur? sol quantus sit, quid ad illam? quod sit summum bonum quid habet ut queat iudicare? quid igitur iudicabit? quae coniunctio, quae diiunctio vera sit, quid ambigue dictum sit, quid sequatur quamque rem, quid repugnet. si haec et horum similia iudicat, de se ipsa iudicat; plus autem pollicebatur: nam haec quidem iudicare ad ceteras res, quae sunt in philosophia multae atque magnae, non est
92 satis. sed quoniam tantum in ea arte ponitis, videte ne contra vos tota nata sit: quae primo progressu festive tradit elementa loquendi et ambiguorum intellegentiam concludendique rationem, tum paucis additis venit ad soritas, lubricum sane et periculosum locum, quod tu
29 modo dicebas esse vitiosum interrogandi genus. quid ergo? istius vitii num nostra culpa est? rerum natura

nullam nobis dedit cognitionem finium, ut ulla in re statuere possimus, quatenus; nec hoc in acervo tritici solum, unde nomen est, sed nulla omnino in re minutatim interrogati 'dives pauper, clarus obscurus sit, multa pauca, magna parva, longa brevia, lata angusta,' quanto aut addito aut dempto certum respondeamus [non] habemus.
'at vitiosi sunt soritae.' frangite igitur eos, si potestis, 93
ne molesti sint; erunt enim, nisi cavetis. 'cautum est' inquit. 'placet enim Chrysippo, cum gradatim interrogetur, verbi causa 'tria pauca sint anne multa,' aliquanto prius quam ad multa perveniat quiescere, id est, quod ab his dicitur, ἡσυχάζειν.' 'per me vel stertas licet,' inquit Carneades 'non modo quiescas.' sed quid proficit? sequitur enim, qui te ex somno excitet et eodem modo interroget: quo in numero conticuisti, si ad eum numerum unum addidero, multane erunt? progrediere rursus, quoad videbitur. quid plura? hoc enim fateris, neque ultimum te paucorum neque primum multorum respondere posse. cuius generis error ita manat, ut non videam
quo non possit accedere. 'nihil me laedit;' inquit 'ego 94
enim, ut agitator callidus, prius quam ad finem veniam, equos sustinebo, eoque magis, si locus is, quo ferentur equi, praeceps erit. sic me' inquit 'ante sustineo nec diutius captiose interroganti respondeo.' si habes quod liqueat neque respondes, superbe; si non habes, ne tu quidem percipis: si, quia obscura, concedo; sed negas te usque ad obscura progredi: *in* inlustribus igitur rebus insistis. si id tantum modo, ut taceas, nihil adsequeris; quid enim ad illum, qui te captare volt, utrum tacentem inretiat te an loquentem? sin autem usque ad novem, verbi gratia, sine dubitatione respondes pauca esse, in decumo insistis, etiam a certis et inlustrioribus cohibes adsensum: hoc idem me in obscuris facere non sinis; nihil igitur te contra soritas ars ista adiuvat, quae nec augendi nec minuendi quid aut primum sit aut postremum, docet.
Quid? quod eadem illa ars, quasi Penelope 95
telam retexens, tollit ad extremum superiora, utrum ea nostra an vestra culpa est? nempe fundamentum dialecticae est, quicquid enuntietur — id autem appellant ἀξίωμα, quod est quasi effatum — aut verum esse aut

falsum. quid igitur? haec vera an falsa sunt? 'si te
mentiri dicis idque verum dicis, mentiris *an* verum dicis?'
haec scilicet inexplicabilia esse dicitis. quod est odiosius
quam illa, quae nos non conprehensa et non percepta
dicimus. sed hoc omitto: illud quaero, si ista explicari
non possunt, nec eorum ullum iudicium invenitur, ut
respondere possitis verane an falsa sint, ubi est illa de-
finitio, effatum esse id, quod aut verum aut falsum sit?
rebus sumptis adiungam ex iis sequendas esse alias, alias
96 inprobandas, quae sint in genere contrario: quo modo igi-
tur hoc conclusum esse iudicas? 'si dicis nunc lucere et
verum dicis, *lucet; dicis autem nunc lucere et verum dicis:*
lucet igitur.' probatis certe genus et rectissime conclu-
sum dicitis; itaque in docendo eum primum concludendi
modum traditis: aut quicquid igitur eodem modo conclu-
ditur probabitis, aut ars ista nulla est. vide ergo hanc
conclusionem probaturusne sis: 'si dicis te mentiri ve-
rumque dicis, mentiris; dicis autem te mentiri verumque
dicis: mentiris igitur.' qui potes hanc non probare, cum
probaveris eiusdem generis superiorem? haec Chrysippea
sunt, ne ab ipso quidem dissoluta; quid enim faceret
huic conclusioni 'si lucet, lucet; lucet autem: lucet
igitur'? cederet scilicet; ipsa enim ratio conexi, cum
concesseris superius, cogit inferius concedere. quid ergo
haec ab illa conclusione differt 'si mentiris, mentiris;
mentiris autem: mentiris igitur'? hoc negas te posse
nec adprobare nec inprobare. qui igitur magis illud? si
ars, si ratio, si via, si vis denique conclusionis valet,
97 eadem est in utroque. sed hoc extremum eorum est:
postulant ut excipiantur haec inexplicabilia. tribunum
aliquem censeo videant: a me istam exceptionem num-
quam inpetrabunt. etenim cum ab Epicuro, qui totam
dialecticam et contemnit et inridet, non inpetrent ut verum
esse concedat, quod ita effabimur 'aut vivet cras Her-
marchus aut non vivet,' cum dialectici sic statuant,
omne, quod ita disiunctum sit, quasi 'aut etiam aut
non' non modo verum esse, sed etiam necessarium:—
vide quam sit catus is, quem isti tardum putant; si enim,
inquit, alterutrum concessero necessarium esse, necesse
erit cras Hermarchum aut vivere aut non vivere; nulla

autem est in natura rerum talis necessitas —: cum hoc igitur dialectici pugnent, id est Antiochus et Stoici; totam enim evertit dialecticam; nam si e contrariis disiunctio — contraria autem ea dico, cum alterum aiat, alterum neget —, si talis disiunctio falsa potest esse, nulla vera est; mecum vero quid habent litium, qui ipsorum 98
disciplinam sequor? cum aliquid huius modi inciderat, sic ludere Carneades solebat: 'si recte conclusi, teneo; sin vitiose, minam Diogenes mihi reddet:' ab eo enim Stoico dialecticam didicerat; haec autem merces erat dialecticorum. sequor igitur eas vias, quas didici ab Antiocho, nec reperio, quo modo iudicem 'si lucet, lucet' verum esse, ob eam causam, quod ita didici, omne, quod ipsum ex se conexum sit, verum esse, non iudicem 'si mentiris, mentiris,' eodem modo [esse] conexum. aut igitur hoc et illud, aut, nisi hoc, ne illud quidem iudicabo.

Sed ut omnis istos aculeos et totum tortuosum genus 31
disputandi relinquamus ostendamusque qui simus, iam explicata tota Carneadis sententia Antiochea ista conruent universa. nec vero quicquam ita dicam, ut quisquam id fingi suspicetur: a Clitomacho sumam, qui usque ad senectutem cum Carneade fuit, homo et acutus, ut Poenus, et valde studiosus ac diligens; et quattuor eius libri sunt de sustinendis adsensionibus; haec autem, quae iam dicam, sunt sumpta de primo. duo placet esse Car- 99
neadi genera visorum: in uno hanc divisionem: 'alia visa esse quae percipi possint, alia quae non possint,' in altero autem: 'alia visa esse probabilia, alia non probabilia.' itaque, quae contra sensus contraque perspicuitatem dicantur, ea pertinere ad superiorem divisionem; contra posteriorem nihil dici oportere; qua re ita placere: tale visum nullum esse, ut perceptio consequatur, ut autem probatio, multa. etenim contra naturam est, probabile nihil esse, et sequitur omnis vitae ea, quam tu, Luculle, commemorabas, eversio. itaque et sensibus probanda multa sunt, teneatur modo illud, non inesse in iis quicquam tale, quale non etiam falsum nihil ab eo differens esse possit. sic, quicquid acciderit specie probabile, si nihil se offeret quod sit probabilitati illi con-

trarium, utetur eo sapiens, ac sic omnis ratio vitae guber-
nabitur. etenim is quoque, qui a vobis sapiens inducitur,
multa sequitur probabilia, non conprehensa neque per-
cepta neque adsensa, sed similia veri; quae nisi probet,
100 omnis vita tollatur. quid enim? conscendens navem sa-
piens num conprehensum animo habet atque perceptum
se ex sententia navigaturum? qui potest? sed si iam ex
hoc loco proficiscatur Puteolos stadia triginta, probo na-
vigio, bono gubernatore, hac tranquillitate, probabile *ei*
videatur se illuc venturum esse salvum. huius modi
igitur visis consilia capiet et agendi et non agendi, faci-
liorque erit, ut albam esse nivem probet, quam erat Ana-
xagoras, qui id non modo ita esse negabat, sed sibi, quia
sciret aquam nigram esse, unde illa concreta esset, albam
101 ipsam esse ne videri quidem; et quaecumque res eum
sic attinget, ut sit visum illud probabile neque ulla re
inpeditum, movebitur; non enim est e saxo sculptus aut
e robore dolatus: habet corpus, habet animum, movetur
mente, movetur sensibus, ut ei vera multa videantur;
neque tamen habere insignem illam et propriam perci-
piendi notam; eoque sapientem non adsentiri, quia possit
eiusdem modi exsistere falsum aliquod, cuius modi hoc
verum. neque nos contra sensus aliter dicimus ac Stoici,
qui multa falsa esse dicunt longeque aliter se habere ac
32 sensibus videantur. hoc autem si ita sit, ut unum modo
sensibus falsum videatur, praesto est qui neget rem ullam
percipi posse sensibus: ita nobis tacentibus ex uno Epi-
curi capite, altero vestro perceptio et conprehensio tolli-
tur. quod est caput Epicuri? 'si ullum sensus visum
falsum est, nihil potest percipi.' quod vestrum? 'sunt
falsa sensus visa.' quid sequitur? ut taceam, conclusio
ipsa loquitur: 'nihil posse percipi.' 'non concedo' in-
quit 'Epicuro.' certa igitur cum illo, qui a te totus
diversus est: noli mecum, qui hoc quidem certe, falsi
102 esse aliquid in sensibus, tibi adsentior. quamquam nihil
mihi tam mirum videtur quam ita dici, ab Antiocho qui-
dem maxime, cui erant ea, quae paulo ante dixi, notis-
sima. licet enim hoc quivis arbitratu suo reprehendat,
quod negemus rem ullam percipi posse, certe levior re-
prehensio est, quod tamen dicimus esse quaedam proba-

bilia. non videtur hoc satis esse vobis. ne sit: illa certe
debemus effugere, quae a te vel maxime agitata sunt:
'nihil igitur cernis? nihil audis? nihil tibi est perspi-
cuum?' explicavi paulo ante Clitomacho auctore, quo
modo ista Carneades diceret. accipe, quem ad modum
eadem dicantur a Clitomacho in eo libro, quem ad C.
Lucilium scripsit [poëtam], cum scripsisset isdem de
rebus ad L. Censorinum, eum, qui consul cum M'. Ma-
nilio fuit. scripsit igitur his fere verbis — sunt enim
mihi nota, propterea quod earum ipsarum rerum, de qui-
bus agimus, prima institutio et quasi disciplina illo libro
continetur —: sed scriptum est ita: Academicis placere 103
esse rerum eius modi dissimilitudines, ut aliae probabiles
videantur, aliae contra: id autem non esse satis, cur alia
posse percipi dicas, alia non posse, propterea quod multa
falsa probabilia sint, nihil autem falsi perceptum et co-
gnitum possit esse. itaque ait vehementer errare eos,
qui dicant ab Academia sensus eripi, a quibus numquam
dictum sit aut colorem aut saporem aut sonum nullum
esse, illud sit disputatum, non inesse in iis propriam,
quae nusquam alibi esset, veri et certi notam. quae 104
cum exposuisset, adiungit dupliciter dici adsensus susti-
nere sapientem: uno modo, cum hoc intellegatur, omnino
eum rei nulli adsentiri; altero, cum se a respondendo [ut
aut adprobet quid aut inprobet] sustineat, ut neque neget
aliquid neque aiat. id cum ita sit, alterum placere, ut
numquam adsentiatur, alterum tenere, ut sequens proba-
bilitatem, ubicumque haec aut occurrat aut deficiat, aut
'etiam' aut 'non' respondere possit; et cum placeat,
eum, qui de omnibus rebus contineat se ab adsentiendo,
moveri tamen et agere aliquid, relinqui eius modi visa,
quibus ad actionem excitemur; item ea, quae interrogati
in utramque partem respondere possimus, sequentes tan-
tum modo, quod ita visum sit, dum sine adsensu; neque
tamen omnia eius modi visa adprobari, sed ea, quae nulla
re inpedirentur. haec si vobis non probamus, sint falsa 105
sane, invidiosa certe non sunt; non enim lucem eripimus,
sed ea, quae vos percipi conprehendique, eadem nos, si
modo probabilia sint, videri dicimus. sic igitur inducto 33
et constituto probabili, et eo quidem expedito, soluto,

libero, nulla re inplicato, vides profecto, Luculle, iacere iam illud tuum perspicuitatis patrocinium; isdem enim hic sapiens, de quo loquor, oculis, quibus iste vester, caelum, terram, mare intuebitur, isdem sensibus reliqua, quae sub quemque sensum cadunt, sentiet. mare illud, quod nunc Favonio nascente purpureum videtur, idem huic nostro videbitur, nec tamen adsentietur, quia nobismet ipsis modo caeruleum videbatur, mane ravum, quodque nunc, qua a sole conlucet, albescit et vibrat, dissimile est proximo et continenti; ut, etiam si possis rationem reddere, cur id eveniat, tamen non possis id verum esse,
106 quod videbatur oculis, defendere. unde memoria, si nihil percipimus? sic enim quaerebas. quid? meminisse visa nisi conprehensa non possumus? quid? Polyaenus, qui magnus mathematicus fuisse dicitur, is postea quam Epicuro adsentiens totam geometriam falsam esse credidit, num illa etiam, quae sciebat, oblitus est? atqui, falsum quod est, id percipi non potest, ut vobismet ipsis placet. si igitur memoria perceptarum conprehensarumque rerum est, omnia, quae quisque meminit, habet ea conprehensa atque percepta; falsi autem conprehendi nihil potest, et omnia meminit Sciron Epicuri dogmata: vera igitur illa sunt nunc omnia. hoc per me licet: sed tibi aut concedendum est ita esse, quod minime vis, aut memoriam mihi remittas oportet et fateare esse ei locum, etiam si conprehensio perceptioque nulla sit.

107 Quid fiet artibus? quibus? iisne, quae ipsae fatentur coniectura se plus uti quam scientia, an iis, quae tantum id, quod videtur, sequuntur nec habent istam artem vestram, qua vera et falsa diiudicent? Sed illa sunt lumina duo, quae maxime causam istam continent: primum enim negatis fieri posse ut quisquam nulli rei adsentiatur. at id quidem perspicuum est: cum Panaetius, princeps prope meo quidem iudicio Stoicorum, ea de re dubitare se dicat, quam omnes praeter eum Stoici certissimam putant, vera esse haruspicum *responsa*, auspicia, oracula, somnia, vaticinationes, seque ab adsensu sustineat, quod is potest facere vel de iis rebus, quas illi, a quibus ipse didicit, certas habuerunt, cur id sapiens de reliquis rebus facere non possit? an est aliquid, quod positum vel in-

probare vel adprobare possit, dubitare non possit? an tu in
soritis poteris hoc, cum voles, ille in reliquis rebus non
poterit eodem modo insistere? praesertim cum possit sine
adsensione ipsam veri similitudinem non inpeditam sequi.
alterum est, quod negatis, actionem ullius rei posse in 108
eo esse, qui nullam rem adsensu suo conprobet: primum
enim videri oportere, in quo sit etiam adsensus; dicunt
enim Stoici sensus ipsos adsensus esse, quos quoniam
adpetitio consequatur, actionem sequi; tolli autem omnia,
si visa tollantur. hac de re in utramque partem et dicta 34
sunt et scripta multa, sed brevi res potest tota confici;
ego enim etsi maximam actionem puto, repugnare visis,
obsistere opinionibus, adsensus lubricos sustinere, credo-
que Clitomacho, ita scribenti, Herculi quendam laborem
exanclatum a Carneade, quod, ut feram et inmanem be-
luam, sic ex animis nostris adsensionem, id est opinatio-
nem et temeritatem, extraxisset, tamen, ut ea pars de-
fensionis relinquatur, quid inpediet actionem eius, qui
probabilia sequitur, nulla re inpediente? 'hoc' inquit 109
'ipsum inpediet, quod statuet ne id quidem, quod probet,
posse percipi.' iam istuc te quoque inpediet in navi-
gando, in conserendo, in uxore ducenda, in liberis pro-
creandis plurimisque in rebus, in quibus nihil sequere
praeter probabile. Et tamen illud usitatum et saepe
repudiatum refers, non ut Antipater, sed, ut ais, 'pres-
sius:' nam Antipatrum reprehensum, quod diceret con-
sentaneum esse ei, qui adfirmaret nihil posse conpre-
hendi, id ipsum saltem dicere posse conprehendi, quod
ipsi Antiocho pingue videbatur et sibi ipsum contrarium;
non enim potest convenienter dici nihil conprehendi
posse, si quicquam conprehendi posse dicatur. illo modo
potius putat urguendum fuisse Carneadem: cum sapientis
nullum decretum esse posset nisi conprehensum, per-
ceptum, cognitum, ut hoc ipsum decretum, quo sapientis
esset nihil posse percipi, fateretur esse perceptum: pro-
inde quasi sapiens nullum aliud decretum habeat et sine
decretis vitam agere possit! sed ut illa habet probabilia 110
non percepta, sic hoc ipsum, nihil posse percipi; nam si
in hoc haberet cognitionis notam, eadem uteretur in ce-
teris: quam quoniam non habet, utitur probabilibus.

itaque non metuit ne confundere omnia videatur et in-
certa reddere; non enim, quem ad modum, si quaesitum
ex eo sit, stellarum numerus par an inpar sit, item, si
de officio multisque aliis de rebus, in quibus versatus
exercitatusque sit, nescire se dicat. in incertis enim nihil
est probabile; in quibus autem est, in iis non deerit sa-
111 pienti nec quid faciat nec quid respondeat. Ne illam
quidem praetermisisti, Luculle, reprehensionem Antiochi
—nec mirum; in primis enim est nobilis —, qua solebat
dicere [Antiochus] Philonem maxime perturbatum: cum
enim sumeretur unum, esse quaedam falsa visa, alterum,
nihil ea differre a veris, non attendere superius illud ea
re a se esse concessum, quod videretur esse quaedam in
visis differentia; eam tolli altero, quo neget visa a falsis
vera differre: nihil tam repugnare. id ita esset, si nos
verum omnino tolleremus: non facimus; nam tam vera
quam falsa cernimus: sed probandi species est; perci-
piendi signum nullum habemus.

35 Ac mihi videor nimis etiam nunc agere ieiune; cum
112 sit enim campus in quo exsultare possit oratio, cur eam
tantas in angustias et Stoicorum *in* dumeta conpellimus?
si enim mihi cum Peripatetico res esset, qui id percipi
posse diceret, 'quod inpressum esset e vero,' neque ad-
deret illam magnam accessionem, 'quo modo inprimi
non posset a falso,' cum simplici homine simpliciter age-
rem nec magno opere contenderem, atque etiam, si, cum
ego nihil dicerem posse conprehendi, diceret ille sapien-
tem interdum opinari, non repugnarem, praesertim ne
Carneade quidem huic loco valde repugnante: nunc quid
113 facere possum? quaero enim quid sit, quod conprehendi
possit. respondet mihi non Aristoteles aut Theophrastus,
ne Xenocrates quidem aut Polemo, sed his minores: tale
verum, quale falsum esse non possit. nihil eius modi
invenio; itaque incognito nimirum adsentiar, id est,
opinabor. hoc mihi et Peripatetici et vetus Academia
concedit: vos negatis, Antiochus in primis, qui me valde
movet, vel quod amavi hominem, sicut ille me, vel quod
ita iudico, politissimum *esse* et acutissimum omnium no-
strae memoriae philosophorum. a quo primum quaero,
quo tandem modo sit eius Academiae, cuius esse se pro-

fiteatur? ut omittam alia, haec duo, de quibus agitur,
quis umquam dixit aut veteris Academiae aut Peripate-
ticorum, vel id solum percipi posse, quod esset verum
tale, quale falsum esse non posset, vel sapientem nihil
opinari? certe nemo. horum neutrum ante Zenonem
magno opere defensum est; ego tamen utrumque verum
puto, nec dico temporis causa, sed ita plane probo: illud 36
ferre non possum: tu, cum me incognito adsentiri vetes 114
idque turpissimum esse dicas et plenissimum temeritatis,
tantum tibi adroges, ut exponas disciplinam sapientiae,
naturam rerum omnium evolvas, mores fingas, finis bo-
norum malorumque constituas, officia describas, quam
vitam ingrediar definias, idemque etiam disputandi et
intellegendi iudicium dicas te et artificium traditurum,
perficies ut ego ista innumerabilia conplectens nusquam
labar, nihil opiner? quae tandem ea est disciplina, ad
quam me deducas, si ab hac abstraxeris? vereor ne sub-
adroganter facias, si dixeris tuam. atqui ita dicas ne-
cesse est; neque vero tu solus, sed ad suam quisque
rapiet. age, restitero Peripateticis, qui sibi cum oratori- 115
bus cognationem esse, qui claros viros a se instructos
dicant rem publicam saepe rexisse; sustinuero Epicureos,
tot meos familiaris, tam bonos, tam inter se amantis vi-
ros: Diodoto quid faciam, Stoico, quem a puero audivi?
qui mecum vivit tot annos? qui habitat apud me? quem
et admiror et diligo? qui ista Antiochea contemnit. 'no-
stra' inquies 'sola vera sunt.' certe sola, si vera; plura
enim vera discrepantia esse non possunt: utrum igitur
nos inpudentes, qui labi nolimus, an illi adrogantes, qui
sibi persuaserint scire se solos omnia? 'non me quidem,'
inquit 'sed sapientem dico scire.' optime: nempe ista
scire, quae sunt in tua disciplina. hoc primum quale
est, a non sapiente explicari sapientiam? sed discedamus
a nobismet ipsis: de sapiente loquamur, de quo, ut saepe
iam dixi, omnis haec quaestio est.

In tris igitur partis et a plerisque et a vobismet ipsis 116
distributa sapientia est. primum ergo, si placet, quae
de natura rerum sint quaesita, videamus, vel illud ante:
estne quisquam tanto inflatus errore, ut sibi se illa scire
persuaserit? non quaero rationes eas, quae ex coniectura

pendent, quae disputationibus huc et illuc trahuntur, nullam adhibent persuadendi necessitatem: geometrae provideant, qui se profitentur non persuadere, sed cogere, et qui omnia vobis, quae describunt, probant. non quaero ex his illa initia mathematicorum, quibus non concessis digitum progredi non possunt: punctum esse, quod magnitudinem nullam habeat; extremitatem et quasi libramentum, in quo nulla omnino crassitudo sit; liniamentum longitudinem latitudine carentem. haec cum vera esse concessero, si adigam ius iurandum sapientem, nec prius, quam Archimedes eo inspectante rationes omnis descripserit eas, quibus efficitur multis partibus solem maiorem esse quam terram, iuraturum putas? si fecerit, solem ipsum, quem deum censet esse, contem-
117 pserit. quod si geometricis rationibus non est crediturus, quae vim adferunt in docendo, vos ipsi ut dicitis, ne ille longe aberit ut argumentis credat philosophorum, aut, si est crediturus, quorum potissimum? omnia enim physicorum licet explicare; sed longum est: quaero tamen quem sequatur. finge aliquem nunc fieri sapientem, nondum esse: quam potissimum sententiam eliget et disciplinam? etsi quamcumque eliget, insipiens eliget. sed sit ingenio divino, quem unum e physicis potissimum probabit? nec plus uno poterit. non persequor quaestiones infinitas: tantum de principiis rerum, e quibus omnia constant, videamus quem probet; est enim inter magnos
37 homines summa dissensio. princeps Thales, unus e
118 septem, cui sex reliquos concessisse primas ferunt, ex aqua dixit constare omnia. at hoc Anaximandro, populari et sodali suo, non persuasit; is enim infinitatem naturae dixit esse, e qua omnia gignerentur. post eius auditor Anaximenes infinitum aëra, sed ea, quae ex eo orerentur, definita; gigni autem terram, aquam, ignem, tum ex his omnia; Anaxagoras materiam infinitam, sed ex ea particulas, similis inter se, minutas; eas primum confusas, postea in ordinem adductas mente divina; Xenophanes, paulo etiam antiquior, unum esse omnia neque id esse mutabile, et id esse deum, neque natum umquam et sempiternum, conglobata figura; Parmenides ignem, qui moveat terram, quae ab eo formetur;

Leucippus plenum et inane; Democritus huic in hoc si-
milis, uberior in ceteris; Empedocles haec pervolgata et
nota quattuor; Heraclitus ignem; Melissus hoc, quod
esset infinitum et inmutabile, et fuisse semper et fore;
Plato ex materia in se omnia recipiente mundum factum
esse censet a deo sempiternum; Pythagorei ex numeris
et mathematicorum initiis proficisci volunt omnia. ex
his eliget vester sapiens unum aliquem, credo, quem
sequatur; ceteri tot viri et tanti repudiati ab eo condem-
natique discedent. quamcumque vero sententiam pro- 119
baverit, eam sic animo conprehensam habebit, ut ea,
quae sensibus; nec magis adprobabit nunc lucere, quam,
quoniam Stoicus est, hunc mundum esse sapientem, ha-
bere mentem, quae et se et ipsum fabricata sit et omnia
moderetur, moveat, regat. erit ei persuasum etiam so-
lem, lunam, stellas omnis, terram, mare deos esse, quod
quaedam animalis intellegentia per omnia ea permeet
et transeat; fore tamen aliquando ut omnis hic mundus
ardore deflagret. sint ista vera — vides enim iam me 38
fateri aliquid esse veri —, conprehendi ea tamen et
percipi nego. cum enim tuus iste Stoicus sapiens sylla-
batim tibi ista dixerit, veniet flumen orationis aureum
fundens Aristoteles, qui illum desipere dicat: neque enim
ortum esse umquam mundum, quod nulla fuerit novo
consilio inito tam praeclari operis inceptio, et ita esse
eum undique aptum, ut nulla vis tantos queat motus
mutationemque moliri, nulla senectus diuturnitate tem-
porum efficere ut hic ornatus umquam dilapsus occidat.
tibi hoc repudiare, illud autem superius, sicut caput et
famam tuam, defendere necesse erit: mihi ne ut dubi-
tem quidem relinquatur? ut omittam levitatem temere 120
adsentientium, quanti libertas ipsa aestimanda est, non
mihi necesse esse, quod tibi est, *respondere*, cur deus,
omnia nostra causa cum faceret — sic enim voltis —,
tantam vim natricum viperarumque fecerit? cur tam
multa pestifera terra marique disperserit? negatis haec
tam polite tamque subtiliter effici potuisse sine divina
aliqua sollertia, cuius quidem vos maiestatem deducitis
usque ad apium formicarumque perfectionem, ut etiam
inter deos Myrmecides aliqui, minutorum opusculorum

121 fabricator, fuisse videatur. negas sine deo posse quic-
quam *esse*: ecce tibi e transverso Lampsacenus Strato,
qui det isti deo inmunitatem magni quidem muneris —
et cum sacerdotes deorum vacationem habeant, quanto
est aequius habere ipsos deos! — negat opera deorum
se uti ad fabricandum mundum; quaecumque sint, docet
omnia effecta esse natura, nec, ut ille, qui asperis et
levibus et hamatis uncinatisque corporibus concreta haec
esse dicat interiecto inani; — somnia censet haec esse
Democriti, non docentis, sed optantis; — ipse autem sin-
gulas mundi partis persequens, quicquid aut sit aut fiat,
naturalibus fieri aut factum esse docet ponderibus et
motibus. ne ille et deum opere magno liberat et me
timore; quis enim potest, cum existimet curari se a deo,
non et dies et noctis divinum numen horrere? et, si quid
adversi acciderit — quod cui non accidit? — extimescere
ne id iure evenerit? nec Stratoni tamen adsentior, nec
vero tibi: modo hoc, modo illud probabilius videtur.
39 latent ista omnia, Luculle, crassis occultata et circumfusa
122 tenebris, ut nulla acies humani ingenii tanta sit, quae
penetrare in caelum, terram intrare possit: corpora nostra
non novimus; qui sint situs partium, quam vim quaeque
pars habeat ignoramus; itaque medici ipsi, quorum in-
tererat ea nosse, aperuerunt, ut viderentur; nec eo tamen
aiunt empirici notiora esse illa, quia possit fieri ut pate-
facta et detecta mutentur. sed ecquid nos eodem modo
rerum naturas persecare, aperire, dividere possumus, ut
videamus, terra penitusne defixa sit et quasi radicibus
123 suis haereat an media pendeat? habitari ait Xenophanes
in luna eamque esse terram multarum urbium et mon-
tium: portenta videntur, sed tamen nec ille, qui dixit,
iurare posset ita se rem habere, neque ego non ita. vos
etiam dicitis esse e regione nobis, in contraria parte ter-
rae, qui adversis vestigiis stent contra nostra vestigia,
quos ἀντίποδας vocatis: cur mihi magis suscensetis, qui
ista non aspernor, quam eis, qui, cum audiunt, desipere
vos arbitrantur? Hicetas Syracosius, ut ait Theophrastus,
caelum, solem, lunam, stellas, supera denique omnia
stare censet, neque praeter terram rem ullam in mundo
moveri; quae cum circum axem se summa celeritate

convertat et torqueat, eadem effici omnia, quae, si stante
terra caelum moveretur. atque hoc etiam Platonem in
Timaeo dicere quidam arbitrantur, sed paulo obscurius.
quid tu, Epicure? loquere. putas solem esse tantulum?
'egone? ne bis quidem tantum.' et vos ab illo inri-
demini et ipsi illum vicissim eluditis. liber igitur a tali
inrisione Socrates, liber Aristo Chius, qui nihil istorum
sciri putat posse. sed redeo ad animum et corpus. sa- 124
tisne tandem ea nota sunt nobis, quae nervorum natura
sit, quae venarum? tenemusne, quid sit animus? ubi sit?
denique sitne an, ut Dicaearcho visum est, ne sit quidem
ullus? si est, trisne partis habeat, ut Platoni placuit, ra-
tionis, irae, cupiditatis, an simplex unusque sit? si sim-
plex, utrum sit ignis an anima an sanguis? an, ut Xeno-
crates, numerus nullo corpore? — quod intellegi quale
sit vix potest — et, quicquid est, mortale sit an aeter-
num? nam utramque in partem multa dicuntur. horum
aliquid vestro sapienti certum videtur, nostro ne quid
maxime quidem probabile sit occurrit: ita sunt in pleris-
que contrariarum rationum paria momenta.

Sin agis verecundius et me accusas, non quod tuis 40
rationibus non adsentiar, sed quod nullis, vincam animum 125
cuique adsentiar deligam: quem potissimum? quem?
Democritum; semper enim, ut scitis, studiosus nobilitatis
fui. urguebor iam omnium vestrum convitio: tune aut
inane quicquam putes esse, cum ita conpleta et conferta
sint omnia, ut et, quo quid movebitur corporum, *corpus*
cedat, et, qua quodque cesserit, aliud ilico subsequatur?
aut atomos ullas, e quibus quicquid efficiatur, illarum sit
dissimillimum? aut sine aliqua mente rem ullam effici
posse praeclaram? et, cum in uno mundo ornatus hic
tam sit mirabilis, innumerabilis supra infra, dextra sini-
stra, ante post, alios dissimilis, alios eiusdem modi mun-
dos esse? et, ut nos nunc simus ad Baulos Puteolosque
videamus, sic innumerabilis paribus in locis esse, eisdem
nominibus, honoribus, rebus gestis, ingeniis, formis, aeta-
tibus, isdem de rebus disputantis? et, si nunc aut si etiam
dormientes aliquid animo videre videamur, imagines ex-
trinsecus in animos nostros per corpus inrumpere? tu
vero ista ne asciveris neve fueris commenticiis rebus ad-

sensus; nihil sentire est melius quam tam prava sentire. 126 non ergo id agitur, ut aliquid adsensu meo conprobem: quae tu vide ne inpudenter etiam postules, non solum adroganter, praesertim cum ista tua mihi ne probabilia quidem videantur; nec enim divinationem, quam probatis, ullam esse arbitror, fatumque illud, quo omnia contineri dicitis, contemno; ne exaedificatum quidem hunc mundum divino consilio existimo, atque haud scio an ita sit.
41 sed cur rapior in invidiam? licetne per vos nescire quod nescio? an Stoicis ipsis inter se disceptare, cum iis non licebit? Zenoni et reliquis fere Stoicis aether videtur summus deus, mente praeditus, qua omnia regantur; Cleanthes, qui quasi maiorum est gentium Stoicus, Zenonis auditor, solem dominari et rerum potiri putat: ita cogimur dissensione sapientium dominum nostrum ignorare, quippe qui nesciamus, soli an aetheri serviamus. solis autem magnitudinem — ipse enim hic radiatus me intueri videtur admonens ut crebro faciam mentionem sui —: vos ergo huius magnitudinem quasi decempeda permensi refertis; ego me, quasi malis architectis, mensurae vestrae nego credere: dubium est, uter nostrum
127 sit, leniter ut dicam, inverecundior? nec tamen istas quaestiones physicorum exterminandas puto; est enim animorum ingeniorumque naturale quoddam quasi pabulum consideratio contemplatioque naturae: erigimur, altiores fieri videmur, humana despicimus cogitantesque supera atque caelestia haec nostra, ut exigua et minuta, contemnimus. indagatio ipsa rerum cum maximarum tum etiam occultissimarum habet oblectationem; si vero aliquid occurrit, quod veri simile videatur, humanissima
128 conpletur animus voluptate. quaeret igitur haec et vester sapiens et hic noster, sed vester, ut adsentiatur, credat, adfirmet, noster, ut vereatur temere opinari praeclareque agi secum putet, si in eius modi rebus veri simile quod sit invenerit.

Veniamus nunc ad bonorum malorumque notionem. sed paulum ante dicendum est: non mihi videntur considerare, cum physica ista valde adfirmant, earum etiam rerum auctoritatem se, quae inlustriores videantur, amittere; non enim magis adsentiuntur nec adprobant lucere

nunc, quam, cum cornix cecinerit, tum aliquid eam aut iubere aut vetare; nec magis adfirmabunt signum illud, si erunt mensi, sex pedum esse, quam solem, quem metiri non possunt, plus quam duodeviginti partibus maiorem esse quam terram. ex quo illa conclusio nascitur: si sol quantus sit percipi non potest, qui ceteras res eodem modo, *quo modo* magnitudinem solis, adprobat, is eas res non percipit; magnitudo autem solis percipi non potest: qui igitur id adprobat, quasi percipiat, nullam rem percipit. responderint posse percipi quantus sol sit: non repugnabo, dum modo eodem pacto cetera percipi conprehendique dicant; nec enim possunt dicere aliud alio magis minusve conprehendi, quoniam omnium rerum una est definitio conprehendendi. Sed quod 42
coeperam: quid habemus in rebus bonis et malis explorati? nempe fines constituendi sunt, ad quos et bonorum 129
et malorum summa referatur: qua de re igitur inter summos viros maior dissensio est? omitto illa, quae relicta iam videntur: Erillum, qui in cognitione et scientia summum bonum ponit; qui cum Zenonis auditor esset, vides quantum ab eo dissenserit et quam non multum a Platone. Megaricorum fuit nobilis disciplina, cuius, ut scriptum video, princeps Xenophanes, quem modo nominavi; deinde eum secuti Parmenides et Zeno, itaque ab iis Eleatici philosophi nominabantur; post Euclides, Socratis discipulus, Megareus, a quo idem illi Megarici dicti, qui id bonum solum esse dicebant, quod esset unum et simile et idem semper: hi quoque multa a Platone. a Menedemo autem, quod is Eretria fuit, Eretriaci appellati, quorum omne bonum in mente positum et mentis acie, qua verum cerneretur: Erilli similia, sed, opinor, explicata uberius et ornatius. hos si contemnimus et iam 130
abiectos putamus, illos certe minus despicere debemus, Aristonem, qui, cum Zenonis fuisset auditor, re probavit ea quae ille verbis, nihil esse bonum nisi virtutem, nec malum nisi quod virtuti esset contrarium: in mediis ea momenta, quae Zeno voluit, nulla esse censuit. huic summum bonum est, in his rebus neutram in partem moveri, quae ἀδιαφορία ab ipso dicitur; Pyrrho autem ea ne sentire quidem sapientem, quae ἀπάθεια nomina-

tur. has igitur tot sententias ut omittamus, haec nunc
131 videamus, quae diu multumque defensa sunt. alii voluptatem finem esse voluerunt, quorum princeps Aristippus, qui Socratem audierat, unde Cyrenaici; post Epicurus, cuius est disciplina nunc notior nec tamen cum Cyrenaicis de ipsa voluptate consentiens; voluptatem autem et honestatem finis esse Callipho censuit; vacare omni molestia Hieronymus; hoc idem cum honestate Diodorus; ambo hi Peripatetici. honeste autem vivere fruentem rebus iis, quas primas homini natura conciliet, et vetus Academia censuit, ut indicant scripta Polemonis, quem Antiochus probat maxime, et Aristoteles eiusque amici huc proxime videntur accedere; introducebat etiam Carneades, non quo probaret, sed ut opponeret Stoicis, summum bonum esse frui rebus iis, quas primas natura conciliavisset. honeste autem vivere, quod ducatur a conciliatione naturae, Zeno statuit finem esse bonorum,
43 qui inventor et princeps Stoicorum fuit. iam illud per-
132 spicuum est, omnibus his finibus bonorum, quos exposui, malorum finis esse contrarios. ad vos nunc refero, quem sequar; modo ne quis illud tam ineruditum absurdumque respondeat: 'quemlubet, modo aliquem:' nihil potest dici inconsideratius. cupio sequi Stoicos. licetne — omitto per Aristotelem, meo iudicio in philosophia prope singularem — per ipsum Antiochum? qui appellabatur Academicus, erat quidem, si perpauca mutavisset, germanissimus Stoicus. erit igitur res iam in discrimine; nam aut Stoicus constituetur sapiens aut veteris Academiae. utrumque non potest; est enim inter eos non de terminis, sed de tota possessione contentio; nam omnis ratio vitae definitione summi boni continetur, de qua qui dissident, de omni vitae ratione dissident: non potest igitur uterque esse sapiens, quoniam tanto opere dissentiunt, sed alter. si Polemoneus, peccat Stoicus, rei falsae adsentiens — nam vos quidem nihil dicitis a sapiente tam alienum esse —: sin vera sunt Zenonis, eadem in veteres Academicos Peripateticosque dicenda. hic igitur, neutri adsentiens, si numquam, uter *sit sapiens,*
133 *adparebit, nonne utroque* est prudentior? quid? cum ipse Antiochus dissentit quibusdam in rebus ab his, quos

amat, Stoicis, nonne indicat non esse illa probanda sapienti? placet Stoicis omnia peccata esse paria: at hoc Antiocho vehementissime displicet. liceat tandem mihi considerare utram sententiam sequar. 'praecide,' inquit 'statue aliquando quidlibet.' quid? *si* quae dicuntur in utramque partem et acuta mihi videntur et paria, nonne caveam ne scelus faciam? scelus enim dicebas esse, Luculle, dogma prodere: contineo igitur me, ne incognito adsentiar; quod mihi tecum est dogma commune. ecce 134
multo maior etiam dissensio: Zeno in una virtute positam beatam vitam putat. quid Antiochus? 'etiam' inquit 'beatam, sed non beatissimam.' deus ille, qui nihil censuit deesse virtuti, homuncio hic, qui multa putat praeter virtutem homini partim cara esse, partim etiam necessaria. sed ille vereor ne virtuti plus tribuat quam natura patiatur, praesertim Theophrasto multa diserte copioseque *contra* dicente; et hic metuo ne vix sibi constet, qui, cum dicat esse quaedam et corporis et fortunae mala, tamen eum, qui in his omnibus sit, beatum fore censeat, si sapiens sit. distrahor: tum hoc mihi probabilius, tum illud videtur, et tamen, nisi alterutrum sit, virtutem iacere plane puto. verum in his discrepant: quid? illa, in quibus consentiunt, num pro veris probare 44
possumus? sapientis animum numquam nec cupiditate 135
moveri nec laetitia ecferri. age, haec probabilia sane sint: num etiam illa, numquam timere, numquam dolere? sapiensne non timeat ne patria deleatur? non doleat, si deleta sit? durum, sed Zenoni necessarium, cui praeter honestum nihil est in bonis, tibi vero, Antioche, minime, cui praeter honestatem multa bona, praeter turpitudinem multa mala videntur, quae et venientia metuat sapiens necesse est et venisse doleat. sed quaero, quando ista fuerint *ab* Academia vetere decreta, ut animum sapientis commoveri et conturbari negarent? mediocritates illi probabant et in omni permotione naturalem volebant esse quendam modum. legimus omnes Crantoris, veteris Academici, de luctu; est enim non magnus, verum aureolus et, ut Tuberoni Panaetius praecipit, ad verbum ediscendus libellus. atque illi quidem etiam utiliter a natura dicebant permotiones istas animis nostris datas,

metum cavendi causa, misericordiam aegritudinemque
clementiae; ipsam iracundiam fortitudinis quasi cotem
136 esse dicebant: recte secusne alias viderimus. atrocitas
quidem ista tua quo modo in veterem Academiam inru-
perit, nescio: illa vero ferre non possum, non quo mihi
displiceant — sunt enim Socratica pleraque mirabilia
Stoicorum, quae παράδοξα nominantur —, sed ubi Xeno-
crates, ubi Aristoteles ista tetigit? hos enim quasi eos-
dem esse voltis. illi umquam dicerent sapientis solos
reges, solos divites, solos formosos? omnia, quae ubique
essent, sapientis esse? neminem consulem, praetorem,
imperatorem, nescio an ne quinquevirum quidem quem-
quam nisi sapientem? postremo solum civem, solum libe-
rum? insipientis omnis peregrinos, exsules, servos, furio-
sos? denique scripta Lycurgi, Solonis, duodecim tabulas
nostras non esse leges? ne urbis quidem aut civitates,
137 nisi quae essent sapientium? haec tibi, Luculle, si es
adsensus Antiocho, familiari tuo, tam sunt defendenda
quam moenia; mihi autem bono modo, tantum quantum
45 videbitur. legi apud Clitomachum, cum Carneades et
Stoicus Diogenes ad senatum in Capitolio starent, Au-
lum Albinum, qui tum P. Scipione [et] M. Marcello
consulibus praetor esset, eum, qui cum avo tuo, Luculle,
consul fuit, doctum sane hominem, ut indicat ipsius histo-
ria scripta Graece, iocantem dixisse Carneadi: 'ego tibi,
Carneade, praetor esse non videor, quia sapiens non
sum; nec haec urbs nec in ea civitas.' tum ille: 'huic
[Stoico] non videris.' Aristoteles aut Xenocrates, quos
Antiochus sequi volebat, non dubitavisset quin et prae-
tor ille esset et Roma urbs et eam civitas incoleret; sed
ille noster est plane, ut supra dixi, Stoicus perpauca
138 balbuttiens. vos autem mihi verenti, ne labar ad opina-
tionem et aliquid adsciscam et conprobem incognitum,
quod minime voltis, quid consilii datis? testatur saepe
Chrysippus tris solas esse sententias, quae defendi pos-
sint, de finibus bonorum; circumcidit et amputat multi-
tudinem: aut enim honestatem esse finem aut voluptatem
aut utrumque; nam qui summum bonum dicant id esse,
si vacemus omni molestia, eos invidiosum nomen volu-
ptatis fugere, sed in vicinitate versari; quod facere eos

etiam, qui illud idem cum honestate coniungerent, nec multo secus eos, qui ad honestatem prima naturae commoda adiungerent: ita tris relinquit sententias, quas putat probabiliter posse defendi. sit sane ita — quamquam a 139
Polemonis et Peripateticorum et Antiochi finibus non facile divellor, nec quicquam habeo adhuc probabilius —, verum tamen video, quam suaviter voluptas sensibus nostris blandiatur; labor eo, ut adsentiar Epicuro aut Aristippo: revocat virtus vel potius reprehendit manu; pecudum illos motus esse dicit, hominem iungit deo. possum esse medius, ut, quoniam Aristippus, quasi animum nullum habeamus, corpus solum tuetur, Zeno, quasi corporis simus expertes, animum solum conplectitur, [ut] Calliphontem sequar, cuius quidem sententiam Carneades ita studiose defensitabat, ut eam probare etiam videretur — quamquam Clitomachus adfirmabat numquam se intellegere potuisse, quid Carneadi probaretur —: sed, si istum finem velim sequi, nonne ipsa veritas et gravis et recta ratio mihi adversetur? tun, cum honestas in voluptate contemnenda consistat, honestatem cum voluptate tamquam hominem cum belua copulabis? unum igitur 46 140
par, quod depugnet, reliquum est, voluptas cum honestate; de quo Chrysippo fuit, quantum ego sentio, non magna contentio: alteram si sequare, multa ruunt et maxime communitas cum hominum genere, caritas, amicitia, iustitia, reliquae virtutes; quarum esse nulla potest, nisi erit gratuita; nam quae voluptate quasi mercede aliqua ad officium inpellitur, ea non est virtus, sed fallax imitatio simulatioque virtutis. audi contra illos, qui nomen honestatis a se ne intellegi quidem dicant, nisi forte, quod gloriosum sit in volgus, id honestum velimus dicere: fontem omnium bonorum in corpore esse, hanc normam, hanc regulam, hanc praescriptionem esse naturae, a qua qui aberravisset, eum numquam quid in vita sequeretur habiturum. nihil igitur me putatis, haec et alia innu- 141
merabilia cum audiam, moveri? tam moveor quam tu, Luculle, nec me minus hominem quam te putaveris; tantum interest, quod tu, cum es commotus, adsciscis, adsentiris, adprobas, verum illud, certum, conprehensum, perceptum, ratum, firmum, fixum vis, deque eo

nulla ratione neque pelli neque moveri potes, ego nihil
eius modi esse arbitror, cui si adsensus sim, non ad-
sentiar saepe falso, quoniam vera a falsis nullo discri-
mine separantur, praesertim cum iudicia ista dialecticae
nulla sint.

142 Venio enim iam ad tertiam partem philosophiae.
aliud iudicium Protagorae est, qui putat id cuique ve-
rum esse, quod cuique videatur; aliud Cyrenaicorum,
qui praeter permotiones intumas nihil putant esse iudicii;
aliud Epicuri, qui omne iudicium in sensibus et in rerum
notitiis et in voluptate constituit; Plato autem omne iu-
dicium veritatis veritatemque ipsam, abductam ab opi-
nionibus et a sensibus, cogitationis ipsius et mentis esse
143 voluit. num quid horum probat noster Antiochus? ille
vero ne maiorum quidem suorum: ubi enim aut Xeno-
craten sequitur, cuius libri sunt de ratione loquendi multi
et multum probati, aut ipsum Aristotelem, quo profecto
nihil est acutius, nihil politius? a Chrysippo pedem num-
47 quam. quid ergo Academici appellamur? an abutimur
gloria nominis? aut cur cogimur eos sequi, qui inter se
dissident? in hoc ipso, quod in elementis dialectici do-
cent, quo modo iudicare oporteat, verum falsumne sit,
si quid ita conexum est, ut hoc 'si dies est, lucet,'
quanta contentio est! aliter Diodoro, aliter Philoni, Chry-
sippo aliter placet. quid? cum Cleanthe, doctore suo,
quam multis rebus Chrysippus dissidet! quid? duo vel
principes dialecticorum, Antipater et Archidemus, † opi-
nosissimi homines, nonne multis in rebus dissentiunt?
144 quid me igitur, Luculle, in invidiam et tamquam in con-
tionem vocas? et quidem, ut seditiosi tribuni solent,
occludi tabernas iubes? quo enim spectat illud, cum ar-
tificia tolli quereris a nobis, nisi ut opifices concitentur?
qui si undique omnes convenerint, facile contra vos in-
citabuntur: expromam primum illa invidiosa, quod eos
omnis, qui in contione stabunt, exsules, servos, insanos
esse dicatis; deinde ad illa veniam, quae iam non ad
multitudinem, sed ad vosmet ipsos, qui adestis, pertinent:
negat enim vos Zeno, negat Antiochus scire quicquam.
'quo modo?' inquies 'nos enim defendimus etiam insi-
145 pientem multa conprehendere.' at scire negatis quem-

quam rem ullam nisi sapientem. et hoc quidem Zeno
gestu conficiebat: nam, cum extensis digitis adversam
manum ostenderat, visum, inquiebat, huius modi est;
dein, cum paulum digitos contraxerat, adsensus huius
modi; tum, cum plane conpresserat pugnumque fecerat,
conprehensionem illam esse dicebat, qua ex similitudine
etiam nomen ei rei, quod ante non fuerat, *κατάληψιν* in-
posuit; cum autem laevam manum admoverat et illum
pugnum arte vehementerque conpresserat, scientiam
talem esse dicebat, cuius compotem nisi sapientem esse
neminem. sed qui sapiens sit aut fuerit, ne ipsi quidem
solent dicere. ita tu nunc, Catule, lucere nescis, nec tu,
Hortensi, in tua villa nos esse. num minus haec invi- 146
diose dicuntur? nec tamen nimis eleganter: illa subtilius.
sed quo modo tu, si conprehendi nihil posset, artificia
concidere dicebas nec mihi dabas id, quod probabile
esset, satis magnam vim habere ad artis, sic ego nunc
tibi refero artem sine scientia esse non posse. an pate-
retur hoc Zeuxis aut Phidias aut Polyclitus, nihil se
scire, cum in iis esset tanta sollertia? quod si eos do-
cuisset aliquis, quam vim habere diceretur scientia, de-
sinerent irasci; ne nobis quidem suscenserent, cum didi-
cissent id tollere nos, quod nusquam esset, quod autem
satis esset ipsis, relinquere. quam rationem maiorum
etiam conprobat diligentia, qui primum iurare 'ex sui
animi sententia' quemque voluerunt; deinde ita teneri,
'si sciens falleret,' quod inscientia multa versaretur in
vita; tum, qui testimonium diceret, ut 'arbitrari' se di-
ceret, etiam quod ipse vidisset; quaeque iurati iudices
cognovissent, ut ea non esse facta, sed ut 'videri' pro-
nuntiarentur.

Verum, quoniam non solum nauta significat, sed 48 147
etiam Favonius ipse insusurrat navigandi nobis, Luculle,
tempus esse, et quoniam satis multa dixi, est mihi pero-
randum. posthac tamen cum haec quaeremus, potius
de dissensionibus tantis summorum virorum disseramus,
de obscuritate naturae deque errore tot philosophorum,
qui de bonis contrariisque rebus tanto opere discrepant,
ut, cum plus uno verum esse non possit, iacere necesse
sit tot tam nobilis disciplinas, quam de oculorum sen-

suumque reliquorum mendaciis et de sorite aut pseudo-
148 meno, quas plagas ipsi contra se Stoici texuerunt.' tum Lucullus 'non moleste' inquit 'fero nos haec contulisse; saepius enim congredientes nos, et maxume in Tusculanis nostris, si quae videbuntur requiremus.' 'optume,' inquam 'sed quid Catulus sentit? quid Hortensius?' tum Catulus 'egone?' inquit 'ad patris revolvor sententiam, quam quidem ille Carneadeam esse dicebat, ut percipi nihil putem posse, adsensurum autem non percepto, id est opinaturum, sapientem existumem, sed ita, ut intellegat se opinari sciatque nihil esse, quod conprehendi et percipi possit; qua re ἐποχὴν illam omnium rerum non probans illi alteri sententiae, nihil esse quod percipi possit, vehementer adsentior.' 'habeo' inquam 'sententiam tuam, nec eam admodum aspernor; sed tibi quid tandem videtur, Hortensi?' tum ille ridens: 'tollendum.' 'teneo te;' inquam 'nam ista Academicae est propria sententia.' ita sermone confecto Catulus remansit; nos ad naviculas nostras descendimus.

FRAGMENTA ACADEMICORUM POSTERIORUM.

EX LIBRO I.

1. Nonius p. 65 Merc. *Digladiari dictum est dissentire et dissidere, dictum a gladiis. Cicero Academicorum lib. I:* quid autem stomachatur Mnesarchus? quid Antipater digladiatur cum Carneade tot voluminibus?

2. Nonius s. v. *concinnare* p. 43. *Idem in Academicis lib. I:* qui cum similitudine verbi concinere maxime sibi videretur.

EX LIBRO II.

3. Nonius p. 65. *Aequor ab aequo et plano Cicero Academicorum lib. II vocabulum accepisse confirmat:* quid tam planum videtur quam mare? e quo etiam aequor illud poëtae vocant.

4. Nonius p. 69. *Adamare. Cicero Academicorum lib. II:* qui enim serius honores adamaverunt, vix admittuntur ad eos nec satis commendati multitudini possunt esse.

5. Nonius p. 104. *Exponere pro exempla boni ostentare. Cicero Academicis lib. II:* frangere avaritiam, scelera ponere, vitam suam exponere ad imitandum iuventuti.

6. Nonius p. 121: *Hebes positum pro obscuro aut obtuso. Cicero Academicorum lib. II:* quid? lunae quae liniamenta sint, potesne dicere? cuius et nascentis et senescentis alias hebetiora, alias acutiora videntur cornua.

7. Nonius p. 162. *Purpurascit. Cic. Academicorum lib. II:* quid? mare nonne caeruleum? at eius unda, cum est pulsa remis, purpurascit: et quidem aquae tinctum quodam modo et infectum . .

8. Nonius p. 162. *Perpendiculi et normae. Cic. Academicorum lib. II:* atqui, si id crederemus, non egeremus perpendiculis, non normis, non regulis.

9. Nonius p. 394. (cf. Sext. Empir. VII, 413.) *Siccum dicitur aridum et sine humore ... Siccum dicitur et sobrium, non madidum .. Cic. Academicorum lib. II:* alius *(color)* adultis, alius adulescentibus, alius aegris, *alius sanis,* alius siccis, alius vinulentis . .

10. Nonius p. 474. *Urinantur. Cic. in Academicis lib. II:* si quando enim nos demersimus, ut qui urinantur, aut nihil superum aut obscure admodum cernimus.

11. Nonius p. 545. *Alabaster. Cic. Academicorum lib. II:* quibus etiam alabaster plenus unguenti puter esse videtur.

EX LIBRO III.

Cicero ad Att. XVI, 6, 4. *De gloria librum ad te misi: at in eo* prooemium *id est, quod in Academico tertio.*

12. Nonius p. 65. *Digladiari ... idem tertio:* digladiari autem semper, depugnare cum facinorosis et audacibus, quis non cum miserrimum, tum etiam stultissimum dixerit?

13. Nonius p. 65. *Exultare dictum est exilire. Cic. Academicorum lib. III:* et ut nos nunc sedemus ad Lucrinum pisciculosque exultantes videmus . .

14. Nonius p. 123. *Ingeneraretur ut innasceretur. Cic. Academicorum lib. III:* in tanta animantium varietate, homini ut soli cupiditas ingeneraretur cognitionis et scientiae.

15. Nonius p. 419. *Vindicare, trahere, liberare .. Cicero Academicorum lib. III:* aliqua potestas sit, vindicet se in libertatem.

16. Lactantius inst. div. VI, 24. *Nec tamen deficiat aliquis aut de se ipse desperet, si aut cupiditate victus aut libidine impulsus aut errore deceptus aut vi coactus ad iniustitiae viam lapsus est. potest enim reduci ac liberari, si eum paeniteat actorum et ad meliora conversus satis deo faciat. quod fieri posse Cicero non putavit, cuius haec in Academico tertio verba sunt:* quod si liceret, ut iis, qui in itinere deerravissent, sic vitam deviam secutis corrigere errorem paenitendo, facilior esset emendatio temeritatis.

17. Diomedes p. 377 ed. Keil. *Varro ad Ciceronem*

tertio fixum *et Cicero Academicorum tertio* (= *Lucullus* §. 27). * malcho in opera adfixa.

18. Nonius p. 139. *Mordicibus et mordicus pro morsu, pro morsibus . . . Cic. Academicorum lib. III:* perspicuitatem, quam mordicus tenere debemus, abesse dicemus. = *Lucullus* §. 51.

19. Nonius p. 117. *Gallinas. Cic. Academicorum lib. III:* qui gallinas alere permultas quaestus causa solerent: ii cum ovum inspexerant, quae gallina peperisset, dicere solebant. = *Lucullus* §. 57.

EX LIBRO IIII.

20. Nonius p. 69. *Adstipulari positum est adsentiri. Cic. in Academicis lib. IIII:* falsum esse -- Antiochus. = *Lucullus* §. 67.

21. Nonius p. 65: *Maeniana ab inventore eorum Maenio dicta sunt; unde et columna Maenia. Cic. Academicorum lib. IIII:* item ille, cum aestuaret, veterum, ut Maenianorum, sic Academicorum viam secutus est. = *Lucullus* §. 70.

22. Nonius p. 99. *Dolitum, quod dolatum usu dicitur, quod est percaesum vel abrasum vel effossum . . Cicero dolatum Academicorum lib. IIII:* non enim est e saxo sculptus aut e robore dolatus. = *Luc.* §. 100.

23. Nonius p. 164. *Ravum fulvum. Cic. Acad. l. IIII:* quia nobismet ipsis tum caeruleum, tum ravum videtur, quodque nunc a sole conlucet . . . = *Luc.* §. 105.

24. Nonius p. 107. *Exanclare est perpeti vel superare. Cic. Acad. l. IIII:* credoque Clitomacho ita scribenti ut Herculi quendam laborem exanclatum. = *Luc.* §. 108.

25. Nonius p. 163. *Pingue positum pro impedito et inepto. Cic. Acad. l. IIII:* quod ipsi -- contrarium. = *Luc.* §. 109.

26. Nonius p. 122. *Infinitatem. Cic. Acad. l. IIII:* at hoc Anaximandro -- infinitatem. = *Luc.* §. 118.

27. Nonius p. 65. *Natrices dicuntur angues natantes. Cic. Acad. lib. IIII:* sic enim voltis -- fecerit. = *Luc.* §. 120.

28. Nonius p. 189. *Uncinatum ab unco. Cic. Acad.*

lib. IIII: nec, ut ille, qui asperis et levibus et hamatis uncinatisque corpusculis concreta haec esse dicat. = *Luc.* §. 121.

29. Martianus Capella V §. 517 p. 444 ed. Kopp. *Vitandum similiter ne in eodem loco tres aut quattuor longas brevesque continuo ponamus, neve in notissimos versus et maxime heroicos structura fundatur iambicosque versus, quamvis eos Cicero non evitet . . . et heroici versus finem vel initium non declinet, cum dicit:* o miserum cui peccare licebat, *et in Academicis:* latent ista omnia, Varro, magnis obscurata et circumfusa tenebris. = *Luc.* 122.

30. Nonius p. 102: *E regione positum est ex adverso. Cic. Acad. lib. IIII:* nec ego non ita. vos etiam dicitis esse e regione nobis in contraria parte terrae, qui adversis vestigiis stent contra nostra vestigia. = *Luc.* §. 123.

31. Nonius p. 80. *Balbuttire est cum quadam linguae haesitatione et confusione trepidare. Cic. Acad. lib. IIII:* plane, ut supra dictum'st, Stoicus perpauca balbuttiens. = *Luc.* §. 137.

EX LIBRIS INCERTIS.

32. Lactantius inst. div. III, 14: *Cedo igitur quid didiceris aut in qua secta veritatem deprehenderis. in Academia scilicet, quam secutus es, quam probasti. at haec nihil docet nisi ut scias te nihil scire. tui ergo te libri arguunt, quam nihil a philosophia disci possit ad vitam. haec tua verba sunt:* mihi autem non modo ad sapientiam caeci videmur, sed ad ea ipsa, quae aliqua ex parte cerni videantur, hebetes et obtusi.

33. Augustinus contra Academicos II, 11, 26: *Audite ergo, inquam, quid sit, vos: id probabile vel veri simile Academici vocant, quod nos ad agendum sine adsensione potest invitare. sine adsensione autem dico, ut id quod agimus non opinemur verum esse aut non id scire arbitremur, agamus tamen. ut verbi causa, utrum hesterna nocte tam liquida ac pura hodie tam laetus sol exorturus esset, si nos quispiam rogaret, credo, quod nos id scire negaremus, diceremus tamen ita videri.* talia, *inquit Academicus,* mihi videntur omnia, quae probabilia vel veri similia putavi nominanda: quae tu si alio nomine vis vocare, nihil

repugno; satis enim mihi est te iam bene accepisse quid dicam, id est, quibus rebus haec nomina inponam; non enim vocabulorum opificem, sed rerum inquisitorem decet esse sapientem. *Satisne intellexistis, quo modo mihi ludicra illa, quibus vos agitabam, de manibus excussa sint? hic cum ambo se intellexisse respondissent vultuque ipso responsionem postularent meam, Quid putatis, inquam, Ciceronem, cuius haec verba sunt, inopem fuisse Latinae linguae, ut minus apta rebus, quas sentiebat, nomina inponeret?*

34. Augustinus c. Acad. III, 7, 15: *Sed primo illud videamus quale sit, unde amatores Academicorum gloriari nimium solent. nam est in libris Ciceronis, quos in huius causae patrocinium scripsit, locus quidam, ut mihi videtur, mira urbanitate conditus, ut nonnullis autem, etiam firmitate roboratus. difficile est prorsus ut quemquam non moveat quod ibi dictum est:* Academico sapienti ab omnibus ceterarum sectarum, qui sibi sapientes videntur, secundas partis dari, cum primas sibi quemque vindicare necesse sit: ex quo posse probabiliter confici eum recte primum esse iudicio suo, qui omnium ceterorum iudicio sit secundus. fac enim, verbi causa, Stoicum adesse sapientem; nam contra eos potissimum Academicorum exarsit ingenium. ergo Zeno vel Chrysippus si interrogarentur, quis sit sapiens, respondebit eum esse, quem ipse descripserit; contra Epicurus vel quis alius adversariorum negabit suumque potius peritissimum voluptatum aucupem sapientem esse contendet. inde ad iurgium: clamat Zeno et tota illa porticus tumultuatur, hominem natum ad nihil aliud esse quam *ad* honestatem; ipsam suo splendore ad se animos ducere, nullo prorsus commodo extrinsecus posito et quasi lenocinante mercede; voluptatemque illam Epicuri solis inter se pecoribus esse communem, in quorum societatem et hominem et sapientem trudere nefas esse. contra ille convocata de hortulis in auxilium quasi Liber turba temulentorum, quaerentium tamen, quem incomptis unguibus bacchantes asperoque ore discerpant, voluptatis nomen, suavitatem, quietem teste populo exaggerans instat acriter, ut nisi ea beatus nemo esse posse videatur. in quorum rixam si Academicus incurrerit, utrosque audiet trahentis

se ad suas partis, sed si in illos aut in istos concesserit, ab eis, quos deseret, insanus, inperitus temerariusque clamabitur. itaque cum et hac et illac aurem diligenter admoverit, interrogatus, quid ei videatur, dubitare se dicet. roga nunc Stoicum, quis sit melior, Epicurusne, qui delirare illum clamat, an Academicus, qui sibi adhuc de re tanta deliberandum esse pronuntiat: nemo dubitat Academicum praelatum iri. rursus te ad illum converte et quaere, quem magis amet, Zenonem, a quo bestia vocatur, an Arcesilan, a quo audit: 'tu fortasse verum dicis, sed requiram diligentius.' nonne apertum est totam illam porticum insanam, Academicos autem prae illis modestos cautosque homines videri Epicuro? *Ita peraeque prope de omnibus sectis copiosissime Cicero iucundissimum legentibus quasi spectaculum praebet, velut ostendens nullum illorum esse, qui non, cum sibi primas partes dederit, quod necesse est, secundas ei dicat dare, quem non repugnare, sed dubitare conspexerit.*

35. Augustinus c. Acad. III, 20, 43. *Hoc mihi de Academicis interim probabiliter, ut potui, persuasi. quod si falsum est, nihil ad me, cui satis est iam non arbitrari non posse ab homine inveniri veritatem. quisquis autem putat hoc sensisse Academicos, ipsum Ciceronem audiat. ait enim* illis morem fuisse occultandi sententiam suam nec eam cuiquam, nisi qui secum ad senectutem usque vixissent, aperire consuesse.

36. Augustinus de Civit. Dei VI, 2. *Denique et ipse Tullius huic* (M. Terentio Varroni) *tale testimonium perhibet, ut in libris Academicis dicat eam, quae ibi versatur, disputationem se habuisse cum Marco Varrone,* homine, *inquit,* omnium facile acutissimo et sine ulla dubitatione doctissimo. *Non ait 'eloquentissimo' vel 'facundissimo,' quoniam re vera in hac facultate multum impar est, sed* omnium, *inquit,* facile acutissimo. *et in eis libris, id est Academicis, ubi cuncta dubitanda esse contendit, addidit* sine ulla dubitatione doctissimo. *profecto de hac re sic erat certus, ut auferret dubitationem, quam solet in omnibus adhibere, tamquam de hoc uno etiam pro Academicorum dubitatione disputaturus se Academicum fuisset oblitus.*

PLUTARCHI vitae inter se comparatae. Edidit Imm. Bekker.

Octavausgabe. 5 Voll. ℳ 8,40.
Vol. 1. ℳ 1,80. — Vol. 2. ℳ 2,10.
Vol. 3. ℳ 1,50. — Vol. 4. ℳ 1,50.
Vol. 5. ℳ 1,50.

Daraus einzeln:

1. Theseus et Romulus, Lycurgus et Numa. Solon et Poplicola. ℳ 0,90.
2. Themistocles et Camillus, Pericles et Fabius Maximus, Alcibiades et Coriolanus. ℳ 0,90.
3. Timoleon et Aemilius Paulus, Pelopidas et Marcellus, Aristides et Cato, Philopoemen et Flaminius. ℳ 1,20.
4. Pyrrhus et Marius, Lysander et Sulla, Cimon et Lucullus. ℳ 1,20.
5. Nicias et Crassus, Sertorius et Eumenes, Agesilaus et Pompeius. ℳ 1,20.
6. Alexander et Caesar. ℳ 0,75.
7. Phocion et Cato minor, Agis et Cleomenes, Tib. et C. Gracchi. ℳ 0,90.
8. Demosthenes et Cicero, Demetrius et Antonius. ℳ 0,90.
9. Dio et Brutus, Artaxerxes et Aratus, Galba et Otho. ℳ 0,90.

Taschenausgabe. 5 Voll. ℳ 7,80.
Vol. 1. ℳ 1,50. — Vol. 2. ℳ 1,80.
Vol. 3. ℳ 1,50. — Vol. 4. ℳ 1,50.
Vol. 5. ℳ 1,50.

Prachtausgabe. 5 Voll. ℳ 21,00.
Vol. 1. ℳ 4,50. — Vol. 2. ℳ 5,25.
Vol. 3. ℳ 3,75. — Vol. 4. ℳ 3,75.
Vol. 5. ℳ 3,75.

SOPHOCLIS tragoediae Edidit Theodorus Bergk.

Octavausgabe. ℳ 1,50.
Jede Tragoedie einzeln ℳ 0,30.

Taschenausgabe. ℳ 1,35.
Jede Tragoedie einzeln ℳ 0,30.

Prachtausgabe. ℳ 4,50.

THUCYDIDIS historia belli peloponnesiaci. Edidit J. M. Stahl.

Octavausgabe. 2 Voll. ℳ 2,40.
Vol. 1. ℳ 1,20. — Vol. 2. ℳ 1,20.

Prachtausgabe. 2 Voll. ℳ 6,00.
Vol. 1. ℳ 3,00. — Vol. 2. ℳ 3,00.

XENOPHONTIS opera. Edidit Gustavus Sauppe.

Octavausgabe. 5 Voll. ℳ 3,90.
Vol. 1. Cyropaedia. ℳ 0,90.
Vol. 2. Anabasis. ℳ 0,75.
Vol. 3. Commentarii. Apologia Socratis. ℳ 0,45.
Vol. 4. Historia Graeca. ℳ 0,90.
Vol. 5. Scripta minora. ℳ 0,90.

Taschenausgabe. 5 Voll. ℳ 3,75.
Vol. 1. ℳ 0,90. — Vol. 2. ℳ 0,75.
Vol. 3. ℳ 0,45. — Vol. 4. ℳ 0,75.
Vol. 5. ℳ 0,90.

Prachtausgabe. 5 Voll. ℳ 9,75.
Vol. 1. ℳ 2,25. — Vol. 2. ℳ 1,80.
Vol. 3. ℳ 1,20. — Vol. 4. ℳ 2,25.
Vol. 5. ℳ 2,25.

C. IULII CAESARIS commentarii cum supplementis A. Hirtii et aliorum. Edidit F. Kraner.

Octavausgabe. ℳ 1,50.

Daraus einzeln:
De bello Gallico. ℳ 0,75.
De bello Civili. ℳ 0,60.

Taschenausgabe. ℳ 1,35.

Daraus einzeln:
De bello Gallico. ℳ 0,75.
De bello civili. ℳ 0,45.

Prachtausgabe. ℳ 4,50.

M. TULLII CICERONIS opera quae supersunt omnia ediderunt J. G. Baiter et C. L. Kayser.

Octavausgabe. 11 Voll. ℳ 21,75.
Vol. 1. ℳ 1,35. — Vol. 2. ℳ 2,10.
Vol. 3. ℳ 2,10. — Vol. 4. ℳ 2,10.
Vol. 5. ℳ 2,10. — Vol. 6. ℳ 2,10.
Vol. 7. ℳ 1,80. — Vol. 8. ℳ 1,80.
Vol. 9. ℳ 2,10. — Vol. 10. ℳ 2,10.
Vol. 11. ℳ 2,10.

Daraus einzeln:

1. Rhetorica ad Herennium. ℳ 0,75.
2. De inventione. ℳ 0,75.
3. De oratore. ℳ 1,00.
4. Brutus. ℳ 0,60.
5. Orator. ℳ 0,45.
6. De optimo genere oratorum. Partitiones oratoriae. Topica. ℳ 0,45.
7. Orationes pro P. Quinctio, pro Sex. Roscio Amerino, pro Q. Roscio Comoedo. ℳ 0,60.
8. Divinatio in Q. Caecilium, actio in C. Verrem prima. ℳ 0,45.
9. Actionis in C. Verrem secundae sive accusationis libri I—V. ℳ 1,35.
10. Orationes pro M. Tullio, pro M. Fonteio, pro A. Caecina, de imperio Cn. Pompeii (pro lege Manilia). ℳ 0,45.
11. Orationes pro A. Cluentio Habito, de lege agraria tres, pro C. Rabirio perduellionis reo. ℳ 0,75.
12. Orationes in L. Catilinam quattuor, pro L. Murena, pro L. Flacco. ℳ 0,60.
13. Orationes pro P. Sulla, pro A. Licinio Archia poeta. ℳ 0,45.
14. Orationes post reditum in senatu et post reditum ad Quirites habitae, de domo sua, de haruspicum responso. ℳ 0,60.
15. Orationes pro P. Sestio, in P. Vatinium. pro M. Caelio. ℳ 0,60.
16. Orationes de provinciis consularibus, pro L. Cornelio Balbo, in L. Calpurnium Pisonem, pro Cn. Plancio, pro M. Aemilio Scauro, pro C. Rabirio Postumo. ℳ 0,60.
17. Orationes pro T. Annio Milone, pro M. Marcello, pro Q. Ligario, pro rege Deiotaro. ℳ 0,45.
18. Orationes in M. Antonium Philippicae XIV. ℳ 0,90.
19. Academica. ℳ 0,60.
20. De finibus bonorum et malorum. ℳ 0,90.
21. Tusculanae disputationes. ℳ 0,75.
22. De deorum natura ad M. Brutum libri tres. ℳ 0,60.

Fortsetzung auf der vierten Seite dieses Umschlages.

Henry D. Browne

23. De divinatione libri duo, de fato liber. ℳ 0,60.
24. Cato major de senectute, Laelius de amicitia. ℳ 0,45.
25. De officiis ad Marcum filium libri tres, paradoxa Stoicorum ad M. Brutum, Timaeus. ℳ 0,60.
26. De re publica sex librorum reliquiae. ℳ 0,60.
27. De legibus libri tres. ℳ 0,60.
28. Epistolarum ad familiares libri I—IV. ℳ 0,60.
29. Epist. ad familiares lib. V—VIII. ℳ 0,60.
30. Epist. ad familiares lib. IX—XII. ℳ 0,60.
31. Epist. ad familiares lib. XIII-XVI. ℳ 0,60.
32. M. Tullii Ciceronis epistolae ad Q. fratrem, Q. Ciceronis de petitione consulatus ad M. fratrem liber. ℳ 0,45.
33. Epist. ad Atticum libri I—IV. ℳ 0,60.
34. Epist. ad Atticum libri V—VIII. ℳ 0,60.
35. Epist. ad Atticum libri IX—XII. ℳ 0,60.
36. Epist. ad Atticum lib. XIII—XVI. ℳ 0,60.
37. Epist. ad Brutum libri duo et epistola ad Octavianum. ℳ 0,60.

Prachtausgabe. 11 Voll. ℳ 46,50.

Vol. 1. ℳ 3,00. — Vol. 2. ℳ 4,50.
Vol. 3. ℳ 4,50. — Vol. 4. ℳ 4,50.
Vol. 5. ℳ 4,50. — Vol. 6. ℳ 4,50.
Vol. 7. ℳ 3,75. — Vol. 8. ℳ 3,75.
Vol. 9. ℳ 4,50. — Vol. 10. ℳ 4,50.
Vol. 11. ℳ 4,50.

CORNELII NEPOTIS vitae et fragmenta. Edidit G. AEN. KOCH.

Octavausgabe. ℳ 0,45.

Daraus einzeln: Vitae. ℳ 0,30.

Taschenausgabe. ℳ 0,30.

Prachtausgabe. ℳ 1,20.

Q. HORATII FLACCI opera omnia. Edidit GODOFREDUS STALLBAUM.

Octavausgabe. ℳ 1,00.

Taschenausgabe. ℳ 0,75.

Prachtausgabe. ℳ 3,00.

D. IUNII IUVENALIS saturae. Edidit O. RIBBECK.

Octavausgabe. ℳ 0,45.

Taschenausgabe. ℳ 0,45.

Prachtausgabe. ℳ 1,20.

TITI LIVI ab urbe condita libri. Edidit MARTINUS HERTZ.

Octavausgabe. 4 Voll. ℳ 7,00.

Vol. 1. Pars 1. ℳ 1,00. Pars 2. ℳ 1,00.
Vol. 2. Pars 1. ℳ 1,00. Pars 2. ℳ 1,00.
Vol. 3. Pars 1. ℳ 0,75. Pars 2. ℳ 0,75.
Vol. 4. Pars 1. ℳ 0,75. Pars 2. ℳ 0,75.

Taschenausgabe. 4 Voll. ℳ 5,70.

Vol. 1. Pars 1. ℳ 0,90. Pars 2. ℳ 0,75.
Vol. 2. Pars 1. ℳ 0,75. Pars 2. ℳ 0,75.
Vol. 3. Pars 1. ℳ 0,60. Pars 2. ℳ 0,75.
Vol. 4. Pars 1. ℳ 0,60. Pars 2. ℳ 0,60.

Prachtausgabe. 4 Voll. ℳ 23,55.

Vol. 1. ℳ 6,75. — Vol. 2. ℳ 6,75.
Vol. 3. ℳ 5,25. — Vol. 4. ℳ 4,80.

P. OVIDII NASONIS carmina. Ed. ALEXANDER RIESE.

Octavausgabe. 3 Voll. ℳ 2,90.

Vol. 1. ℳ 1,00. — Vol. 2. ℳ 0,90.
Vol. 3. ℳ 1,00.

Prachtausgabe. 3 Voll. ℳ 8,40.

Vol. 1. ℳ 2,70. — Vol. 2. ℳ 2,70.
Vol. 3. ℳ 3,00.

PHAEDRI, AUGUSTI LIBERTI, fabulae Aesopiae. Ed. A. RIESE.

Octavausgabe. ℳ 0,45.

G. SALUSTI CRISPI operum reliquiae. Edidit F. D. GERLACH.

Octavausgabe. ℳ 0,75.

Daraus einzeln:
Catilina et Iugurtha. ℳ 0,45.

Taschenausgabe. ℳ 0,60.

Daraus einzeln:
Catilina et Iugurtha. ℳ 0,45.

Prachtausgabe. ℳ 2,25.

CORNELII TACITI opera. Edidit FR. HAASE.

Octavausgabe. 2 Voll. ℳ 2,40.

Vol. 1. ℳ 1,20. — Vol. 2. ℳ 1,20.

Daraus einzeln:
Germania, Agricola, Dialogus de oratoribus. ℳ 0,45.

Taschenausgabe. 2 Voll. ℳ 2,10.

Vol. 1. ℳ 1,5. — Vol. 2. ℳ 1,5.

Prachtausgabe. 2 Voll. ℳ 7,50.

Vol. 1. ℳ 3,75. — Vol. 2. ℳ 3,75.

P. TERENTI AFRI comoediae Recensuit CAROLUS DZIATZKO.

Octavausgabe. ℳ 1,20.

ALBII TIBULLI elegiae cum carminibus Pseudotibullianis. Ed. EDUARDUS HILLER.

Octavausgabe. ℳ 0,60.

P. VERGILI MARONIS carmina. Edidit GEORGIUS THILO.

Octavausgabe. ℳ 1,50.

Daraus einzeln:
Bucolica et Georgica. ℳ 0,45.
Aeneis. ℳ 0,90.

P. VERGILII MARONIS opera. Edidit HERM. PALDAMUS.

Octavausgabe. ℳ 1,35.

Daraus einzeln:
Bucolica et Georgica. ℳ 0,45.
Aeneis. ℳ 0,90.

Taschenausgabe. ℳ 1,20.

Daraus einzeln:
Bucolica et Georgica. ℳ 0,30.
Aeneis. ℳ 0,75.

Prachtausgabe. ℳ 4,50.

